

DET NORSKE
ARBEIDERPARTI

BERETNING

1945

Utarbeidet ved partikontoret

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI — OSLO 1948

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING
1945

Utarbeidet ved partikontoret

OSLO 1948 — ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Partiet tar til etter frigjøringen	4
Sentralstyret og landsstyret	7
Landsmøtet	10
Partikontoret	10
Agitasjonen	11
Organisasjonen	12
Domsnemnd	14
Arbeidsprogram i overgangstida	14
Samarbeid mellom de politiske partiene	34
Om innkalling av Stortinget og nye valg	45
Regjeringsspørsmålet	46
Nordisk samarbeid	53
Conrad Mohr's legat	55
Arbeiderbladet	55
Kvinnesekretariatet	58
Arbeidernes Ungdomsfylking	61
Partipressen	62
Framfylkingen	67
Forhandlingene om samling av DNA og NKP	69
Stortingsvalget	105
Kommunevalgene	123

1945.

Da tyskerne kapitulerte 8. mai og Norge igjen var fritt, var det en overveldende arbeidsmengde å ta fatt på for partiet.

Over hele landet gikk partifellene løs på oppgavene. I løpet av kort tid var fylkes- og kretspartiene i virksomhet, og avdelingene og laga reiste seg etter hvert. Ved årets utgang hadde medlemstallet gått over det vi hadde i 1940.

Allerede 11. mai sendte sentralstyret en henvendelse til medlemmene. I slutten av måneden kunne landsstyret vedta et provisorisk etterkrigsprogram. I september vedtok landsmøtet det nye arbeidsprogrammet.

Straks etter frigjøringen ble det under L.O.s ledelse tatt opp forhandlinger med Norges kommunistiske Parti om samling. Forhandlingene så en tid ut til å skulle føre fram, og skapte store forventninger blant medlemmene av begge partier. Arbeidet var ført så langt at et fellesstyre var oppnevnt for å forberede det samlede partiet. Da sprengte kommunistene hele samlingsarbeidet.

Arbeidet med samlingen hadde lagt sterkt beslag på kreftene. Likevel hadde partiet et godt landsmøte i september med representanter for hele landet.

Alt i mai begynte partiets aviser å komme ut igjen etter å ha vært stanset — de fleste helt siden 1940. Under vanskelige forhold ble det gjort et stort arbeid med dette gjennom hele året, og partipressens opplag ble større enn noen gang før.

I tillegg til alt dette, kom arbeidet med to valg. Først stortingsvalget i oktober. For første gang fikk vårt parti alene

flertall i Stortinget, og en arbeiderregjering avløste samlingsregjeringen fra november måned.

Kommunevalgene i desember viste en lignende tendens.

I løpet av de få og arbeidsfylte måneder hadde partiet ikke bare reist seg igjen, men sto sterkere enn før både organisasjonsmessig og politisk.

Partiet tar til etter frigjøringen.

Første melding til organisasjonene og medlemmene. Fra sentralstyrets første møte, 11. mai, gikk denne melding til organisasjonene og medlemmene:

Det tyske overfallet og utnevningen av regjeringen Quisling sveiset det norske folk sammen i en ubrytelig front. De politiske partier og de store næringsorganisasjoner besluttet sommeren 1940 å samarbeide, og de ble fort enige om grunnlaget. Dette samarbeid ble stanset av tyskerne som oppløste partiene, satte inn naziregjeringen og innførte fullstendig diktatur. Men den tyske oppløsning av partiene kunne ikke hindre nordmennene i å fortsette det samarbeid som var begynt. I den norske hjemmefront, militærorganisasjonene og andre motstandsbevegelser har de beste menn og kvinner fra alle partier og samfunnslag stått sammen i en farefull og alvorlig kamp for Norge.

Det norske Arbeiderparti mener at dette samarbeid må fortsette også i den første tiden etter krigen. Men nå er Norge igjen et demokratisk land, og samarbeidet må, som i 1940, bygge på de politiske partiene. Det gjelder nå å samle alle ansvarlige krefter i folket om det positive gjenoppbyggingsarbeidet. Landets selvstendighet og frihet skal trygges og underbygges.

Etter mer enn 5 års krig og diktatur tar Det norske Arbeiderparti igjen opp sin frie og legale virksomhet.

Partiet minnes i dyp hengivenhet de mange medlemmer som har mistet sitt liv i kampen mot nazityranniet, og gir overfor deres pårørende uttrykk for sin dypeste medfølelse. De som falt i åpen kamp for fiendens våpen, eller som offer for Gestapos terror og mishandling, har gitt sitt liv for landets og folkets

frihet. I våre falne kameraters ånd fører vi kampen videre for å fullføre fridomsverket.

Vi takker de mange partifeller som har tatt del i kampen i Norge eller andre land, og som uredde og trofaste har satt kreftene inn.

Partiets sentralstyre er igjen samlet og er trådt i funksjon. Landsstyret er kalt sammen til møte 28. mai for å trekke opp linjene for partiets politikk og for å bestemme når landsmøte skal holdes.

Partiorganisasjonene må nå med en gang komme i virksomhet. Alle som var tilsluttet partiet 9. april 1940, og som ikke har kompromittert seg, partimessig eller i den nasjonale kamp, kan fortsatt betrakte seg som medlemmer. Er det tvil om et tidligere medlems rett til fortsatt medlemsskap i partiet, avgjøres spørsmålet av styret i by- eller herredspartiet. En må, særlig overfor tillitsmenn, stille store krav med hensyn til deres nasjonale holdning under krigen. Et partistyres avgjørelse kan innankes for en av landsstyret nedsatt domsnemnd.

Partikontingenten betales etter tidligere satser fra den 1. januar 1945. De som har høve til det, og som ønsker formelt sammenhengende medlemsskap i partiet, kan løse medlemskort for de 5 krigsårene 1940 til 1944. Den samlede kontingent for krigsårene blir 10 kroner, hvorav 5 går til landspartiet, 2.50 til fylkespartiet og 2.50 til by- eller herredspartiet.

De siste partimessig lovlig valgte tillitsmenn tar igjen over sine funksjoner, for så vidt de fyller betingelsene for medlemsskap i partiet. Styrene i partiforeningene, i by- og herredspartiene og i fylkes- og kretspartiene tar med en gang fatt på arbeidet. Medlemmene kalles sammen til møter, og organisasjonene bygges opp og går løs på de oppgaver som påhviler dem. Alle brukbare krefter må settes inn i dette arbeid.

Det norske Arbeiderparti vil nå bli stilt overfor oppgaver som blir avgjørende for hele det norske folkets framtid. I en slik alvorstid må partiets organisasjon være i orden. Den er bestemmende for partiets makt og innflytelse, den avgjør partiets evne til å handle i pakt med det beste i det norske folket.

Partiets gamle prøvede garde skal danne det sikre grunnlaget i partiets organisasjon. De aktive ungdommene fra arbeidernes ungdomsbevegelse og idrettsbevegelse rykker inn og tar sin plass i partiets tillitsmannskader. De kommer med ungdommens pågåenhet, mot og dristighet. Og de mange som i krigens år er modnet til sosial forståelse og ansvar, og som føler seg knyttet til den sosialistiske arbeiderbevegelse, finner sin plass i partiorganisasjonen og blir med i det store arbeid som vårt parti nå må ta fatt på. I tillitsfullt samarbeid går vi alle inn for å skape et levende og fruktbart arbeid i alle grener av partiorganisasjonen.

Sentralstyret vil sende foreninger og tillitsmenn informasjon som kan danne grunnlaget for drøftelser av prinsipielle og praktisk-politiske spørsmål. Opplysningsarbeidet må settes i gang i alle lag og foreninger. Vår presse må bygges ut, og arbeidet med å få den utbredt og lest må bli den sentrale arbeidsoppgaven.

Vi ber alle våre partifeller, de som var med før krigen, de som har stått ildprøven i krigens år og de nye som nå vil slutte opp om vårt byggende arbeid, om å legge kreftene til for løsningen av de store oppgaver som venter oss.

Med partihilsen

DET NORSKE ARBEIDERPARTIS SENTRALSTYRE

Einar Gerhardsen, Martin Tranmæl, Eugen Johannessen, Konrad Nordahl, Johs. Hansen, Gunnar Sand, Alfred Ljøner, Erling Frogner, John Johansen, Anette Pettersen, Thyra Hansen, Thina Thorleifsen, Frank Hansen, Lars Evensen, Arnfinn Vik.

Hans Sundrønning.

Sentralstyret og landsstyret.

Det tok noen dager etter frigjøringen 8. mai før det kunne holdes sentralstyremøte, idet flere av sentralstyremedlemmene var i utlandet: Tyskland, Sverige, England og Amerika.

Formannen, Einar Gerhardsen, var på Grini. Han kom ut 9. mai og tok straks fatt på partikontoret.

Den 11. mai var så vidt mange av sentralstyrets medlemmer kommet til Oslo at det kunne holdes sentralstyremøte.

Disse deltok: Einar Gerhardsen, Martin Tranmæl, Konrad Nordahl, Johs. Hanssen, Gunnar Sand, Alfred Ljøner, Erling Frogner, John Johansen, Anette Pettersen, Thyra Hansen og Thina Thorleifsen.

Dessuten deltok Lars Evensen i møtet. Han hadde vært knyttet til partiutvalget i Stockholm. Frank Hansen og Arnfinn Vik deltok i møtet som medlemmer av partiets illegale utvalg.

Oscar Torp var ennå i England, Trygve Lie og Ingvald Haugen var på vei hjem fra Amerika. Aase Lionæs var i Sverige.

I møtet deltok også Pressekontorets bestyrer, Olaf Solumsmoen, og Arbeiderbladets kontorsjef, Frithjof Roaas, som under okkupasjonen foresto forberedelsene av å få avisen i gang igjen.

Landsstyrets utenbys medlemmer, som var valgt på landsmøtet 1939, var disse:

Petra Andersen, Akershus, Emil Andersen, Østfold, Oscar Nilsen, Hedmark, Egil Hernæs, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Marie Skau, Vestfold, Johan Magnussen, Telemark, Åni Rysstad, Aust-Agder, Alfred Udland, Vest-Agder, Johs. Johnsen, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Nils Langhelle, Bergen, M. M. Bolstad, Hordaland, Oskar Andersen, Sogn og Fjor-

dane, Olav Oksvik, Møre og Romsdal, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Trygve Dyrendahl, Trondheim, Leif. Granli, Nord-Trøndelag, Martin Jensen, Nordland, Andreas Moan, Nordland, Gitta Jönsson, Troms, Olav Berg-Hansen, Finnmark.

M. M. Bolstad døde i fangenskap i Tyskland 1945. Trygve Dyrendahl døde 1940. Varamennene for disse: Magda Kleppestø og Aagot Hoem, rykket opp som medlemmer.

Nyvalg på sentralstyre.

Landsstyret holdt møte i dagene 28.—29. mai. Det ble da valgt sentralstyre som skulle funksjonere til landsmøtet. Sentralstyret fikk denne sammensetning:

Einar Gerhardsen, formann, Eugen Johannessen, nestformann, Trygve Bratteli, sekretær, Martin Tranmæl, redaktør, Oscar Torp, Konrad Nordahl, Eugen Pettersen, Johs. Hanssen, Ingvald Haugen, Frank Hansen, Arnfinn Vik, Alfred Ljøner.

Varamenn: Halvard M. Lange, Thyra Hansen, Erling Frogner, Finn Moe, John Johansen, Frank R. Olsen, Herman E. Stordalen, Anette Pettersen.

Sentralstyret og landsstyret valgt på landsmøtet 1945.

Landsmøtet 31. august—2. september valgte som sentralstyre: Einar Gerhardsen, formann, Trygve Bratteli, nestformann, Martin Tranmæl, redaktør, Oscar Torp, Eugen Johannessen, Konrad Nordahl, Ingvald Haugen, Johs. Hanssen, Eugen Pettersen, Trygve Lie, Halvard M. Lange.

Varamenn: Alfred Ljøner, Peder Framnæs, Frank Olsen, Aake Ording, Erling Frogner, Thyra Hansen, Herman Stordalen og Anette Pettersen.

Utenbys medlemmer av landsstyret ble disse: Klara Skoglund (Emil Andersen), Østfold, Dagmar Hernæs (Astri Schüffner), Akershus, Oscar Nilsen (Kr. Fjeld), Hedmark, Egil Hernæs (H.P. Haugli), Opland, Egil Halvorsen (Olaf Watnebryn), Buskerud, Marie Skau (Carl Gulbrandsen), Vestfold, Johan Magnusen (Emilie Rimås), Telemark, A. Rysstad (Paul Hovd-Nilsen), Aust-Agder, Alfred Udland (Arthur Fauske), Vest-Agder, Johs.

Johnsen (Karl J. Westerlund), Stavanger, I. K. Hognestad (J. M. Remseth), Rogaland, Nils Langhelle (Aslaug Blytt), Bergen, Hjalmar Romslo (Guri Almenningen), Hordaland, Olav Oksvik (Ottar Guttevik), Møre og Romsdal, Oskar Andersen (Edv. Gotheim), Sogn og Fjordane, Johan Nygaardsvold (Per Almås), Sør-Trøndelag, Ole Øisang (Ingeborg Øisang), Trondheim, Leif Granli (Erling Thun), Nord-Trøndelag, Nils Hillestad (Kr. Munkeby), Søndre Salten, Reidar Carlsen (Sandrup Nilsen), Nordre Salten, Ingvald Jaklin (Magne Jønsson), Troms, Harald J. Olsen (Georgine Larsen), Vest-Finnmark, Rudolf Olsen (Peder Holt), Øst-Finnmark.

Møter.

Det er holdt 34 sentralstyremøter hvor det i alt er behandlet 427 saker. Sentralstyret har dessuten holdt 5 fellesmøter med stortingsgruppen i forbindelse med spørsmålet om sammenkalling av det nye storting og om regjeringsspørsmålet.

Landsstyret var samlet til møte 28.—29. mai, 23.—24. juli, 30. august og 22.—23. oktober.

I møte 28.—29. mai, som var det første etter frigjøringen, behandlet en rapporten om det forberedende arbeid som var utført her hjemme, i Sverige og av partifeller i fangenskap i Tyskland. Vedtok å søke samarbeid med andre politiske partier. Vedtok å søke å bringe i stand en samling av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti. Videre ble vedtatt å gjenoppta samarbeidet med organisasjonene i de nordiske land. Det ble vedtatt uttalelse om å innkalle Stortinget. Arbeidsprogram i overgangstiden ble vedtatt. Det ble valgt sentralstyre. Dessuten ble behandlet en rekke administrative saker.

I møte 23.—24. juli ble den politiske situasjonen drøftet. Innstillingen til sakene til landsmøtet ble vedtatt. Videre ble besluttet at samlingen med Norges kommunistiske Parti må gjennomføres før valget.

En uttalelse om å stille unge kvinner og menn opp på slike plasser på valglistene at de kommer inn på Stortinget, ble vedtatt.

I møte 30. august ble utformet en tilleggsinnstilling til landsmøtet som tok til neste dag.

Det nye landsstyret, som var valgt på landsmøtet, holdt sitt første møte 22. oktober. Da forelå til behandling den politiske situasjon etter at partiet hadde oppnådd 76 representanter på Stortinget. Landsstyret besluttet at partiet alene skulle danne regjering til avløsning av samlingsregjeringen.

Det forelå ny henvendelse fra Norges kommunistiske Parti om samling. Landsstyret ga sentralstyret bemyndigelse til å gi beskjed om partiets forutsetninger for nye forhandlinger.

Videre ble behandlet flere administrative saker.

Landsmøtet.

Landsmøtet ble holdt 31. august og 1. september. Samtlige distriktsorganisasjoner var representert med tilsammen 400 representanter. Det møtte innbudte gjester fra de sosialdemokratiske partier i Sverige, Danmark, Island og fra det engelske arbeiderparti.

Fra organisasjoner her hjemme møtte gjester fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Arbeidernes Avholdslandslag, Ungdomsfylkingen, Opplysningsforbundet og Fram-Fylkingen.

Videre var stortingsgruppen representert, og medlemmer av regjeringen til stede.

Landsmøtet behandlet beretning fra okkupasjonstiden. Oversikt over partipressens økonomiske stilling. Det ble vedtatt arbeidsprogram og valgmanifest. Den politiske situasjon ble inngående drøftet, og spørsmålet om samling med Norges kommunistiske Parti ble det tatt stilling til.

Lovene, som ble vedtatt på landsmøtet 1939, ble besluttet bibeholdt, med endringer vedrørende navnebetegnelsen på partiavdelingene.

Det er trykt protokoll fra landsmøtet.

Partikontoret.

Partiets kontorer, som ble stengt av tyskerne 25. september 1940, tok partiet i besittelse 9. mai 1945. Partiets fungerende

formann, Einar Gerhardsen, fikk assistanse av Hans Sundrønning til å få kontorets arbeid i gang.

Kvinnesekretariatets kontor ble overtatt av Thina Thorleifsen allerede fra første dag. Aase Lionæs var den første tid beordret til Statens postsensur. Hun tiltrådte Kvinnesekretariatets kontor i sin tidligere stilling som redaktør av «Arbeiderkvinnen».

I sentralstyremøte 18. mai ble Trygve Bratteli tilsatt som partisekretær.

Hjalmar Dyrendahl kom hjem fra Tyskland 26. mai og overtok sin tidligere stilling som organisasjonssekretær 28. mai.

På landsstyremøtet 28. mai ble Trygve Bratteli valgt som sekretær.

Hans Sundrønning, som deltok i arbeidet fra første dag, ble ansatt som sekretær ved kontoret 6. juni.

Haakon Lie ble tilsatt som sekretær ved kontoret 24. juni, og på landsmøtet ble han valgt som partisekretær.

Trygve Bratteli ble på landsmøtet valgt som nestformann. Han har hatt den daglige ledelse av partikontoret idet formannen har vært medlem av regjeringen.

Sentralstyret besluttet i møte 29. oktober å tilsette midlertidig, faglig sekretær. Ivar Hobbelhagen ble tilsatt.

Stortingsgruppens sekretær fra før krigen, Fredrik Haslund, var gått over i Sosialdepartementet. I hans sted ble Aake Ording tilsatt fra november.

Kommunalkontoret ble ikke gjenopptatt etter frigjøringen. Fra desember måned ble Th. Broch knyttet til partikontoret i halv stilling for å ta seg av kommunale spørsmål.

Det øvrige personale ved kontoret har vært kassererske (felles med forlaget), 3 kontordamer, sentralborddame, ekspeditør og visergutt.

Agitasjonen.

Forholdene som de ble etter kapitulasjonen, førte med seg store vansker for agitasjonsarbeidet. Ikke minst kommunikasjonene gjorde sitt til at en ikke rakk over alt det som gjerne skulle gjøres.

Folk var opptatt i hjemmestyrkene eller i troppene fra Sverige, i utlendighet østover og vestover, de kom fra fangeleirer og var for manges vedkommende så medtatt av påkjenning og strabaser at de ikke så seg i stand til, i den utstrekning de gjerne ville, å ta del i organisasjons- og agitasjonsarbeidet utover ettersommeren og høsten. Og endelig og ikke minst det at det var folkene våre som i stor utstrekning måtte ta fatt og rydde opp i det uføre samfunnsmaskineriet vårt var kommet opp i.

Trass i dette ble det på ettersommeren og under valgkampen foran stortingsvalget og kommunevalget holdt over 2 000 foredrag rundt omkring i bygd og by, og når en da tar omsyn til at praktisk talt alle disse foredragene er enkeltforedrag, må en kunne si at det var godt. Det var nemlig praktisk talt ikke mulig å få noen til å ta seg fri fra arbeidet så vi fikk i stand noen sammenhengende foredragsturneer. Det ble således lagt opp ytterst få turneer. En medvirkende årsak til dette var også de vanskelige reiseforholdene.

Organisasjonen.

Etter at tyskerne kapitulerte i mai, satte partikontoret seg med en gang i forbindelse med fylkes- og kretspartiene, og etter at Sentralstyret hadde hatt sitt første møte, gikk oppropet fra Sentralstyret med anmodning om å sette fart i arbeidet ut gjennom pressen og i rundskriv 11. mai.

I løpet av forholdsvis kort tid fikk en bekreftelse for at samtlige fylkes- og kretspartier med unntagelse av Vest-Finnmark var i arbeid med å reise organisasjonsapparatet igjen. Det var en veldig oppgave under de forhold en hadde å rekne med.

Alt materiell var vekk, det manglet penger, kommunikasjonene var slette. Tillitsmennene var sterkt opptatt bl. a. i heimestyrkene og i andre oppdrag som situasjonen påla dem. Ikke desto mindre kunne det allerede for landsstyrets møte den 28. mai sies at organisasjonsapparatet i store deler av landet fungerte godt, og da partiets landsmøte trådte sammen i Oslo den 31. august, sto organisasjonsapparatet klar til å møte de

påkjenninger som en visste høstens valgkamper ville føre med seg.

Partiets medlemstall var før krigen 170 000.

Ved slutten av 1945 er det tilsluttet partiet: 3 559 foreninger med 191 045 medlemmer.

For Vest-Finnmark og Øst-Finnmarks vedkommende er så vel foreningstall som medlemstall fiksert noenlunde i forhold til de tall vi hadde før krigen.

Partiet er oppdelt i 12 fylkespartier og 16 kretspartier, og 4 enkeltstående bypartier.

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1945—46.

Nr.	Antall	
	foreninger:	medl.
1. Østfold	240	9 000
2. Akershus	339	14 511
3. Hedmark	280	10 000
4. Gudbrandsdal	98	3 479
5. Vest-Opland	117	5 100
6. Buskerud	201	8 133
7. Vestfold	118	7 920
8. Telemark	173	9 000
9. Aust-Agder	81	3 498
10. Vest-Agder	65	3 202
11. Rogaland	147	10 245
12. Hordaland	128	4 000
13. Sogn og Fjordane	108	3 000
14. Sunnmøre	70	2 100
15. Romsdal	32	1 000
16. Nordmøre	91	3 125
17. Sør-Trøndelag	206	7 200
18. Inn-Trøndelag	134	5 100
19. Namdal	70	2 229
20. Sør-Helgeland	30	916
21. Nord-Helgeland	50	2 050
22. Søndre Salten	99	3 694

Nr.	Antall foreninger:	Antall medl.
23. Nordre Salten	44	1 990
24. Lofoten og Vesterålen	84	2 786
25. Sør-Troms	48	1 150
26. Nord-Troms	115	3 585
27. Vest-Finnmark	45	965
28. Øst-Finnmark	51	1 551
29. Oslo	165	51 360
30. Drammen	40	2 000
31. Bergen	49	3 809
32. Trondheim	41	3 347
	Tilsammen 3 559	191 045

Domsnemnd.

I sentralstyrets første møte ble vedtatt om medlemsskap i partiet:

Alle som var tilsluttet Det norske Arbeiderparti 9. april 1940 og som ikke har kompromittert seg, partimessig eller i den nasjonale kamp, kan fortsatt betrakte seg som medlemmer. Særlig overfor tillitsmenn må det stilles store krav med omsyn til deres nasjonale holdning under krigen.

Er det tvil om et tidligere medlems rett til fortsatt medlemskap i partiet, avgjøres spørsmålet av styret i by- eller herredspartiet. Et partistyres avgjørelse om medlemsskap kan innankes for denne domsnemnd.

Som medlemmer av nemnda ble oppnevnt: Martin Strandli, formann, Leif Larsen, Kaare Wilhelmsen og Brynjulf Bull som sekretær.

Arbeidsprogram i overgangstia.

Allerede på landsstyremøte 28.—29. mai forelå forslag til arbeidsprogram i overgangstiden.

Når det var mulig knapt tre uker etter frigjøringen å kunne ha forslag ferdig, skyldtes det at den komité Sentralstyret opp-

nevnte hadde godt gjennomtenkt og gjennomarbeidet forslag fra interesserte partifeller, som under okkupasjonen oppholdt seg på Grini, i Sachsenhausen og Neuengamme, i London og Stockholm. Imidlertid var det blitt liten tid for programkomitéen, sentralstyret og landsstyret til å behandle etterkrigsprogrammet, og det var overhodet ikke mulig å sende forslaget ut til behandling i partiavdelingene. Det ble derfor i forbindelse med vedtagelse av arbeidsprogrammet i overgangstiden, som er tatt inn her, besluttet at landsstyret skulle oppta et videre arbeid med partiets arbeidsprogram under de nye forhold og få det forelagt på landsmøtet til høsten.

Foreløpig arbeidsprogram i overgangstia.

Programmet skulle gjelde til landsmøtet. Da ble dette arbeidsprogrammet vedtatt:

Norge er fritt.

Overfallsmennene og forræderne er uskadeliggjort. En fast folkevilje og et ubrytelig samhold brakte oss seieren. Alle gode nordmenn var villig til å bringe offer for landets og frihetens sak. Det var vår styrke i undertrykkelsens år. Vår hjemmefront viste veien til ny motstand da landet var hærtatt. Våre landsmenn ute holdt Norges flagg høyt i den frie verden. Nordmenn hjemme og nordmenn ute har sin del i seieren over nazismen og frigjøringen av vårt land.

Nå står vi foran en ny arbeidsdag. Med samme faste vilje og i samme ubrytelige samhold skal vi bygge landet og trygge dets fred.

Vi skal gjenreise den norske rettsstaten. Vi skal bygge på den rettskjenslen i folket som seiret i kampen mot urett og overmakt.

Gjennom fem års strid har folket hevdet sin husbondsrett til landet.

Vi skal bygge vårt statsstyre på folkesuvereniteten, slik den er utbygd i grunnloven og vårt parlamentariske styresett.

Atter kan nordmenn uten frykt tenke og tale fritt.

Vårt land er herjet og plyndret. Byer og bygder er svidd av. Hele landsdeler er lagt øde. Ved vårt eget arbeid skal vi reise landet på nytt. Vi skal gi folket helse og arbeidskraft tilbake etter års underernæring og vanstell. Vi skal bygge opp igjen og utbedre boliger, transportutstyr, maskiner og andre produksjonsmidler. Denne gjenoppbyggingen og nyreisningen kaller på alle krefter i vårt folk. I framtiens Norge skal hver kvinne og mann ha arbeid og trygge kår.

Under krigen løftet vi i flokk. Særinteressene måtte vike for samfunnets felles interesser. Slik er det også vi må reise landet igjen.

I samsvar med de idéer som nå gjør seg gjeldende verden over, må vi gi vårt folkestyre et enda bredere grunnlag enn før. Gjennom sine demokratiske organisasjoner må arbeiderne, funksjonærene, bøndene, småbrukerne, skogsarbeiderne, fiskerne, sjøfolkene, åndsarbeiderne, handelens, industriens og håndverkets kvinner og menn være med i arbeidet, øve sin innflytelse og ta del i ansvaret. Alle krefter i vårt folk må finne sin plass, ikke bare i det politiske demokrati, men også i det økonomiske demokratiet vi må ha for å kunne løse de nye oppgavene.

Denne krig har vært en total krig og en folkenes krig som aldri før i historien. Det verdensoppgjør som har funnet sted med diktaturets krefter, må få konsekvenser både i det nasjonale liv og i forholdet folkene imellom når vi nå skal bygge freden.

Storbritannia viste i de mørke dagene 1940 de moralske ressurser som finnes i et gammelt kultursamfunn — hvor det politiske demokratiet gir plass for fornyelse fra folkets brede lag. I De Forente Stater maktet de folkelige kreftene å mobilisere landets veldige reserver for krigen og å gi verdenspolitikken en demokratisk ledelse av avgjørende betydning for alle land. Samtidig har verden fått et bevis på de svære kreftene som er organisert i det mektige Sovjet-Samveldet. Gjennom sin heltmodige og seierrike innsats i denne krigen har det vist utholdenheten og slagkraften i et samfunnssystem bygd på

planøkonomi og samfunnets eiendomsrett til produksjonsmidlene.

I de okkuperte land som nå er frigjort er det derfor de partiene som krever samfunnskontroll og samfunnssolidaritet også i det økonomiske livet som vinner tilslutning. I alle land ble seieren sikret ved at det arbeidende folk, den menige mann og kvinne i alle yrker og samfunnslag ble trukket med i arbeidet, ansvaret og avgjørelsene. Det står til folkene i hvert land å trekke sine lærdommer av disse veldige begivenheter.

Samholdet og samarbeidet i krigsårene har lært oss å kjenne, forstå og respektere hverandre på en annen måte enn før. I det politiske ordsiftet som vi nå skal ta fatt på kan vi uavhengig av gamle slagord ta stilling til de oppgavene som ligger foran oss. Tvers over gamle skillelinjer rekker vi hånden til alle gode nordmenn til felles innsats for disse oppgavene. Gi plass for alle byggende evner i folket.

Fra fellesskap i krig til felles innsats i fred.

*

Ut fra dette synet mener Det norske Arbeiderparti at alle ansvarlige krefter i folket bør gå sammen om løsningen av de mest *nærliggende oppgaver*.

Regjeringen Nygaardsvold har i flukt med dette syn meddelt at den vil tre tilbake for at det kan dannes en ny regjering. Samarbeidet må bygge på en *avtale* mellom de politiske partier hvor de binder seg til å gå inn for bestemte oppgaver, og til å stå ansvarlig for løsningen av dem. Dette må få uttrykk i et arbeidsprogram for overgangstia og i en samlingsregjering som skal gjennomføre dette programmet. Ved samarbeid mellom partiene bygd på en fast avtale sikrer en seg mot irregulære aksjoner og skaper et bredt demokratisk grunnlag for en sterk og handlekraftig regjering som kan gå løs på oppgavene dristig og besluttomt, i forvissningen om at hele det norske folket står bak. Programmet må preges av vilje til å gi avkall på særinteresser. De brede befolkningslag vil under gjenoppbyggingsarbeidet være villig til å yte offer og gjøre innrøm-

melser, men de må ha garanti for at de økonomisk velstilte i samfunnet gjør det samme.

Ved fordelingen av plassene i en samlingsregjering legges stort sett partienes styrkeforhold ved stortingsvalget 1936 til grunn. Regjeringen skal sammensettes både av folk som har ført striden heime og av de som har kjempet utenfor landets grenser.

*

Arbeidsprogrammet i overgangstia må etter Det norske Arbeiderpartis mening omfatte disse punktene:

1. *Gjenreiseing av rettssamfunnet og oppgjør med forræderne og krigsforbryterne.*

Vårt rettsvesen og politi gjenreises på lovens grunn. For å sikre landet mot irregulære aksjoner fra uansvarlige krefter gjeninnføres det tidligere uniformsforbud og forbudet mot at privatpersoner bærer våpen uten særskilt tillatelse.

Rettsoppgjøret med forræderne, krigsforbryterne og alle som har gått fienden til hånd, og med andre som har utnyttet krigssituasjonen på en utilbørlig måte, gjennomføres raskt og med den største energi.

Tyskere og andre utlendinger som har gjort seg skyldige i krigsforbrytelser overfor norske borgere, kreves utlevert for at de kan bli stilt for norsk domstol.

Medlemmer av Nasjonal Samling vil bli gjort kollektivt økonomisk ansvarlige for den skade de har voldt norske borgere, og det føres effektiv kontroll med at ingen midler stikkes til side eller unndras konfiskasjon ved proformaordninger. Forrædernes formuer inndras. Fast eiendom og andre verdier av interesse for samfunnet forvaltes av det offentlige inntil det nye storting har truffet nærmere bestemmelse.

Alle som har vist unasjonal holdning, fjernes fra den offentlige administrasjon, fra ledende stillinger i arbeidslivet og fra andre stillinger som krever almen tillit.

Alle politiske lover, forordninger og bestemmelser som er utferdiget i fiendens interesse og i strid med vår forfatning, bortfaller. Dommer, utnevnelser, ansettelse og andre forvaltningsmessige avgjørelser fra krigsårene prøves av de lovlige norske myndigheter.

Folk i offentlig tjeneste som er fjernet av politiske grunner, gjeninntre i sine stillinger.

2. *Oppreising og erstatning for krigens offer.*

Det bevilges æreslønn til familiene etter patrioter som er henrettet eller har mistet livet på annen måte og til folk som er blitt invalider ved tortur, fengselsopphold og lignende.

Politiske fanger som har lidd slike tap at deres kår er blitt forverret skal ha økonomisk godtgjørelse.

Det ytes rimelig erstatning for materiell skade som er oppstått på grunn av innsats i frihetskampen.

Alle som har måttet forlate sitt arbeid på grunn av fengsling, politisk forfølgelse eller annet overgrep, eller for å gjøre tjeneste i det norske forsvar og motstandsbevegelsen, skal ha sine gamle stillinger eller tilsvarende arbeid.

Det treffes de nødvendige tiltak for snarest mulig å gjennomføre at sjøfolk som har seilt under krigen sikres avløsning og arbeid eller opplæring i land om de ønsker det.

Ungdom som på grunn av særlige forhold under krigen har vært forhindret fra å få utdanning, eller har fått sin utdanning avbrutt, skal ha hjelp til å ta igjen det de har forsømt.

3. *Granskningen av norske myndigheters forhold før og under okkupasjonen.*

Regjeringen bør anmode Høyesterett om å oppnevne en nemnd til å klarlegge alle spørsmål som står i forbindelse med den tyske okkupasjon av Norge. Den skal legge fram resultatet av sine undersøkelser for det nye storting og dermed for offentligheten. Undersøkelsen gjelder så vel

regjeringens som administrasjonsrådets, presidentskapets, stortingsrepresentantenes og de militære og sivile tjenestemenns forhold før og under okkupasjonen. Nemnda skal ha rett til å kreve vitneutsagn av alle norske borgere og skal få seg alle nødvendige dokumenter forelagt til undersøkelse.

4. *Forsyningene og utenrikshandelen.*

På kortest mulig tid skal folkets levestandard heves til et forsvarlig nivå. Kontrollen med all import og eksport opprettholdes. Ved importkontrollen tar en særlig hensyn til gjenreisningen og de arbeidsmuligheter de importerte varer skaffer. All luksusimport forbyes inntil behovet for alminnelige varer er dekket. Den nåværende ordning med Staten som hovedimportør og -eksportør av alle varer må fortsette inntil videre. Staten overtar varig importen av masseprodukter som kull, bensin, olje, sukker, kaffe, førstoffer m. v. i samarbeid med næringsorganisasjonene. Importen ellers baseres på lisenssystemet. For å unngå unødige mellomledd skal Staten støtte dannelsen av innkjøpslag. Staten yter eksportkreditt eller annen økonomisk støtte for å gjenvinne gamle norske markeder, og sørger for samarbeid i eksporten så innbyrdes konkurranse mellom norske eksportører ikke ødelegger våre utenlandske markeder.

Det sørges for en effektiv og rettferdig rasjonering med full kontroll av produksjon og forbruk. Om nødvendig må det offentlige dra omsorg for at alle kan kjøpe sin del av de rasjonerte varer.

Betryggende kontroll med kvaliteter og priser.

Svartebørshandel og all virksomhet som vanskeliggjør forsyningsarbeidet og en rettferdig fordeling, er unasjonale handlinger som må bli straffet.

5. *Gjenoppbygging og nybygging.*

All kraft settes inn på gjenoppbygging av krigsskadede distrikter, først og fremst Nord-Norge og de krigsherjede

byer. Til å planlegge og lede denne gjenoppbyggingen organiseres et Statens gjenreisingskontor, som utstyres med vidtgående fullmakter.

Det organiseres slik at lokalt initiativ og lokal arbeidskraft kan tas i bruk fullt ut, samtidig med at en samlet landsplan må gi sikkerhet for at alle landets ressurser blir nyttet planmessig og rasjonelt og at lokal og regional regulering skjer som ledd i våre fremtidige arbeidsoppgaver på dette område.

Boligbyggingen må skje etter sosiale prinsipper ved samvirkende boligselskaper og med offentlig støtte. Staten og kredittinstitusjonene går sammen for å muliggjøre en boligkreditt som alle lag av folket kan ha nytte av. Ved garantier eller felles innkjøp og produksjon sikrer det offentlige en rasjonell fremstilling og omsetning av boligbyggingsmaterieil, boliginnredning og husholdningsutstyr. Boligbyggingen må få sin egen sentralorganisasjon som ved å dirigere lån og bidragsytelse og ved faglig rettleiing og kontroll skal søke å virkeliggjøre dette målet: Et ordentlig hjem for hver husholdning i landet. Alle arbeidende nordmenn, selv de med de laveste inntekter, må få en fullverdigg bolig til en pris som de kan betale.

Med sikte på å komme raskt og effektivt i gang med gjenreisningen og nybyggingen må gjeldende regler om det offentliges adgang til å erverve eller nytte grunneieendom i samfunnets interesse, gjøres enklere og langt mer rasktvirkende enn de nå er.

6. *Arbeid til alle. Gjenreising og organisering av næringslivet.*

Retten til arbeid grunnlovfestes som de øvrige demokratiske rettigheter. Det må lages en landsplan for beskjeftigelsen som sikrer arbeid til alle.

Arbeidere som blir ledige ved at tyske arbeider avvikles, overføres så snart råd er til arbeid av betydning for gjen-

reisingen. Gjenreisningen av vårt skadelidte produksjonsapparat påbegynnes snarest mulig.

Det nyalgte storting må snarest treffe endelig avgjørelse om administrasjonen og organiseringen av næringslivet i sin alminnelighet og om samarbeidet mellom Staten, det private næringsliv og yrkes- og næringsorganisasjonene. Inntil dette kan skje, må Staten ha effektiv kontroll med gjenreisningen, utbyggingen og rasjonaliseringen av næringslivet.

I denne periode må det føres en aktiv og målbevisst økonomisk politikk, for å utnytte all privat og offentlig virkelyst, initiativ og foretagsomhet fullt ut. Til dette formål oppnevnes midlertidig de nødvendige organer som veileder, stimulerer og samordner næringslivet. Disse organer skal være:

- a) Produksjonsutvalg for de enkelte bedrifter.
- b) Bransjeutvalg for de enkelte næringer.
- c) Et samordningsråd for sentraladministrasjonen og næringene for hele landet.

Alle saker som gjelder samordningen og organiseringen av næringslivet legges under ett departement som bygges opp for dette formål. Dette nye departement skal ikke avløse departementene for de enkelte næringer, men sørge for at sentraladministrasjonens arbeid med de enkelte særoppgavene blir innordnet under en helhetsplan. Samtidig må en legge tingene til rette for det lokale initiativ best mulig i alle tiltak.

Et Arbeidsdirektorat med fylkesavdelinger skal administrere arbeidsmarkedet.

Det gis plass i administrasjonen for folk med praktisk og teoretisk innsikt i alle sider av den økonomiske virksomhet.

Produksjonsutvalgene opprettes ved de større bedrifter for å øke arbeidernes og funksjonærenes innflytelse og stimulere deres interesse for gjenoppbyggingen av næringslivet. Medlemmene velges av arbeiderne og funksjonæ-

rene. Rådenes oppgave skal i første rekke være å sørge for at lønnsmottagernes erfaringer og innsikt i sitt arbeid blir rasjonelt utnyttet til beste for hele samfunnet, og å øke interessen for å fremme effektiv produksjon, god bedriftshygiene og yrkesopplæring.

Videre må arbeiderne og funksjonærene sikres en forsvarelig representasjon i styrene i alle bedrifter over en viss størrelse. Månedlige regnskapsoversikter må forelegges styrene. Bestemmelsene skal også tilpasses for personlige firmaer.

Bransjeutvalgene skal ha representanter for Staten, bedriftsledelsene, arbeiderne og funksjonærene. De skal legge fram planer for gjenreisningen og utviklingen av de enkelte næringer, drive forskningsarbeid og gjøre framlegg om yrkesopplæringen på sitt område. En del av de enkelte bedrifters fortjeneste skal gå til forskings- og rasjonaliseringsarbeid i vedkommende næring og til yrkesopplæring og utdanning av arbeidere og funksjonærer i næringen.

Samordningsrådet skal bestå av representanter for de forskjellige administrasjonsgrener, som direkte vedrører næringslivet og representanter for bedriftene, funksjonærene og arbeiderne, bøndene og fiskerne. Rådet skal følge den økonomiske utvikling i landet, og medvirke til å regulere og samordne hele landets økonomiske liv. Det skal utstyres med de nødvendige hjelpemidler, bl. a. et konjunkturforskningsinstitutt og kan innhente alle opplysninger til sin virksomhet. Det avgir regelmessige beretninger, eventuelt med forslag til Regjeringen. Det utarbeides straks oversikt over hva landet trenger av foretagender i de forskjellige bransjer. På dette grunnlag utarbeides det en landsplan for norsk næringsliv. Samordningsrådet skal på grunnlag av landsplanen og i samarbeid med vedkommende bransjeråd avgjøre om nye tiltak er berettiget og bør tillates, og om igangværende foretagender kan tillates stoppet.

For at norsk næringsliv raskt kan komme på høyde med

utlandet sørger Staten for at det blir opprettet institutter for teknisk-økonomisk forskning og rasjonalisering. Nye oppfinnelser og tekniske forbedringer som blir gjort innenfor en enkelt bedrift må komme hele næringen til gode.

Arbeidsdirektoratets første oppgave blir å forestå arbeidsformidlingen og å følge beskjeftigelsessituasjonen både innenfor det offentlige, det kommunale og private arbeidsliv så det i tide kan ta initiativ til å forebygge arbeidsløshet og til å sikre en samfunnsmessig forsvarlig bruk av arbeidskraften. Arbeidernes og arbeidsgivernes organisasjoner skal være representert i ledelsen for direktoratet, og det må arbeide i nær kontakt med de faglige organisasjoner. Arbeidere som får anvist arbeid utenfor hjemstedet sikres erstatning for de økte utgifter. Når arbeid er anvist, faller kravet på personlig understøttelse bort. Arbeidssky personer settes om nødvendig i tvangsarbeid. Det innføres forbud mot å avskjedige arbeidere og funksjonærer før nytt arbeid kan bli anvist eller arbeidsformidlingen har gitt godkjenning.

7. *Finanser og skatter.*

Budsjettene må stilles opp og skattene avpasses etter konjunktursituasjonen med sikte på at de private og offentlige utlegg tilsammen er tilstrekkelige for å sikre arbeid for alle. For dette formål må det ved siden av de vanlige budsjetter settes opp et nasjonalbudsjett. Det skal vise hvordan landets produktive ressurser kan nyttes fullt ut og hvordan nasjonalinntekten skal fordeles på forbruk og investering.

Pengeformuen og dermed kjøpekraften er økt sterkt i løpet av krigen, samtidig som realverdiene er sterkt redusert. Hvis denne kjøpekraft slippes løs vil en inflasjonsartet prisstigning ikke være til å unngå. Det settes snarest mulig virksomme tiltak for å hindre at dette misforhold mellom pengefordringer og realverdier fører til prisstigning og inflasjon.

Foruten skatter må disse tiltak omfatte:

1. Registrering av all privat formue, sedler, ihendehaverobligasjoner, pantobligasjoner, andre verdipapirer, verdigjenstander og fast eiendom.
2. All krigsfortjeneste inndras.

Hele folket er blitt fattigere under krigen og får tunge byrder å bære når landet skal reises igjen. Da må i første rekke de som har tjent på krigen avgi sin fortjeneste for å lette byrden for folket som helhet. Ved inndragingen må forholdene bedømmes individuelt. En må unngå at arbeidere, småbønder, fiskere og andre mindre bemedlede som har opptrådt som gode nordmenn og som har sanert sin gjeld ved hjelp av krigskonjunkturen blir tvunget tilbake i det gamle gjeldsutføre.

3. Den uteløpende seddelmengde inndras og erstattes med nye sedler ved at enhver får godskrevet i bankene en fordring som svarer til verdien av de innleverte sedler. Av denne fordring kan der etter hvert heves tilstrekkelig til å dekke fordringshaverens behov etter nærmere fastsatte regler.
4. Kontroll med nystarter, utvidelser og fornyelser. Bankenes utlån reguleres og uttak av bankene rasjoneres.
5. Norges Banks pengepolitikk, bankenes kredittpolitikk og vår valutapolitikk innordnes under Finansdepartementet som ledd i Statens økonomiske og finansielle politikk. For at samfunnsinteressene alltid kan gjøre seg gjeldende, skal det i alle banker være representanter i styret valgt av det offentlige.

Gjenreisningen må finansieres i første rekke gjennom skatter og innenlandske lån. Så lenge pengevesenet ikke er sanert, og inflasjonsfaren består må en ikke gå til alminnelig kredittutvidelse. Renten for innenlandske lån holdes så lav som råd er. I den utstrekning det er nødvendig å nytte utenlandsk kapital må det skje i

form av direkte pengelån opptatt gjennom Statens finansieringsinstitutt for næringslivet.

6. Effektiv prisregulering og priskontroll.

7. Oppting av innenlandske statslån.

Vår skattepolitikk må ta sikte på at byrdene ved gjenopprettelsen av krigsskadene blir fordelt rettferdig på hele folket etter økonomisk bæreevne. Barnerike familier må få skattelettelser.

Det gjennomføres følgende skatter:

a) Særskilt krigsskadeavgift på formue til dekning av krigsskader og visse velferdstap.

b) Progressiv beskatning av all formuesstigning under krigen som ikke blir ramt av inndragingen.

c) Verdaukskatt på fast eiendom.

Statens inntekter ved direkte skatter økes og innfordringen gjøres mer effektiv, blant annet ved innføring av skatt av årets inntekt. Selskapenes utdeling i form av direksjonshonorarer, tantiémer, utbytte og renter begrenses.

Hele vår toll- og skattepolitikk må tas opp til ny prøving for å bringes i samsvar med den nye økonomiske politikk som tar sikte på arbeid til alle, rasjonell utnytting av produksjonsapparatet og en fordeling av byrdene etter økonomisk evne. I første rekke må denne prøvingen omfatte en forenkling av hele skattesystemet, en videre gjennomføring av prinsippet om kildebeskatning, en reduksjon av omsetningsskatten og andre forbruksskatter, en endring av reglene for avskrivning på anlegg og maskiner for å fremme moderniseringen, og en videre utjevning av skattestrykket mellom kommunene.

8. *Utbygging av den offentlige statistikk og revisjon.*

Den offentlige statistikk må bygges ut, slik at den kan danne arbeidsgrunnlag for løsningen av de store oppgaver som samfunnet nå står foran. Alle opplysninger som de enkelte organer innenfor stat og kommuner henter inn

gjøres tilgjengelige for alle offentlige institusjoner for å sikre full kontroll og oversikt. All revisjon samles under Statens ledelse. Den private revisjon hos de regnskapspliktige skattytere erstattes med offentlige revisorer. Utgiftene bæres av skattyterne i forhold til deres tidligere revisjonsutgifter. Revisjonen skal ikke bare gjelde tallrevisjon av regnskapene, men skal gi en kritisk vurdering av bedriftenes stilling og disposisjoner.

For å hindre skattesnyteri bygger Staten ut kontrollen med all skatteligging.

9. *Lønninger og arbeidsfred.*

Lønninger og priser må sees i sammenheng. Det er av største betydning for hele arbeidet med gjenreisningen og for å få hevet levestandarden at prisnivået blir holdt så lavt som råd er. Den nåværende reallønn kan heves, ikke bare ved øking av lønningene, men også ved skattereguleringer eller nedsettelse av priser på viktige forbruksartikler, og ved sosialpolitiske tiltak. Lønnsøking må i første rekke komme på tale for de lavest lønnete grupper.

Arbeidsfreden er en nødvendig forutsetning for at gjenreisningen skal lykkes. Arbeidsfreden kan imidlertid bare varig sikres ved at arbeiderne og funksjonærene får økt innflytelse over det økonomiske liv, og ved at forhandlingene baseres på fullstendige opplysninger om bedriftenes lønnsevne.

Lønnsavtaler må som tidligere, ordnes ved forhandlinger mellom organisasjonene under Statens tilsyn. Meglingsinstitusjonen utbygges derfor slik at den til enhver tid kan ha full oversikt over alle lønns- og prisforhold.

10. *Samferdselsmidlene.*

Det gjennomføres regulering og samordning av landets samferdselsmidler.

11. *Sosiale oppgaver.*

Målet for norsk sosialpolitikk i etterkrigstida må være å avskaffe fattigvesenet og erstatte det helt ut med sosiale trygder som må utbygges så snart det økonomisk lar seg gjøre.

De forskjellige sosiale trygder omorganiseres til en sammenhengende, landsomfattene trygd mot uforskyldt tap av inntekt. Stønadene settes så høyt at den gir rimelig utkomme, og særlige omsyn tas til dem som har forsørgelsesplikt overfor barn og ungdom. Lovene om tvungen syke-trygd for alle gjennomføres straks.

Folkehelsen gjenreises ved planmessige tiltak, ledet av Statens organer i samarbeid med kommunene. Arbeid for et sunt og tilstrekkelig kosthold. Spesielle helsetiltak for politiske fanger, sjøfolk, soldater og andre hvis helse har lidt særlig under krigen. Forsterket kamp mot de store folkesykdommer som tuberkulose, reumatisme og veneriske sykdommer.

Arbeidet for å forebygge sykdom må utvides gjennom omfattende tiltak. Enhver skal ha fri rett til den best mulige sykebehandling. Utbygging av omsorgen for vanføre, døde, blinde og åndssvake.

Barneforsorgen omorganiseres under en felles ledelse og under ett departement.

Idrettslivet bringes på fote ved økt støtte fra Staten og kommunene og under betryggende helsekontroll.

Det bør gjennomføres 3 ukers ferie for alle lønnsmotagere. Arbeidet for bedre utnytting av ferier og fritid føres videre. Staten sikrer seg eiendomsretten til den del av høyfjellet som nå er i privateie for å trygge bøndenes bruksrettigheter og bevare høyfjellet som naturpark for hele folket.

12. *Vitenskap og opplæring.*

Så snart råd er settes det i verk ekstraordinære tiltak for å innhente det som er forsømt på skolens, yrkesopplærin-

gens, høyskolenes og Universitetets område under krigen, og for å bringe tilveie en tilstrekkelig stab av kvalifiserte lærerkrefter og nødvendig undervisningsmateriell.

Det er nødvendig ikke bare for vårt lands kulturelle men også for dets materielle liv at vår vitenskap igjen blir brakt på høyden og for framtida får så gode arbeidsvilkår som mulig. Forskingens alminnelige stilling i samfunnet tas opp til behandling for å sikre at vi på dette område ikke fortsatt blir liggende etter andre land.

Tilgangen til de forskjellige slags utdanning bør reguleres, ikke etter de enkeltes økonomiske stilling, men på grunnlag av deres evne til å nyttiggjøre utdanningen for seg selv og samfunnet. De som har gode evner og anlegg, men ikke selv har økonomisk evne til å bekoste sin utdanning, har krav på at Staten gjør det.

Vår skole trenger en radikal omlegging og må etter hvert bygges opp på arbeidsskoleprinsippet. Elevene må lære å arbeide og tenke selvstendig og lærebøkene må legges an slik at de appellerer til elevenes naturlige interesser og trang til selvvirksomhet. Undervisningsstoffet, særlig i den høyere skole, må legges om og samfunnskunnskap få en bred plass. Det almindennende grunnlag folkeskolen gir, må heves.

Så langt råd er skal bygdens skoler ha de samme vilkår som byenes.

Den nåværende lærerutdanning er mangelfull. Samfunnet må for framtida sørge for at de som vil gå inn i lærergjerningen på forhånd har underkastet seg prøver som viser om de er skikket til det eller ikke. I all lærerutdanning må barnepsykologi og pedagogikk få en sentral plass. Filolog- og realiststudiet må legges om og bli en virkelig lærerutdanning. Alle disse spørsmål må utredes av en skolekomité som straks settes ned. Komitéen skal også utrede spørsmålet om differensiering i skolen i samsvar med moderne psykologiske og pedagogiske forskingsresultater.

Adgangen til universitet og høyskoler reguleres til det

landet trenger. Utvalget skal skje ikke bare etter artiums-karakterene, men også på grunnlag av egnede evneprøver. De som på grunn av sin innsats i frihetskampen har fått sin utdanning avbrutt, bør ha fortrinnsrett ved gjenopptakingen av undervisningen i skoler og universitet og ved utdeling av stipendier.

Lege- og tannlegebehandlingen og skolebespisningen utbygges videre.

Det er både i samfunnets og den enkeltes interesse at enhver får et arbeid som svarer til hans evner og anlegg. Bare på den måten blir det mulig å utnytte rasjonelt og organisere de skapende krefter hos mennesket. Yrkesrett-
leilingen med støtte av evneprøver må derfor bygges videre ut som et ledd i arbeidsformidlingen. Yrkesopplæringen i skole og arbeidsliv må utvikles allsidig og planmessig gjennom utbygging av yrkesskolestellet og av lovgivningen om lærlingeforhold. Det må gis bedre adgang til videre fag-
utdanning i utlandet.

Stat og kommuner må i større utstrekning enn før gi støtte til det organiserte opplysningsarbeid for voksne, til utbygging av bibliotek og folkeboksamlinger særlig på landsbygda, til våre teatre, vår bildende kunst, vår litteratur og musikk.

13. *Utenrikspolitik og forsvar.*

Norge skal som selvstendig og fri stat delta i oppbyggingen av den internasjonale organisasjon til sikring av freden.

Det samarbeid som under krigen er skapt mellom De forente Nasjoner må danne utgangspunktet for norsk utenrikspolitik. Det legges vekt på å utbygge videre det gode forhold til de ledende allierte stormakter. Samarbeidet med våre nordiske grannfolk styrkes og utbygges innenfor denne internasjonale ramme. Norge må støtte alle tiltak som er egnet til å hindre hensynsløs maktpolitikk og å fremme det internasjonale samarbeid på det økonomiske område.

Vår representasjon i utlandet må fornyes og styrkes med sikte på å vareta norske økonomiske og kulturelle interesser og å hevde Norges stilling i andre land under de nye internasjonale forhold. Det innføres en ordning med arbeiderattachéer i de viktigste hovedsteder. Særlig vekt må legges på å sikre hensiktsmessige markeder for vår eksport. Vi må også bygge ut en effektiv informasjons-tjeneste som kan sørge for at det norske folk blir holdt levende orientert om internasjonale forhold og at utlandet får faktiske opplysninger om Norge.

Til støtte for informasjonstjenesten tar Staten initiativ til å få opprettet et institutt for internasjonale studier.

Utbyggingen av landets forsvar må ta sikte på å skape en tidsmessig forsvarsmakt skikket til å møte et fiendtlig overfall, og til å fylle våre internasjonale militære forpliktelser, innenfor en økonomisk ramme som er forenlig med planene for gjenoppbyggingen av landet. Det sørges for et gjennomført demokrati i rekrutteringen, utdanningen og oppbyggingen av militærstellet ellers. Den militære verneplikt ordnes slik at den sivil-tekniske og yrkesmessige utdanning blir nyttiggjort.

14. *Regjering og storting.*

Staten vil i framtida stå overfor nye, store oppgaver. Det er derfor nødvendig å gjøre Statens organer handlekraftige. Stortinget må i større grad enn hittil beskjeftige seg med hovedspørsmålene i landets politikk, mens avgjørelsen av detaljspørsmål bør ligge hos Regjeringen, sentral- og fylkesadministrasjonen. Stortinget skal i samsvarende med Grunnloven trekke opp de store linjer, vedta lover, skatter og hovedpostene i budsjettet og føre kontroll med Regjeringen og administrasjonen. Til støtte for statsrådene innføres en ordning med statsrådssekretærer. Arbeidsordningen i departementene moderniseres og rasjonaliseres. Offentlige komitéer som settes ned for å utrede

spesielle spørsmål skal arbeide raskt og det skal alltid settes en bestemt tidsfrist for levering av komitéens innstilling. Stemmerett og valgbarhet fra 21 år.

15. *Våre næringers stilling skal utredes.*

Krigen og okkupasjonen har hatt dyptgående virkninger innenfor de norske næringer. Gamle markeder har vært avskåret og nye har vært skapt av den tyske krigsøkonomi for nå atter å falle bort. Rovdrift av råstoffkilder og produksjonsmaterieil for okkupasjonsmaktens formål har skapt nye problemer i tillegg til de som næringene før hadde å stri med. Den begrensede tilgang på forsyninger og de store krav gjenreisningen stiller har brakt gamle planer i nytt lys, samtidig som den tekniske utvikling under krigen og den vilje til nyskaping og samarbeid som okkupasjonsårene har vakt i det norske folk åpner store nye muligheter.

Så snart råd er må det derfor trekkes opp retningslinjer for utbyggingen av de enkelte hovednæringer på grunnlag av den nye situasjon krigen og okkupasjonen har skapt.

Vårt jord- og skogbruk er nå som før landets moder-næring. Oppgaven blir her ennå mer enn før å nyttiggjøre seg de nye tekniske hjelpemidler og metoder, som kan gjøre vårt jordbruk konkurransedyktig. Gjennom økt samvirke og utbygging av omsetningsorganene må lønnsomheten i jordbruket sikres. Målet må være å løfte levestandarden for landsbygdas arbeidende folk.

Industrien i Norge står overfor en rekke nye problemer. Nye forutsetninger er skapt for en betydelig utvidelse av vår industrielle kapasitet. En rasjonalisering og modernisering av våre bedrifter er nødvendig for å klare den skjerpede konkurranse, og for å møte de nye krav som den industrielle utvikling har skapt ute i verden. Bare ved et intenst forskingsarbeid og et intimt samarbeid innenfor industrien kan disse spørsmål løses.

En av de største oppgaver vi står overfor er å gjenreise våre fiskerier. Gjenreisningen må skje ved samarbeid mellom fiskernes organisasjoner og Staten. For å få rettet på de vansker fiskerne nå har å stri med må hele næringen kartlegges økonomisk. Målet må være at fiskeribedriften blir lønnsom for de som arbeider i denne næring.

Den nye situasjon har også gjort spørsmålet aktuelt om Staten skal overta slike landsviktige foretagender hvor de samfunnsmessige interesser gjør det naturlig at Staten får den direkte ledelse av virksomheten. De spørsmål som her i første rekke bør utredes med sikte på behandling av neste Storting er Statens overtagelse av de store forsikringselskaper, av import og omsetning av legemidler og medisiner, Statens og fylkenes overtagelse av lokal- og kysttrafikken. Med sikte på å vareta sjøfolkenes tarv og de betydelige samfunnsmessige interesser som knytter seg til skipsfarten, må en nøye overveie den stilling en skal ta til Statens kontroll av denne næring gjennom Nortraship.

For handelen må gjennomføres regulering og kontroll med starting av nye foretagender av enhver art for å hindre at det oppstår unødige og fordyrende mellomledd i omsetningen av varer fra produsent til forbruker og for å hindre en illojal og ødeleggende konkurranse mellom forretningene. Det offentlige må også gripe inn og støtte og lede forbruket slik at det blir samsvar mellom den kjøpekraftige etterspørsel og de produksjons- og importmuligheter landet har.

Målet må være å bygge opp norsk næringsliv slik at det gir et godt og varig grunnlag for arbeid under trygge kår for hele folket. Utbyggingen må derfor sikte på at en så *langt råd er* minsker faren for skadevirkninger gjennom store svingninger på de internasjonale markeder.

Under arbeidet med planene for utbyggingen av våre næringer må en nytte all den fagkunnskap som står til rådighet. Arbeidet må foregå i det nærmeste samarbeid med de faglige organisasjonene innenfor de næringer det

gjelder. Landsstyret har derfor besluttet å nedsette en programkomité for dette formål. Komitéen har i oppdrag å utarbeide et utkast til nytt prinsipielt program og arbeidsprogram for partiet på grunnlag av det som her er nevnt og i samsvar med de hovedretningslinjer som er trukket opp i dette overgangsprogrammet. Utkastet legges fram for medlemmene og til avgjørelse av det landsmøtet i partiet som trer sammen før det nye stortingsvalg.

Samarbeid mellom de politiske partier.

Fellesprogrammet.

Under okkupasjonstida gjorde det seg gjeldende et sterkt ønske om å bevare også i gjenreisingsperioden det samhold og samarbeid over partigrensene som var av så stor styrke, og som ble innledet ved den overenskomst som ble inngått sommeren 1940 mellom partiene Høire, Venstre, Bondepartiet og Arbeiderpartiet, og som Kristelig Folkeparti sluttet seg til, men som ikke kunne settes i verk da dette ble forbudt av tyskerne. På initiativ av Heimefrontens ledelse ble det høsten 1944 nedsett en komité med en representant fra hvert av de 4 store partier for å undersøke muligheten av å legge fram et fellesprogram for gjenreisingsperioden som kunne samle det overveiende flertall av folket. Komitéen besto av: Herman Smitt Ingebretsen, Høire, som formann, Gunnar Ousland, Arbeiderpartiet, Hans Holten, Bondepartiet, og Chr. A. R. Christensen, Venstre.

Komitéen fullførte sitt arbeid i løpet av høsten og vinteren så det lå ferdig da frigjøringen kom, men ble ikke forelagt partiene da.

Straks sentralstyret tok til etter frigjøringen ble det rettet henvendelse til Heimefrontens formann, Paal Berg, om å foranledige sammenkalt representanter fra de partier som deltok i samarbeidet sommeren 1940. Paal Berg henviste til direkte henvendelse til partiene.

Landsstyret besluttet derfor i møtet 28.—29. mai å rette henvendelse til partiene om fortsettelse av samarbeidet som ble innledet sommeren 1940. Til å forhandle om samarbeid ble valgt: Einar Gerhardsen, Konrad Nordahl og Fr. Monsen med Arnfinn Vik som varamann.

Den 31. mai ble det så innledet forhandlinger mellom partiene om et samarbeid på grunnlag av forslaget til fellesprogram. Fra vårt parti deltok de av landsstyret valgte: Einar Gerhardsen, Konrad Nordahl og Fr. Monsen. Fra Bondepartiet stortingsmann Trædal, Moseid og generalsekretær Holten. Fra Høire stortingsmann Nordli, Wright og redaktør Gotaas. Fra Venstre stortingsmann Markhus, fylkesmann Utheim og redaktør Christensen.

På grunnlag av utkast fra firemannskomiteén la forhandlingsutvalget fram forslag til fellesprogram, som er gjengitt her.

Sentralstyret tiltrådte forslaget. Det samme ble gjort fra de andre partiene som deltok i forhandlingene, og også av Kristelig Folkeparti.

I. Programmet.

Den dagen vårt land og vår frihet, vårt gamle rettssamfunn og hele vårt kulturgrunnlag var i dødelig fare, opplevde vi at vi var *ett* folk tross forskjell i livssyn og kår og tross gammel strid. Den opplevelsen ønsker vi å bevare som en levende impuls for folkets liv og arbeid i framtidens Norge.

I norske sinn er det skapt et fellesskap som ingen voldsmakt kunne oppløse. Det var ingen som spurte hvilket parti en tilhørte eller om en var fattig eller rik. Hver god nordmann møtte med sitt offer, sin formue og sitt liv, og det ble iskaldt omkring den vesle flokken som gikk erobrerne til hånde.

I skyggen av fengslene, konsentrasjonsleirene og retterstedene skaptet et kameratskap vi før ikke visste noe om, en evne til å holde ut og et samarbeid som vi før ikke visste at vi hadde, så vi til slutt fikk være med å oppleve seiren med vår ære og vår selvaktelse i behold.

I lyset av framtidens oppgaver vil vi kalle på den samme offervilje, det samme kameratskap og den samme evne til å holde ut og holde sammen.

Det skal være vår takk til dem som falt i kampen at vi gjør diktaturets og brutalitetens nederlag til demokratiets og samarbeidets triumf, sammen vant vi krigen — sammen skal vi vinne freden.

Det blir også i framtida partier og meningsbrytninger i vårt folk. Det er uatskillelig forbundet med friheten. Vi ønsker ingen ensretting. Den hører diktaturet til. Men vi vil nytte kampårenes kameratskap til en samlet innsats for landets gjenreising etter krigen og for grunnleggende oppgaver som kan gjøre Norge til et trygt og godt hjem for alle.

Ut fra dette syn oppfordrer vi vårt folk til å slå ring om følgende *grunnsetninger*:

Norge skal styres etter de demokratiske prinsipper som har fått sitt uttrykk i Eidsvollsgrunnloven og den videre utvikling av folkestyret inntil 1940. Ingen form for diktatur må tåles.

De personlige og politiske rettigheter, som grunnloven tilsier alle landets borgere, må være ukrenkelige, og det norske folk må atter kunne leve trygt under lovens hegn etter å ha gjennomgått okkupasjonstidas vold, terror og rettsfornektelser. Enhver skal fritt kunne si sin mening og arbeide for den, og ingen må med vold eller trusler øve tvang overfor andres meninger.

Alle arbeidsføre skal ha rett og plikt til arbeid.

Vår gjenvunne frihet og selvstendighet hevdes og vernes.

For den nærmeste overgangstid stilles opp følgende

retningslinjer:

1. Valg på nytt Storting holdes så snart som mulig. På det nye Storting må valgloven endres for at Stortinget kan bli det best mulige uttrykk for folkeviljen. Alle som har fylt 21 år skal ha stemmerett. Det gjennomføres en forenklet samlet budsjettbehandling og en parlamentarisk praksis som kan styrke Regjeringens stilling og ansvar. Spørsmålet om folkeavstemning og oppløsningsrett tas opp til ny utredning.

2. De midlertidig oppnevnte ordførere og råd fungerer bare til de gamle kommunestyre kan innkalles og velge nytt formannskap. Valg på nye kommunestyre finner sted så snart det forsvarlig kan skje.

3. Det oppnevnes en kommisjon til å undersøke Stortingets, Regjeringens, Høyesteretts, Administrasjonsrådets og sivile og militære myndigheters forhold før og etter 9. april 1940. Kommisjonens betenkning avgis til det nye Storting som vedtar eventuelle forføyninger.

4. Det gjennomføres de nødvendige tiltak for å sikre landets forsyninger, og for å gjenreise de ødelagte distrikter og vårt skadelidte produksjonsapparat. Ingen arbeidsledighet må tåles. All offentlig og privat foretaksomhet settes inn i gjenreisningen av vårt arbeidsliv. Det vedtas ekstraordinære tiltak for snarest mulig å innhente det som er forsømt på fagopplæringens område under krigen og bringe til veie en tilstrekkelig stab av faglært arbeidskraft. Valutakontroll og kontroll med råvaretildeling, priser og rasjonering fortsetter inntil det nye Storting har kunnet trekke opp retningslinjer i disse spørsmål. De sosiale goder som tidligere er gjennomført opprettholdes.

5. Æreslønn bevilges til familiene etter dem som er falt i krigen, etter patrioter som enten er henrettet eller har mistet livet på annen måte under krigen for frigjøringen og etter sjøfolk som er omkommet ved krigsforlis. Likeledes til folk som er blitt invalider og arbeidsuføre ved krigshandlinger, tortur og liknende. Det blir gitt adgang til å yte politiske fanger vederlag for påført tap og skade under hensyn til fangetid og økonomiske forhold. I den utstrekning det er mulig gis det erstatning til dem som har lidd skade ved krigen og okkupasjonen.

6. De som har forrådt sitt land eller på annen måte har skadet norske interesser må straffes hurtig og strengt. Oppgjøret må skje etter norsk lov og rett og ingen må ta seg selv til rette. De som har stilt seg til fiendens tjeneste må avgi den vinning de har oppnådd ved det.

II. Økonomisk politikk.

1. Oppgaven for vårt næringsliv og all økonomisk virksomhet i landet er å skape arbeid for alle og økt produksjon, så en gjennom rettferdig fordeling av resultatene kan gi alle gode kår.

For at vårt samfunn kan føre en effektiv og målbevisst økonomisk politikk med dette formål for øye og nytte ut all privat og offentlig virkelyst, initiativ og foretaksomhet fullt ut i tillitsfullt og planmessig samarbeid mellom Staten og de private interesser, omorganiseres sentraladministrasjonen og utstyres med de nødvendige organer for denne oppgave. Det opprettes bransjeutvalg i alle næringer og et samarbeidsråd som skal være Regjeringens rådgiver i økonomiske, finansielle og næringspolitiske spørsmål. I sentraladministrasjonen gis det plass i ledende stillinger også for folk fra det praktiske liv, og i utvalg og råd får Staten sine egne representanter. De øvrige medlemmer av utvalg og råd oppnevnes av Regjeringen blant folk som er pekt ut av næringslivets og arbeidernes og funksjonærenes egne organisasjoner. Reglene for myndighetsområdet og arbeidet fastsettes av Stortinget.

Vår pengepolitikk må ta sikte på å skape stabilitet, tillit og stimulere arbeidslivet og må innrettes etter samfunnsmessige behov. Priser, penge- og kredittvesen reguleres etter de retningslinjer som i ansvar med dette program blir fastsatt for den økonomiske politikk.

Den vitenskapelige forskning på produksjonens område utbygges videre og organiseres rasjonelt med et sentralinstitutt for utnytting av forskningens resultater i produksjonens tjeneste. En mer effektiv økonomisk statistikk.

Ved de enkelte industrielle bedrifter opprettes rådgivende produksjonsutvalg av arbeidere, arbeidsgivere og funksjonærer for å øke interessen for å fremme den mest effektive produksjon, en god bedriftshygiene og yrkesopplæring.

Arbeidsformidlingen utbygges så den på den best mulige måte kan løse sin oppgave. Der hvor det er nødvendig organi-

seres overføring og omskolering av overflødig arbeidskraft til ny produksjon.

Alt lønnsarbeid reguleres ved tariffmessige overenskomster mellom arbeidsgivernes og arbeidernes og funksjonærenes organisasjoner på en slik måte at enhver konflikt blir løst uten streik, lockout eller boikott.

For de yrker hvor fagorganisasjon helt eller delvis savnes, skal riksmeglingsmannen kunne fastsette lønns- og arbeidsvilkårene.

Alle offentlige tiltak til supplering av arbeidsmulighetene skjer på alminnelige tariffvilkår.

Meglingsinstitusjonen utbygges slik at den til enhver tid kan ha full oversikt over alle lønns- og prisforhold.

2. Skattepolitikken skal gjennomføre en rettfærdig fordeling av byrdene på de forskjellige inntekts- og formuesgrupper med særlig skatteletting for familier med barn.

Forenkling og samordning av skattesystemet. En må ta sikte på å lette forholdene for kommuner med liten skatteevne, så de kan få sin rettmessige del i den alminnelige utvikling av samfunnsgodene. Her tas opp spørsmålet om samskatt, om fordeling av skatten for virksomheter som henter sin inntekt fra hele landet og en gradvis avløsning av omsetningsskatten, som oppheves for boligbygging. Skatt av årets inntekt. Det opprettes et uavhengig sakkyndig institutt til gransking av skatetrykkets fordeling og virkninger og av andre lands skattepolitikk.

3. Vår jordbrukspolitikk må gi jordbruket en jevnbyrdig stilling ved siden av de andre næringer og ta sikte på en utjevning av livsvilkårene i landet. Gården trygges som ættens eiendom og bondeyrkets grunnlag. Økt arbeid for å dyrke ny jord og bringe vår dyrkede jord i god hevd. Videre utbygging av trygdeordningene og omsetningsorganisasjonene. Vår jordbruksproduksjon må mest mulig bygge på norske emner, så innførsel av kraftfôr etter hvert kan minkes. Praktiske foranstaltninger for å lette bøndene adgangen til å nytte forskingsresultater og moderne driftsmidler. Anlegg av tørkerier og

kjølelager for grønnsaker og frukt. Priser og transportforhold reguleres så et ordentlig, veldrevet bondebruk blir lønnsomt uten at jordbruksproduktene blir unødig fordyret for forbrukerne. Trekkraftspørsmålet for de mindre bruk løses.

Skogen gjenreises, først og fremst ved kysten og nordpå hvor den er blitt hardt medfart i okkupasjonstida. Rasjonelt kulturarbeid, gjennomføring av praktiske arbeidsmåter og redskaps typer. Effektiv utnytting av alt skogsvirke. Forholdet mellom skogbruk og beite ordnes.

4. Fortsatt utbygging av våre fiskehavner og planmessig arbeid for en rask fornying av våre fiskeres redskaper og av fiskerflåten på en slik måte at den fortsatt blir fiskernes eiendom. Norske verksteders og fabrikkers leveringsevne må utnyttes best mulig. Utvikling av moderne fangst- og tilvirkingsmetoder og transportmidler og effektive ruteordninger som kan øke det hjemlige forbruk og lette konkurransen på eksportmarkedene. Hovedvekten må legges på å utnytte fryse-, kjøle- og tørketeknikken til framstilling av foredlede, høyt inntektsgivende fiskeprodukter. Utvidet fagopplæring av fiskere og tilvirkere og aktivt forskings- og forsøksarbeid. Smidig organisert samvirke mellom alle ledd i salgsapparatet, slik at prisene blir stabilisert og markedene utnyttet best mulig. Fremme av eksporten ved fagkyndige representanter på de viktigste markeder, effektiv kvalitetskontroll og avskaffelse av eksportavgiftene.

Det må være en nasjonal oppgave å bringe vår skips- og hvalfangstflåte opp til dens gamle størrelse så hurtig som mulig, og på en slik måte at den som før blir fullt konkurransedyktig på fraktmarkedene og på fangstfeltene.

5. Industrireisingen må særlig ta sikte på å utvikle de virksomheter som ligger naturlig til rette for vårt land. I første rekke må skipsbyggingen få en betydelig øking ved storverksteder som etter hvert kan nybygge og reparere storparten av vår flåte. Jernsaken må løses. Våre naturlige råprodukter: tre, malmen, fisk, frukt osv., må gis den høyest mulige foredling ved våre egne industrianlegg.

Våre vannfall utbygges planmessig både for industrielt og alminnelig borgerlig behov under praktisk samkjøring mellom de forskjellige anlegg, så hele landet så snart som mulig kan få elektrisk kraft og jernbanen bli elektrifisert.

Det utarbeides en landsplan for samarbeid mellom våre kommunikasjoner: båt, bil, bane og fly, med sikte på våre næringers transportbehov og på reisetrafikken. Veinettet utvikles under hensyn til den økte biltrafikk og til de avstengte bygders behov.

III. Sosialpolitikk.

1. Sosiallovgivningen utvikles med sikte på å gjøre forsorgsvesenet overflødig. De sosiale trygder samarbeides så vi får en felles trygdordning ved sykdom, uførhet, arbeidsløshet og alderdom. Spørsmålet om barnetrygd tas opp til ny behandling. Adgang for sjøfolk til å gå i land med pensjon ved en rimelig alder. Det utbygges en landsomfattende institusjon med lokale helsestasjoner og vandrende helse- og husstellærere. Det gjennomføres standardtyper av de viktigste bruks- og forbruksartikler for å sikre gode og solide varetyper til rimelige priser.

Boligbyggingen, som er blitt katastrofalt forsømt i krigstia, må gis en bred plass i gjenreisingsarbeidet. De krigsherjede strøk må komme i første rekke, og det må utarbeides planer som sikrer en vakker og hensiktsmessig bebyggelse med det mål å skaffe gode og tilstrekkelig rommelige boliger for alle.

Et målbevisst edruelighetsarbeid til vern om ungdommen og fremme av større folkeedruelighet.

IV. Kirke- og kulturpolitikk.

1. Den norske kirke skal bevares som statskirke og innenfor denne ramme gis organer som er tilfredsstillende for det kirkelige liv.

2. Hele skolevesenet må samordnes så alle de enkelte ledd fra grunnskolen til den høyeste undervisning går naturlig over i hverandre enten det gjelder praktiske eller boklige skole-

former. Det bør skapes et rådgivende organ for hele vårt skolevesen som får sin overledelse i et eget undervisningsdepartement.

Alle må uten omsyn til sine økonomiske kår eller hvor de bor i landet gis høve til en ordentlig utdanning avpasset etter anlegg og evner. De små og fattige bygders skoler må hjelpes opp til et forsvarlig nivå, og vår folkeskole i det hele styrkes både på land og i by. Yrkesskolene må gis en likeverdig stilling i forhold til den høyere boklige undervisning, og bedriftene og skolene må samvirke så de unge arbeidere kan sikres solide teoretiske og praktiske kunnskaper i sitt fag.

Et ledende prinsipp for skolens arbeid må være at den skal utdanne borgere i et fritt, demokratisk samfunn. Skolen må derfor bli karakterdannende, vekke barnas og ungdommens ansvarsfølelse, respekt for hverandre, menneskeverd, toleranse og evne til arbeid og samarbeid. Den må orientere den i oppbyggingen av det samfunn de skal være borgere i og gjøre den fortrolig med vår nasjonale kultur, vår historie og tradisjon.

3. I samarbeid med biblioteker, folkeakademier, idretts- og andre ungdomsorganisasjoner tas fritidsproblemet opp til grundig gjennomarbeiding med sikte på å gi ungdommen høve til å nytte sin fritid til selv å arbeide på sin utvikling og til å skaffe seg en sunn rekreasjon.

4. Idrettsbevegelsen gjenreises og utbygges til en sterk institusjon for ungdommens fysiske fostring og for oppøving i godt kameratskap under sunn kappestrid.

5. De vitenskapelige og andre kulturelle institusjoner må få kår som svarer til deres høye verdi for hele folkets kulturnivå og gis det videst mulige selvstyre. Det må ikke øves trykk av økonomisk, politisk eller annen art. Studentene ved Universitetet og høyskolene må gis rimelige vilkår, og vitenskapsmenn og kunstnere må få høve til gjennom stipendier å holde seg i kontakt med andre lands åndsliv.

V. Forsvars- og utenrikspolitik.

1. Landets forsvar bygges opp etter de erfaringer krigsårene har gitt, så det kan være et vern for landet og oppfylle våre internasjonale militære forpliktelser.

Det gjøres en positiv innsats i arbeidet for å opprette et internasjonalt sikkerhetssystem på rettsbasis.

2. I det mellomfolkelige samarbeid må den norske regjering arbeide for å trygge de små nasjoners rett, havenes frihet, en rettferdig fordeling av råstoffene, den friest mulige skipsfart og et størst mulig internasjonalt varebytte.

*

Regjeringen må straks ta skritt til å få omorganisert sentraladministrasjonen og konstituere bransjeutvalgene og samarbeidsrådet, og sammen med dette drøfte retningslinjene for den økonomiske politikk.

Videre må det straks bli oppnevnt utvalg til å utarbeide planer for:

1. Gjenoppbygging av de krigsherjete strøk og boligbyggingen for øvrig.
2. Gjelds- og finansoppgjøret etter okkupasjonen, derunder erstatningskrav mot Tyskland. Revisjon av skattelovgivningen og organisering av skatteinstituttet.
3. Landets elektrifisering og samarbeidet mellom kommunikasjonene.
4. Gjenreiseing av vår handels- og fangstflåte og trygging av gode lønns- og arbeidsvilkår for sjøfolkene.
5. Revisjon av sosiallovgivningen og skolelovgivningen.
6. En rasjonell utbygging av vårt forsvar.

Partienes samarbeid.

Til trygging av samarbeidet nedsettes et fellesutvalg for partiene, og dette utvalg gis høve til å drøfte de forslag som ett eller annet av de samarbeidende partier måtte ønske fremmet. Denne drøfting skal finne sted før vedkommende parti

offentlig har lagt fram sitt forslag, for at en kan undersøke om det er mulig å finne en form for forslaget som tillater at det blir fremmet som et felles forslag fra partiene. På den måten vil en styrke den saklige behandling, idet prestisje- og andre utenomliggende hensyn skjæres bort.

Deltakingen i stortingsvalget under samarbeidsvedtaket bør ordnes slik:

1. Hvert av de samarbeidende partier går til valg på egen liste.
2. Hvert parti kan offentliggjøre et program som gir uttrykk for partiets grunnsyn, idet det for øvrig viser til det felles program.
3. Valgkampen avgrenses i tid etter avtale mellom de samarbeidende partier.
4. Det forutsettes at partiene og deres aviser fører en saklig og redelig argumentasjon i valgkampen uten skjellsord og mistenkeliggjøring eller annet som kan skjemme et verdig ordskifte.

En lignende ordning bør komme i stand for de kommende kommunevalg.

Erklæring fra Norges kommunistiske Parti.

På konferansen 19. juni påviste P. Furubotn mangelen på klar formulering av hovedlinjen for landets økonomiske politikk. Denne hovedlinjen må være å utvikle landets produktivkrefter i samsvar med den produksjonsteknikk som moderne vitenskap har gjort mulig, så vel når det gjelder industrien som landbruket, skogsdriften, fiskeriene og transporten. Med andre ord: vårt folk står overfor den store nasjonale oppgave: å utvikle landets produktivkrefter med det formål å tilfredsstille folkets materielle og kulturelle behov.

For utenrikspolitikken har plattformen den samme svakheten. Etter vår mening må utenrikshandelen eller vareutvekslingen med utlandet tjene den nevnte hovedlinje i landets økonomiske politikk.

Under hensyntagen til denne erklæringen om plattformen, ble den tiltrådt av N.K.P.

Om innkalling av Stortinget og nye valg.

Landsstyret vedtok i møte 28. mai:

Det gamle Stortinget kalles inn, og etter valg av nytt presidentskap deltar Stortinget ved dannelsen av den nye regjering.

Den nåværende regjering leverer til Stortinget en foreløpig beretning om sin virksomhet.

Den nye Regjeringen legger fram for Stortinget det fellesprogram som danner grunnlaget for Regjeringens dannelselse. I henhold til dette gir Stortinget den nye Regjeringen de nødvendige fullmakter. Etter å ha fullført de her nevnte funksjoner trer det gamle Stortinget fra hverandre. Stortingets formelle oppløsning skjer når nytt storting er valgt.

Stortingsmenn som har stilt seg til tjeneste for N.S. eller okkupasjonsmakten, kan ikke delta i Stortingets møter.

Valg av nytt storting finner sted innen 15. november, idet de tekniske forutsetninger for et valg da er til stede, og idet en da har hatt den frie meningsutveksling som er nødvendig for at valget skal gi et riktig inntrykk for folkets vilje.

Stortingsvalget ble holdt 8. oktober.

Stortingsgruppa og de nye stortingsmenn ble sammenkalt til møte 31. oktober.

Møtet uttalte seg for at det nye storting skulle kalles sammen hurtigst mulig.

Den 5. november ble det holdt fellesmøte av sentralstyret og stortingsgruppa. Gruppa vedtok å fremme dette forslag:

1. Det 89. storting erklærer sitt arbeid for avsluttet og uttaler at det anser sin funksjonstid for utløpet og at det derfor kan oppløses.
2. Stortinget bemyndiger Regjeringen til i statsråd å bestemme og kunnngjøre tidspunktet for det nye stortings sammentreten.

Stortinget vedtok å forelegge spørsmålet for Høyesterett til uttalelse.

Høyesterett uttalte seg mot 1 stemme for at det forfatningsmessig var lovlig at det gamle stortings funksjonstid var utløpet og at det nye storting kunne tre sammen før 10. januar 1946.

Det gamle storting ble oppløst 24. november. Det nye storting tok til 4. desember.

Regjeringsspørsmålet.

Statsminister Nygaardsvold ga ennå mens Regjeringen var i London, uttrykk for at den ville inngi sin avskjedssøknad når Regjeringen kom til Norge.

Den 12. juni innga Regjeringen søknad om å tre tilbake. Partiets stilling til regjeringsspørsmålet var det gitt uttrykk for i landsstyrets vedtak i møte 28.—29. mai om at partiet ville gå inn for samarbeidet mellom de ulike partier og en samlingsregjering i det vesentlige bygd på den politiske sammensetning i Stortinget.

Med et borgerlig flertall i Stortinget ville det da bli et borgerlig flertall også i Regjeringen, og da måtte de borgerlige også ha statsministeren. De fra partiet som deltok i drøftelsene om ny regjering framholdt at den arbeiderklassen og landet ville være best tjent med, var Hjemmefrontens formann, Paal Berg. De andre partier samlet seg også om dette. Kongen ga Paal Berg i oppdrag å danne regjering. Men nå viste det seg at Høyre ikke ville gå med i Regjeringen under påskudd av at Paal Berg ønsket å ha med Oscar Torp og Trygve Lie av den gamle regjeringen. Paal Berg ga da opp arbeidet med å få regjering i stand.

Sentralstyret og stortingsgruppa besluttet så at partiet skulle erklære seg villig til å danne samlingsregjering med flertall av vårt parti og det Kommunistiske Parti og avslo ethvert krav om at ingen av den gamle regjering skulle være med. Einar Gerhardsen fikk oppdraget å danne regjeringen.

Regjeringen fikk denne sammensetning, hvorav 6 fra Arbeiderpartiet, 2 kommunister og 7 borgerlige:

Einar Gerhardsen, A, statsminister.

Trygve Lie, A, utenriksminister.

Oscar Torp, A, forsvarsminister.

Lars Evensen, A, handelsminister.

Kaare Fostervold, A, kirke- og undervisningsminister.

Sven Oftedal, A, sosialminister.

Johan Strand Johansen, K, arbeidsminister.

Gunnar Jahn, V, finansminister.

Johan Cappelen, H, justisminister.
 Egil Offenberg, H, forsyningsminister.
 Thor Skjøsberg, H, skipsfartsminister.
 Einar Frogner, B, landbruksminister.
 Konsultative statsråder:
 Kirsten Hansteen, K.
 Hans Gabrielsen.
 C. Bonnevie Svendsen, Kr. F.

Samlingsregjeringen.

Erklæringen:

Denne regjeringen er båret fram av folkets ønske om at det nasjonale samhold i kampen under okkupasjonsårene skal vare ved i arbeidet for å gjenreise landet.

Den er blitt til etter samråd med de politiske partiene og representerer både dem som har ført kampen på hjemlig grunn og dem som kjempet utenfor landets grenser. Den bygger på de demokratiske prinsipper som har fått sitt uttrykk i Grunnloven og i den videre utforming av folkestyret inntil 1940. Den vil hevde retten og plikten til arbeid for alle arbeidssfære.

Inntil folket i valg har gitt uttrykk for sin vilje og sitt syn på retningslinjene for det gjenreisingsarbeid som venter på det økonomiske og kulturelle område, vil Regjeringen straks gå i gang med å løse de viktigste oppgavene. Den holder seg til det program som er utarbeidet av talsmenn fra Det norske Arbeiderparti, Høyre, Venstre og Bondepartiet og som senere er tiltrådt av Norges kommunistiske Parti og Kristelig Folkeparti.

De første oppgavene.

Av oppgaver som må løses i første rekke nevnes:

Fortsatt arbeid med å sikre landets forsyninger og en rettferdig fordeling av alle forbruksvarer.

Særlige og kraftige tiltak for å bøte på tilstanden i de krigsherjede byer og bygder i Finnmark, Nord-Troms og andre landsdeler.

Hele folkets samlede kraft settes inn på nytt igjen, alle

produksjonsmidler nyttes fullt ut for å gjenreise næringslivet i tillitsfullt samarbeid mellom Staten og de private næringer, arbeidernes og funksjonærenes organisasjoner.

Planmessig innføring av normale forhold på alle områder i den offentlige administrasjon. Vårt folkestyre trygges og vernes.

Gjenreising og videre utbygging av skoleverket og kulturlivet. Hurtig og strengt rettferdig oppgjør med dem som sviktet i den nasjonale kamp. De som stilte seg til tjeneste for fienden, og de som spekulerte i folkets nød, avgir den vinning de har oppnådd ved det.

Gjenreising av landets forsvar.

I utenrikspolitikken vil Regjeringen fortsette det arbeid som ble begynt av den tidligere regjering. Særlig vil en ha for øye å ta aktiv del i de Forente Nasjoners tiltak for å trygge og verne freden og å holde fram med samarbeidet med våre allierte og våre nordiske granneland.

Arbeiderpartiet danner regjering.

Samlingsregjeringens funksjonstid og oppdrag var situasjonsbestemt. Etter at landet ble fritt, og inntil folket i valg hadde uttalt seg, måtte en samlingsregjering overta det politiske ansvar. Det var derfor naturlig at landsstyret så snart resultatet av stortingsvalget forelå, tok stilling til den politiske stilling når vårt parti hadde fått 76 av Stortingets 150 representanter. Landsstyret holdt møte 22. oktober og drøftet den politiske situasjon.

Debatten ble ordnet slik at landsstyret først drøftet regjeringsspørsmålet. Etter en grundig drøfting av de alternativer som forelå, vedtok landsstyret med 28 mot 5 stemmer at Det norske Arbeiderparti alene skal påta seg å danne den nye regjering. De 5 representanter stemte for at Arbeiderpartiet innbød Venstre, Kristelig Folkeparti og Norges kommunistiske Parti til samarbeid om dannelsen av den nye regjering.

Landsstyret avviste enstemmig et krav fra Norges kommunistiske Parti om at Det norske Arbeiderparti skulle danne den nye regjering sammen med dette parti.

Landsstyret begrunnet sitt vedtak om at Arbeiderpartiet skulle danne regjering alene med at en ren partiregjering i den nåværende situasjon vil bli mer handlekraftig enn en regjering satt sammen av representanter fra flere forskjellige partier.

Landsstyret ga enstemmig uttrykk for Arbeiderpartiets ønske om å fortsette samarbeidet med de politiske partier i Stortinget og de byggende krefter i folket som vil delta i gjenreisningen av landet vårt.

Den nye regjering.

Den nye regjering ble utnevnt 1. november og tiltrådte 5. november. Regjeringen hadde denne sammensetning:

Einar Gerhardsen, statsminister.

Trygve Lie, utenriksminister.

Oscar Torp, forsynings- og gjenreisningsminister.

Kaare Fostervold, kirke- og undervisningsminister.

Lars Evensen, handelsminister.

Sven Oftedal, sosialminister.

Erik Brofoss, finansminister.

O. C. Gundersen, justisminister.

Kristian Fjeld, landbruksminister.

Nils Langhelle, arbeidsminister.

Jens Chr. Hauge, forsvarsminister.

Aaslaug Aasland, konsultativ statsråd i Sosialdepartementet.

Reidar Carlsen, konsultativ statsråd for fiskeriene.

Peder Holt, konsultativ statsråd for gjenreisningen.

Regjeringens erklæring.

Regjeringen la fram sin erklæring for det nye storting 12. desember:

Regjeringen er dannet på grunnlag av det flertall som Det norske Arbeiderparti har i Stortinget. Partienes fellesprogram og Det norske Arbeiderpartis arbeidsprogram vil bli lagt til grunn for Regjeringens arbeid. Dens hovedoppgave er å lede

gjenreisningen av landets produksjon og av folkets arbeidskraft, helse og levestandard etter krigsårenes ødeleggelser og forfall. Under løsningen av denne oppgave vil Regjeringen bygge videre på det samhold som krigen skapte, og nytte ut alle positive krefter i vårt samfunn og all privat og offentlig virkelyst.

For å nå dette målet vil Regjeringen handle etter en samlet økonomisk plan som sikrer at oppgavene tas i riktig rekkefølge og at hele vår produktive evne blir satt inn i et rasjonelt økonomisk samvirke.

De knappe tilganger som ennå finnes gjør det nødvendig å foreta en omhyggelig vurdering av den samfunnsmessige betydning av de enkelte forsyningskjøp og produksjonstiltak har. Det vil derfor ved siden av det ordinære statsbudsjett bli utarbeidet et nasjonalbudsjett som viser nasjonalinntektens størrelse, fordeling og anvendelse, og realøkonomiske budsjetter for den framtidige disponering av arbeidskraft, råvarer og produksjonsmidler.

Regjeringen vil føre videre den økonomiske stabilisering som den forrige regjering la grunnlaget for. Den vil sette alle krefter inn for å sikre arbeid og forsvarlige levevilkår for alle. Det økonomiske demokrati vil bli bygd videre ut. Resultatene av folkets arbeid må bli rettferdig fordelt.

Penge- og finanspolitikken må gjøres til effektive virkemidler for den alminnelige økonomiske politikk, og rentenivået må holdes lavt. Penge- og finansrådet som opprettes, skal i samarbeid med Finansdepartementet samordne private og offentlige kredittinstitusjoners virksomhet med dette mål for øye. Valutapolitikken vil fortsatt bli tilpasset det innenlandske pris- og lønnsnivå, så langt råd er, og disponeringen av valutaen må skje etter samfunnsmessige nytteprinsipper.

Regjeringen vil føre en planmessig handelspolitikk som er i samsvar med den øvrige økonomiske politikk, og som trykker landet best mulig mot svingninger i konjunktoren.

Det vil bli truffet tiltak for å sikre en rimelig fordeling av de byrder som pålegges folket gjennom skatter og avgifter. Skattesystemet i sin helhet vil derfor bli tatt opp til revisjon. Omsetningsavgiftens omlegging som tar sikte på en gradering etter forbrukets art er under utredning. Til fremme av moderniseringen i næringslivet vil Regjeringen foreslå regler for avskrivning av anlegg og maskiner endret.

Regjeringen vil gå inn for en omfattende gjenreiseing og nybygging av forsvarlig kvalitet og størrelse og med rimelige husleier. Målet er å få reist 100 000 boliger i løpet av 4 år.

Regjeringen vil gå inn for utbyggingen og moderniseringen av vår industri på alle områder hvor vi har naturlige muligheter. Til støtte for arbeidet med disse saker er det opprettet et tiltaksråd. Forsking og vitenskap i næringslivets tjeneste skal samordnes. Arbeidet med reising av jernverket vil ta til snarest. Skipsbygging, motor-, maskin-, tekstil- og treforedlingsindustrien vil få en høyere teknikk, bedre samarbeid og en bedre utnytting av alle produksjonsmuligheter.

De påbegynte kraftverk som ligger best til rette teknisk og økonomisk vil bli utbygd ferdig hurtigst mulig.

Regjeringen vil støtte jordbruket med sikte på å sikre en jamstelling med andre næringer og treffe tiltak som øker jordbrukets effektivitet og avkastingssevne.

For å sikre råvarer til treforedlingsindustrien, materialer til byggevirksomheten og tilfredsstillende forhold i skogbruket, vil Regjeringen støtte tiltak som øker skogens avkastingssevne og letter driftsforholdene i skogbruket. Omsetnings- og prisforholdene for tømmer er tatt opp til utgreiing, og det vil bli satt fram forslag om en bedre ordning.

Regjeringen vil medvirke til gjenreising av fiskerinæringen, anlegg av fryserier og kjøleanlegg, anskaffelse av særlige transportmidler for eksport med sikte på dens markedssituasjon i utlandet og full nytting av alle tekniske muligheter for å bringe fram høyverdige produkter. Fagopplæringen i fiskerinæringene må bygges ut. Det vil bli lagt vekt på utbyggingen av samvirket i fiskerinæringen og forenkling av omsetningen av fisk og fiskeprodukter.

Vår handels- og fangstflåte må gjenreises på kortest mulig tid og sjøfolkene sikres forsvarlige lønns- og arbeidsvilkår.

Turistnæringens modernisering og utvikling vil bli støttet. Regjeringen vil fremme forslag om at skjenkerett for turist- og høyfjellshoteller, etter uttalelse fra kommunestyrene, blir avgjort av en nemnd oppnevnt av Regjeringen.

Spørsmålet om Statens overtagelse av importen av kraftfór, kull, sukker og medisinalvarer vil bli utredet for å bringe på det rene i hvilken utstrekning slike tiltak vil medføre fordeler for forbrukerne og samfunnet i sin helhet. Etter hvert som de ekstraordinære handelsrestriksjoner i utlandet faller bort, vil vår handel bli ført tilbake til de vanlige kanaler i det omfang samfunnsmessige hensyn tilsier.

Regjeringen vil ta skritt til en rasjonalisering og forbedring av kommunikasjonene, slik at unødige dobbeltdrift og fordyrende konkurranser unngås. Den vil foreslå at den regulære

sivile luftfart blir drevet som et nasjonalt selskap hvor Staten er medinteressert. Spørsmålet om å samle de store kystruter i ett selskap vil bli utredet.

Trygdestellets samordning og forenkling er under behandling med sikte på å skape en fellestrygd mot uforskyldt tap av inntekt ved sykdom, uførhet, alderdom eller arbeidsløshet.

Regjeringen vil gå inn for øket støtte til idretten. Det vil bli tatt skritt til å lette stillingen for den ungdom som på grunn av sin innsats under krigen er blitt hemmet i sin utdanning og sitt arbeid.

Arbeidet med å gjenreise skolen, de vitenskapelige institusjoner og med å skape effektive organer for kultur- og opplysningsarbeidet vil bli fortsatt.

Den offentlige administrasjon og departementenes arbeidsordning er tatt opp til undersøkelse med sikte på øket rasjonalisering og effektivitet. Regjeringen vil utrede spørsmålet om opprettelse av en rådmannsstilling i departementene til støtte for statsrådene.

For å skape et vern om landets frihet, velferd og fred og for å fylle våre forpliktelser som medlem av den internasjonale sikkerhetsorganisasjon, vil et effektivt forsvar bli reist innenfor rammen av landets økonomiske bæreevne. Det skal tas hensyn til erfaringen fra siste krig og utviklingen på krigsteknikkens område.

Den tid ungdommen er inne til militærtjeneste skal nyttes ut slik at den også blir til nytte for dem i det sivile liv. Befalet skal rekrutteres fra alle lag i folket og utdannes i demokratisk ånd.

Rettsoppgjøret med landsvikerne vil bli gjennomført rettferdig og hurtig i samsvar med det norske folks rettsbevissthet og rettstradisjoner. Målet må være å sikre samfunnet mot de virkelige fiender av rettsstaten som finnes blant landssvikerne og å vinne tilbake de øvrige som nyttige borgere. Straffens fullbyrding i fengsel og tvangsarbeid skal være preget av det formål den har, og skje med minst mulig tap av arbeidskraft. De nødvendige tiltak vil bli satt i verk for å gjøre vårt fengselsvesen skikket for oppgaven.

Etter 5 usikre og utrygge år har de første valg i et fritt Norge lagt grunnlaget for en ny arbeidsdag, utbygd på det samhold og de verdifulle krefter i det norske folk som kampen i krigens år har utløst.

Regjeringen venter støtte fra Stortinget i dette arbeidet, og håper på den tilslutning og det samhold i folket som er forutsetningen for å oppnå et resultat til gagn for landet.

Nordisk samarbeid.

Det tok ikke lang tid etter krigens slutt før samarbeidet mellom arbeiderorganisasjonene i Norden kom i gang igjen. Allerede 24. mai holdt partiets formann, Einar Gerhardsen, foredrag sammen med formannen i Danmarks sosialdemokratiske Parti, Hans Hedtoft, på et offentlig møte i Stockholm.

Sammen med representanter for Sveriges sosialdemokratiske Parti og den svenske landsorganisasjon ble det under møtet besluttet å foreslå for partiene og landsorganisasjonene å oppta det nordiske samarbeid.

Det første møte i Arbeiderbevegelsens Samarbeidskomité ble holdt i Stockholm 13.—14. juli. Fra vårt parti møtte: Einar Gerhardsen, Martin Tranmæl og Trygve Lie.

Møtet vedtok denne uttalelse:

Nordens folk er i disse dager fylt av dyp glede over befrielsen fra den nazistiske voldsmyndighet. Denne befrielse er i første rekke et resultat av De forente Nasjoners anstrengelser. Englands vilje til å holde ut, også da det sto alene, Sovjet-Unionens veldige innsats og U.S.A.s mobilisering av dets store forråd i striden for demokratiet. Men også de nordiske folks egen holdning har vært av avgjørende betydning for oppgjøret med nazismen. Under forskjellige forhold og på forskjellig vis har de nordiske folk hevdet deres stilling og vist deres vilje til å hevde deres nasjonale selvstendighet og deres frie folkestyre. De nordiske land er gamle rettsstater. De har en felles grunn for deres samfunnsliv. De nordiske land har en levende vilje til å fjerne de siste rester av gamle politiske og sosiale urettigheter og til å gjøre alle delaktige i nasjonale og menneskelige kulturverdier. De ser det som en oppgave for statsmakten å sikre arbeid og trygge kår for hele folket og styrke det politiske folkestyre ved å utbygge de demokratiske organer også på det økonomiske området.

På grunnlag av denne felles rettstradisjon og felles demokratiske vilje, må de nordiske folk for framtiden som hittil samarbeide for å styrke og utbygge den gjensidige kontakt og forståelse på alle kulturlivets områder. De må fortsette arbeidet for ensartede regler med hensyn til lovgivningen, så langt de enkelte folks tradisjoner og særlige forhold gjør dette praktisk mulig. Så langt geografiske og økonomiske forhold gjør det formålstjenlig med hensyn til en rasjonell anvendelse av råstof-

fer og produksjonsmuligheter, bør de søke å skape et naturlig, utvidet økonomisk samarbeid. I alle nordiske land er arbeidernes demokratiske organisasjoner rykket fram til avgjørende innflytelse på samfunnslivet. De har samarbeidstradisjoner, som går tilbake til den faglige og politiske arbeiderbevegelses første år.

De er, hver i sitt land, i høyere grad enn noen annen av de store folkebevegelser bærere av vilje til levende demokrati i det politiske, sosiale og økonomiske liv.

De oppgaver vi står overfor på det politiske og faglige område, er av samme art, derfor har vi alle bruk for intim kontakt med hverandre, fortsatt og fullstendig informasjon og felles overveielser vedrørende oppgavenes praktiske løsning. Det organiserte samarbeid mellom arbeiderorganisasjonene i de nordiske land bør derfor ytterligere utvides. Blant de spørsmål som i første rekke og snarest bør tas opp til felles overveielse må nevnes:

- a) Sideordning av sosiallovgivning og sosiale ytelser.
- b) Felles, nordisk arbeidsmarked.
- c) Mulighetene for et økonomisk samarbeid med hensyn til en formålstjenlig utnyttelse av nordisk produksjonskraft så vel på hjemmemarkedet som på det utenlandske marked.
- d) Sterkere utveksling av elever fra skoler og universiteter og læreanstalter, gjensidig godkjennelse av eksamensbeviser så det kan arbeides på fortsatt utdanning ved de nordiske lands læreanstalter.
- e) Samarbeid mellom landenes kringkastere.

I det internasjonale arbeid bør de nordiske land framleis opprettholde livlig forbindelse med hverandre. Hver for seg og i fellesskap må de virke for et godt forhold til andre nasjoner.

I det mellomfolkelige samarbeid bør de gjøre en innsats på det økonomiske, humanitære og kulturelle område på en måte som trykker utviklingsmulighetene også for de små nasjoner. Som frie selvstendige stater bør de delta i arbeidet i den internasjonale fredsorganisasjon til fredens bevarelse, som er grunnlaget i San Francisco, og lojalt oppfylle de forpliktelser som følger hermed. På denne måte blir samarbeidet mellom Nordens folk et naturlig ledd i det internasjonale samarbeid. I dette samarbeid har arbeiderorganisasjonene en stor oppgave å løse.

Samarbeidskomitéen uttaler sitt varmeste ønske om at arbeiderbevegelsen overalt hurtig vil gjenvinne sin styrke og

på ny samles i mektige internasjonaler på sosialismens og demokratiets grunn, til kamp mot nød og undertrykkelse for fred, frihet og trygghet.

Samarbeidskomitéens sekretariat ble lagt til København.

Konrad Mohr's legat.

Til legatets stipendier for studie av sosialismen innstilte sentralstyret: Arne Johnsen, Svein Dalen, Tønnes Sirivaag og Sigurd Øyhaugen.

Legatstifterens hustru tildelte stipendiene til Svein Dalen og Tønnes Sirivaag.

«Arbeiderbladet».

Tidlig på morgenen 9. april 1940 var Arbeiderbladets redaksjonspersonale samlet i redaksjonen. Da det ble kjent at Regjeringen hadde erklært Oslo for åpen by og sammen med Kongen og Stortinget vedtatt å samles på Eidsvoll, eventuelt Hamar, ble det på redaksjonskonferansen, der også Einar Gerhardsen var til stede, bestemt, at Arbeiderbladet ikke skulle utkomme i Oslo. Redaksjonspersonalet skulle reise til Eidvoll eller Hamar og søke å gi avisen ut der.

Men så kom panikkdagen 10. april. Kommunegruppen fant at det beste middel til å avverge en katastrofe for byens befolkning ville være at Arbeiderbladet kom ut igjen. Schwingel, Gjestebý og Roaas ble sendt til Bjarne Jullum for å få ham til å overta redaksjonen, mens Frithjof Roaas satte bladets administrasjon i gang. Fra 12. april om kvelden kom Arbeiderbladet ut igjen som organ for kommunegruppen og fagorganisasjonen.

Dagen etter at det første nummer var kommet ut gjorde Quisling henvendelse til så vel Bjarne Jullum som Frithjof Roaas om konferanse, men de av slo begge, dette var 13. april, og før Quisling fikk foretatt noe videre i denne sak, var han avsatt — 15. april.

Arbeiderbladet var gjentatte ganger utsatt for inngrep fra tyskernes side, så vel den militære sensur som Terbovens Pressabteilung. Fra 7. august ble Arbeiderbladet forbudt a

komme ut i 14 dager for å ha tatt inn artikkelen «Historien om en sang». Uken etter ble Georg Svendsen, som hadde skrevet artikkelen, arrestert og satt inne vel 7 uker. Etter landsstyremøtet i Arbeidernes Ungdomsfylking 24. og 25. august offentliggjorde Arbeiderbladet møtets uttalelse om den politiske situasjon, der det blant annet ble tatt skarp avstand fra Quislings styre i Norge. Arbeiderbladet for 26. august ble da det siste nummer som kom ut av bladet i 1940, idet tyskernes sikkerhetspoliti tirsdag 27. august beslagla bladets kontorer og forseglet dørene.

Etter 9. april 1940 ble Arbeiderbladet drevet med redusert mannskap og lønningene ble satt ned. Personalet ble oppfordret til å skaffe seg annet arbeid, denne parole ble også fulgt i stor utstrekning. Etter beslagleggelsen fikk Jullum og Roaas av sentralstyret myndighet til å vareta avisens interesser inntil videre. De hadde et kontor i Opplysningsforbundets lokaler, men da de politiske partier ble oppløst etter Terbovens tale 25. september 1940, opphørte også dette.

I november 1942 fikk Arbeiderbladets kontorsjef, Frithjof Roaas, gjennom Oslo Arbeiderpartis formann, Eugen Johannesen, som også var medlem av sentralstyret og fungerte som formann i det illegale partiutvalg — henvendelse om å planlegge og tilrettelegge Arbeiderbladets tilbakekomst. Journalist Alfred Skar fra Arbeidernes Pressekontor deltok i disse planlegginger inntil han i mars 1944 måtte forlate landet. Arbeidet ble påbegynt straks, men voldt store vansker. Tyskerne hadde alle avisens eiendeler og alt materiell, så det meste måtte bygges opp på erfaring og hukommelse. Det første som måtte bringes i orden var distribusjonsapparatet. For Oslos vedkommende hadde en ikke noe annet utgangspunkt enn budklubbens medlemsprotokoll som ble skaffet til veie. Fortegnelsen over budesnes adresser måtte til stadighet holdes à jour ved undersøkelser i Folkeregisteret. Oppbyggingen av de ca. 170 innenbys budruter måtte settes opp fra nytt av og etter hukommelsen. Ved assistanse av noen få bud fikk en smått om senn bygd budapparatet opp under utvisning av den største forsiktighet.

Utenbys bud- og kommisjonærfortegnelsen var heldigvis reddet unna. Men her var til gjengjeld undersøkelsen angående de enkelte personers forhold vanskeliggjort. Det var ikke lett å skaffe seg forbindelse med folk på så mange steder. I utenbys abonnementsavdeling hvor en normalt bare har kontakt med budene gjennom korrespondanse, må en ha en mengde skjemaeer, formularer osv. At slikt materiell er ferdig utarbeidet på forhånd, er meget viktig for en god start. Alt dette ble utarbeidet i minste detalj. Det ble utarbeidet en plan for transporten i flere alternativer under hensyntagen til krigersk avvikling, fredelig avvikling, om jernbanen forble intakt, transport med jernbanen umuliggjort osv., osv.

For det tilfelle at det skulle bli uråd å sende avisen med jernbanen ble det således lagt opp ikke mindre enn 8 bilruter ut fra Oslo i forskjellige retninger — sørover så langt som til Halden og nordover helt til Lillehammer. Gjennom medarbeidere i distriktet ble kommisjonærenes politiske forhold undersøkt, avtale truffet om å være klar til å ta imot avisen allerede fra første utgivelsesdag etc.

Under forberedelsene måtte en også ta den mulighet i betraktning at både presse og lokaler ble gjort ubrukbare. Forberedelse var gjort til å ta i bruk lokaler på flere steder i byens sentrum, samt i byens nord- og østkant. En var også forberedt på å måtte la trykkingen foregå på flere trykkerier.

60 tonn papir var bestilt og lagret. Kontorrekvisita var innkjøpt og lå ferdig til bruk på forskjellige steder i byen. Etter som krigen nærmet seg sin avslutning var flere og flere trukket inn i forberedelsene og fullstendige arbeidsfordelingslister utarbeidet.

Tirsdag den 8. mai 1945 om morgenen tok Arbeiderbladet atter sine gamle lokaler i besittelse. Etter avtale kom Osloavisene ut med en fellesavis hele den første uken, og Arbeiderbladet fikk således noen flere dager til rådighet med de siste forberedelser før starten.

Mandag den 14. mai 1945 kom Arbeiderbladet ut med sitt

første nummer igjen etter nesten 5 års stans med et morgenopplag på 145 000 og en kveldsutgave på 116 500.

Vanskelighetene var som ventet store trass gode forhåndsarbeider. Lokalene hadde i nazitia gjennomgått store forandringer som var til stor ulempe. Flere av Arbeiderbladets personale var knyttet slik til andre bedrifter at de ikke kunne begynne med en gang, det var andre arbeidsgivere som hadde juridisk krav på dem. De fleste hjalp dog til etter sin ordinære arbeidsdag. Men de største upåregnelige vansker voldte budene. Fem års krig hadde tatt hardt på de fleste. Kreftene var mindre enn en hadde forutsett, så frafallet var stort. Det tok mesteparten av året å få ombringelsen av avisen i Oslo og omegn til å fungere godt. Opplaget har hele året holdt seg atskillig over førkrigstallet.

«Arbeiderbladet» som morgenavis.

Sentralstyret besluttet at Arbeiderbladet fra 12. september skulle gå over til 2 utgaver daglig — morgenavis som hovedutgave og kveldsavis.

Arbeidernes Aktietrykkeri ble pålagt av Hjemmefrontens presseledelse etter okkupasjonens opphør å trykke «Friheten», og den ble trykt som morgenavis.

For å kunne trykke 2 utgaver av Arbeiderbladet ble «Friheten» sagt opp av trykkeriet. Det viste seg imidlertid at den ikke kunne skaffe seg trykking annet sted.

Sentralstyret gikk da med på inntil «Friheten» kunne skaffe seg annen trykkerimulighet, å la Arbeiderbladet gå over til morgenavis og å sløyfe den påtenkte kveldsutgave, så «Friheten» kunne komme ut som ettermiddagsavis.

Fra 14. september gikk så Arbeiderbladet over til morgenavis.

Kvinnesekretariatets beretning.

Kvinnesekretariatet hadde sitt første møte etter frigjøringen den 15. mai. Til stede i møtet var: Aase Lionæs, Mimmi Christoffersen, Anette Pettersen, Thyra Hansen, Ragna Karlson og Thina Thorleifsen.

I møtet ble besluttet å sende følgende opprop til partiets kvinnelige medlemmer. Rachel Grepp som kom tilbake fra Stockholm samme aften tiltrådte oppropet:

5 lange år under tysk okkupasjon er nå forbi, og vi kan atter puste fritt. Våre kvinner har i denne tid blitt satt på en hard prøve, men deres utholdenhet og faste holdning overfor okkupasjonsmyndighetene og nazistene har vakt beundring. Nå er endelig den tid vi så lenge har sett hen til kommet, så vi igjen kan ta fatt på organisasjonsarbeidet. Idet vi henviser til partiets sentralstyres opprop i Arbeiderbladets første nummer etter befrielsen den 14. ds., anmoder vi våre kvinnelige medlemmer om å oppta virksomheten enhver på sitt sted. Våre organisasjoner må snarlig reises.

Så snart vi har fått tilsendt navn og adresse vil saker til behandling bli sendt avdelingene. Vel møtt i arbeidet.

Kvinnesekretariatets oppfordring ble umiddelbart fulgt over hele landet, og utover sommeren strømmet meldinger inn om kvinneavdelinger som var blitt dannet. Til landskvinnekonferansen som ble holdt 29.—30. august var representantenes antall på forhånd begrenset til 200. Denne representasjon ble utnyttet helt ut.

For øvrig har sekretariatet fra mai til utgangen av året holdt 9 møter og behandlet 62 saker. Deltatt i et fellesmøte av representanter fra Det kommunistiske Partis kvinnevalg innbudt av Arbeidernes Landsorganisasjon til drøftelse av spørsmålet om å innta på arbeidsplassen kvinner som under okkupasjonen hadde gått med tyskerne. Møtets deltakere var enig om at en ikke kunne behandle alle kvinner som hadde fraternisert med tyskerne likt. I henhold til møtets oppfatning sendte Landsorganisasjonen sine avdelinger retningslinjer i spørsmålet. Umiddelbart etter landskvinnekonferansen var holdt begynte sekretariatet å forberede sin deltakelse i valgkampen.

Valgmateriell.

Aase Lionæs fikk i oppdrag å skrive brosjyren: «Trygg vår fremtid», som ble trykt i et opplag av 20 000 eksemplarer.

«Arbeiderkvinnen» kom ut som «Kvinnenes valgavis», og «Vi er fremtidens Norge» under Aase Lionæs' redaksjon. Valgavisene ble trykt henholdsvis i 100 000 og 150 000 eksemplarer.

Valgturnéer.

Foran stortingsvalget reiste Thina Thorleifsen på en 3 ukers turné i Gudbrandsdalen, Romsdal og Sunnmøre. Under oppholdet i Sunnmøre deltok hun som foreleser også på et studiekurs som ble holdt i Ålesund. I dette kurset deltok det kvinner fra hele fylket.

Foran kommunevalget reiste Thina Thorleifsen på en 8 dagers turné i Aust-Agder og 8 dager i Inn-Trøndelag. Hun deltok da i et studiekurs i Verdalen.

For øvrig deltok alle Kvinnesekretariatets medlemmer i valgkampene med foredrag ut over landet.

Representasjon.

Som Kvinnesekretariatets representant på fylkeskonferansen i Telemark møtte Ragna Karlsen, på fylkeskonferansen i Sør-Trøndelag møtte Aase Lionæs og i Østfold og Aust-Agder Thina Thorleifsen.

Etter innbydelse fra en del kvinner utenfor vårt parti har Aase Lionæs deltatt i en komité til utarbeidelse av programmet for Norske Kvinners Samarbeidsnemnd. I samarbeidsnemndas konstituerende møte deltok Aase Lionæs, Ragna Karlsen og Thina Thorleifsen. I den internasjonale kvinnekonferanse i Paris i dagene 26., 27., 28. og 29. november møtte Aase Lionæs, oppnevnt av Kvinnenes Samarbeidsnemnd.

Studiekurs.

Umiddelbart foran landskvinnekonferansen hadde Kvinnesekretariatet i samarbeid med Opplysningsforbundet et meget vellykket kurs på Malmøya. Kurset var fulltegnet og samlet deltagere fra hele landet, unntatt de nordlige fylker.

Arbeiderkvinnen.

Det første nummer av Arbeiderkvinnen utkom til landskvinnekonferansen. Oktober- og novembernummeret utkom

som valgaviser i forbindelse med stortings- og kommunevalget. Desembernummeret ble utgitt som et spesielt julenummer i et opplag av 20 000 eksemplarer. Opplaget ble helt utsolgt.

Reorganiseringen.

For øvrig har sekretariatet i frigjøringsåret hatt en utstrakt korrespondansevirksomhet til besvarelse av alle spørsmål vedrørende reorganiseringen av kvinneavdelingene. Og etter alle meldinger som kom om at avdelinger var gjenopptatt måtte vi sende dem materiell til behandling på møtene. Organisasjonsvirksomheten etter 5 års undertrykkelse var som rimelig kan være for en stor del glemt. Men det var utrolig hvor fort en kom inn i arbeidet igjen bare en hadde begynt.

Utdrag av beretning for AUF 1945.

Den legale virksomhet i AUF tok til igjen 9. mai 1945.

AUF's ledelse.

På landsstyremøtet 23. juni ble Trygve Bratteli valgt til formann og Rachel Seweriin til nestformann.

Landsstyret.

Det ble holdt landsstyremøter 22.—23. juni og 3. september.

Agitasjon.

I de fleste distrikter ble det arrangert foredragsturnéer. I alt bevilget fylkingen til agitasjon i distriktslaga kr. 32 590.59 i 1945.

Opplysningsarbeidet.

Mangelen på opplysnings- og studiemateriell la store vansker i veien for et effektivt opplysningsarbeid. Teaterarbeidet samlet stor interesse.

På Malmøya ble det arrangert et kurs for distriktslagsformenn hvor det tok del 17 deltagere samt et kurs i retorikk med 18 deltagere.

Av større saker nevnes at AUF tok initiativet til dannelse av Ungdommens Fellesnemnd.

AUF reiste kravet om senking av stemmerettsalderen til 21 år.

Nordisk samarbeid.

Den nordiske samarbeidskomitéen ble reorganisert og fylkingen var representert på møter i Stockholm.

Internasjonalt samarbeid.

Leif K. Nilsen var AUF's representant på Ungdommens Verdenskongress i London.

Organisasjonen.

Pr. 31. desember var lagstallet 712, 33 krets- og 28 distriktslag. Medlemstallet var 1. oktober 32 000 og pr. 31. desember 45 000.

I 1945 ble alt arbeid lagt på å gjenreise fylkingen. Det var det organisasjonsmessige arbeid som tok den meste tid. En må glede seg over den store tilslutning av ungdom til organisasjonen. Oppgavene framover må bli å skolere og aktivisere medlemmene.

Beretning for partipressen under okkupasjonen og fram til 31. desember 1945.

Avisutgivelsen under okkupasjonen.

Som ventet så var det ingen norsk pressegruppe som fikk en slik hard medfart under okkupasjonen av NS og okkupasjonsmakten som arbeiderpressen. Ganske snart førte de påbudte avisinnskrenkningene med seg at en stor del av avisene våre ble stoppet. Men allerede før disse stoppordrene kom, hadde en rekke av våre aviser frivillig stanset utgivelsen, da en fant det formålsløst å gi ut en avis under de forhold som hersket.

Nedenstående aviser stoppet utgivelsen under okkupasjonen. En rekke aviser stoppet i korte perioder, men kom ut igjen senere. Den dato som er oppført, angir når utgivelsen stoppet for godt.

Stoppet:

1. Arbeiderbladet	26. august 1940.
2. *Akerhus Arbeiderblad	1. juli 1943.
3. Arbeider-Avisen	30. januar 1941.
4. Bergens Arbeiderblad	5. februar 1941.
5. Dagningen	1. juli 1942.
6. *Demokraten	3. oktober 1940.
7. Dunderlandsdølen	20. august 1941.
8. Eidsvoll Arbeiderblad	1. juli 1942.
9. Folkets Frihet	30. januar 1941.
10. Folkets Røst	Ca. 1. mars 1942.
11. Folkeviljen	12. august 1941.
12. Follo	Mai 1940.
13. Fremover	9. april 1940.
14. Fremtiden	31. august 1940.
15. 1ste Mai	28. september 1940.
16. Haldens Arbeiderblad	4. februar 1941.
17. *Hamar Arbeiderblad	Juli 1943.
18. Hardanger Arbeiderblad	September 1941.
19. Haugaland Arbeiderblad	15. februar 1941.
20. Helgeland Arbeiderblad	25. september 1940.
21. Horten Arbeiderblad	9. april 1940.
22. Moss Arbeiderblad	31. mars 1941.
23. Namdal Arbeiderblad	20. april 1940.
24. Nordlands Framtid	27. mai 1940.
25. Nordlys	23. august 1940.
26. *Nybrott	1. juli 1943.
27. Opland Arbeiderblad	22. februar 1941.
28. Rjukan Arbeiderblad	28. februar 1941.
29. Romsdal Folkeblad	31. oktober 1940.
30. Sogn Folkeblad	9. april 1940.
31. Sunnmøre Arbeideravis	31. oktober 1940.

Stoppet:

32. Sørlandet	28. januar 1941.
33. Telemark Arbeiderblad	2. desember 1940.
34. Tiden	12. juli 1941.
35. Tidens Krav	28. april 1940.
36. Vestfold Arbeiderblad	24. august 1940.
37. Vestfold Fremtid	30. juli 1940.
38. Finnmarken	Januar 1941.

NB.! De som er merket med * stoppet ved å gå inn i fellesavis med stedlige borgerlige aviser.

De av våre aviser som fortsatte å komme ut, var:

1. Arbeidets Rett.
2. Glåmdalen (tidl. Kongsvinger Arbeiderblad).
3. Sarpsborg Arbeiderblad. (Endret navn til «Den Nye Tid» og ble overtatt av NS.)
4. Vestfinnmark Arbeiderblad. (Endret navn til «Finnmark Folkeblad» og var i realiteten overtatt av NS.)
5. Romerikes Blad.

Avisenes trykkerier.

Av våre aviser fikk hele 23 sine trykkerier fullstendig ødelagt under krigen, og en rekke andre fikk sine trykkerier delvis ødelagt. Bare 9 av våre trykkerier var uskadd ved krigens slutt. Arbeiderpressen hadde flere ødelagte trykkerier enn hele den samlede norske presse for øvrig.

Kontorutstyr, arkiv etc.

I tillegg til dette så viste det seg dessverre ved krigens slutt at praktisk talt alt kontorutstyr i ekspedisjon og redaksjon, kontormaskiner av enhver art, diktafoner, klisjéarkiver, abonnementskartoteker, regnskapbøker, korrespondanse osv. også var forsvunnet. Våre avisers likvide midler som kassa- og bankbeholdninger og fonds ble tatt.

Den samme skjebne ble tildelt våre avisers sentralorganisasjoner som Arbeiderpressens Samvirke A/L, Arbeidernes Pressekontor, Arbeiderpressens Annonsekontor og Arbeiderbevegelsens Pressefond. Disse organer sto fullstendig ribbet ved frigjøringen.

Arbeiderpressens tap under okkupasjonen.

På grunnlag av oppgaver som foreligger fra avisene våre, hadde disse under okkupasjonen et regnskapsmessig tap bare i tapte bank- og kontantbeholdninger, nødvendige avskrivninger på utestående fordringer, tapt trykkeri- og kontorutstyr, utgifter i forbindelse med tilbakeføring og montering av stjålet eller tapt utstyr og ved ominnredning av ødelagte trykkeri- og kontorlokaler på ca. 6¼ million kroner.

De økonomiske virkninger er imidlertid av både større og mer langtrekkende virkning enn disse tallene gir uttrykk for. Overgrepene mot pressen vår førte med seg at vi ikke på langt nær klarte å utnytte de muligheter som forelå straks etter frigjøringen. En rekke av våre aviser ville med stor sannsynlighet i dag vært distriktets ledende avis hvis de ikke var hemmet av tekniske vansker.

De indirekte milliontapene vil vi dessverre aldri med sikkerhet kunne regne ut, og i hvilken grad disse vil bli erstattet er ennå usikkert.

I tillegg til disse vanskene hadde våre aviser ved frigjøringen stor mangel på trenet personale i redaksjon og ekspedisjon. Vanskene forstår en best når en hører at av redaktører og disponenter i våre 29 dagblad før krigen var det ved krigens slutt bare 11 redaktører og 11 disponenter igjen, og av redaktører og disponenter i de resterende 15 aviser var det bare 4 redaktører og 4 disponenter igjen.

Ved krigens slutt i Norge var stillingen den at arbeiderbevegelsen stod praktisk talt uten aviser og med et betydelig ødelagt teknisk apparat, ødelagt økonomi og mangel på kvalifiserte folk i avisene. Borgerpressen sto med sitt tekniske apparat stort sett i orden, og de aviser som hadde kommet ut under krigen med en sterkt bedret økonomi og hele sitt apparat fullt oppsatt.

Gjenutgivelse av avisene.

Trass vansker på alle områder så begynte avisene straks å komme ut igjen. I tillegg til de tidligere refererte 5 aviser

som kom ut under okkupasjonen, unntatt Vestfinnmark Arbeiderblad, påbegynte nedenstående aviser gjenutgivelsen:

Avisens navn:

1. Arbeiderbladet	14. mai 1945.
2. Akershus Arbeiderblad	1. juni 1945.
3. Arbeider-Avisen	14. mai 1945.
4. Bergens Arbeiderblad	8. mai 1945.
5. Dagningen	22. mai 1945.
6. Demokraten	
7. Dunderlandsdølen	3. juli 1945.
8. Eidsvoll Arbeiderblad	15. mai 1945.
9. Finnmarken	17. august 1945.
10. Folkets Røst	30. juni 1945.
11. Folkeviljen	8. august 1945.
12. Fremover	14. mai 1945.
13. Fremtiden	14. mai 1945.
14. 1ste Mai	8. mai 1945.
15. Haldens Arbeiderblad	12. juni 1945.
16. Hamar Arbeiderblad	14. mai 1945.
17. Hardanger Folkeblad og Hardanger Arbeiderblad	16. mai 1945.
18. Haugaland Arbeiderblad	1. september 1945.
19. Helgeland Arbeiderblad	12. mai 1945.
20. Horten Arbeiderblad	8. august 1945.
21. Moss Arbeiderblad	5. juni 1945.
22. Namdal Arbeiderblad	13. september 1945.
23. Nordlands Framtid	16. mai 1945.
24. Nordlys	9. mai 1945.
25. Nybrott	1. juli 1945.
26. Opland Arbeiderblad	20. juni 1945.
27. Risør Arbeiderblad	7. august 1945.
28. Rjukan Arbeiderblad	25. mai 1945.
29. Sogn Folkeblad	14. august 1945.
30. Sunnmøre Arbeideravis	8. mai 1945.
31. Sørlandet	8. mai 1945.

Avisens navn:

32. Telemark Arbeiderblad	11. mai 1945.
33. Tiden	15. mai 1945.
34. Tidens Krav	9. mai 1945.
35. Vestfold Arbeiderblad	22. mai 1945.
36. Vestfold Fremtid	8. august 1945.

Arbeiderpressens utbredelse.

Avisenes opplag økte sterkt i 1945. Mens 44 aviser pr. 9. april 1940 hadde et samlet opplag på ca. 224 000 eksemplarer, så var bruttoopplaget for 40 aviser i slutten av 1945 352 000, eller en stigning på 57.2 pst.

Beretning for Framfylkingen.

På grunn av det store arbeidspresset med å reise hovedorganisasjonene våre igjen, ble arbeidet med Framfylkingen stilt i ro de første månedene etter frigjøringen. Det gamle landsrådet tok imidlertid opp det forberedende arbeid, og gjorde førespørsel til hovedorganisasjonene om de fortsatt var av den mening at arbeidet med Framfylkingen skulle gjenopptas. Alle organisasjonene sa seg enig i det, og valgte nye medlemmer til landsrådet for Framfylkingen.

En del av de tidligere laga har allerede tatt opp arbeidet, og det ble knyttet forbindelse med disse. Ellers gikk arbeidet i måneden før årsskiftet ut på å skaffe nytt materiell, og å samle tidligere forbindelser, for å få dem til å ta opp arbeidet igjen. Noen omfattende virksomhet var det imidlertid ikke forutsetninger for å få i gang i dette året, men de laga som forholdsvis fort tok fatt, hadde en bra periode. Det er og tydelig å merke en velvilje og interesse for Framfylkingen rundt om i de forskjellige arbeiderorganisasjonene, som sikkert vil gi grunnlaget for mange nye Framlag, når forholdene ellers blir lagt til rette for det.

Materiell.

Alt materiell som Framfylkingen hadde, forsvant under krigen. Det ble i første omgang forberedt trykning av det mest nødvendige organisasjonsmateriellet. Det blir levert etter hvert som trykkeriet kan make det.

For øvrig har våre danske og svenske broderorganisasjoner tilsagt sin beste hjelp til å skaffe materiell til arbeidet.

Representasjon.

På nordisk konferanse i Kjøbenhavn september 1945, møtte Ola Brandstorp og Werna Gerhardsen, og ved DUI's 40-års jubileum i november 1945, Hans Sundrønning og Rolf Hansen.

På Det norske Arbeiderpartis landsmøte var Framfylkingen representert ved Ola Brandstorp og Werna Gerhardsen.

Representanter i Oslo og Omlands Friluftsråd er Hans Sundrønning og Rolf Hansen.

Økonomien.

Som tidligere har Framfylkingen fått bevilgning til virksomheten fra Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Fra Landsorganisasjonen er også utbetalt bevilgninger fra 1943 og 1944.

Nordisk samarbeid.

Dette samarbeid som var i bra gjenge før krigen, er gjenopptatt, og det ble holdt en nordisk konferanse i Kjøbenhavn i september. Her møtte også en representant fra den nye finske broderorganisasjonen. På konferansen ble planlagt det videre nordiske samarbeid, og det ble gjort vedtak om å lage til Nordisk leir i Danmark sommeren 1946, med DUI som arrangør.

Landsrådet

hadde ved krigens begynnelse denne sammensetningen:

Fra Det norske Arbeiderparti: Dag Bryn, Per Lie, Georg Hagelin.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Arthur Ruud og Neimi Lagerstrøm.

Fra Arbeidernes Ungdomsfylking: Werna Gerhardsen og Peder Søyland.

Fra Arbeidernes Idrettsforbund: Ola Brandstorp og Sigurd Halvorsen.

Fra Arbeidernes Avholdslandslag: Bjørn Eriksen.

Landsleder: Ola Brandstorp.

Nestlandsledere: Werna Gerhardsen og Per Lie.

Sekretær: Hans Sundrønning.

Per Lie og Bjørn Eriksen døde i tysk fangenskap under krigen. Ved nyvalg etter krigen frasa en rekke av landsrådets medlemmer seg gjenvalg, deriblant de tidligere landsledere og mangeårige medlemmer av landsrådet, Ola Brandstorp og Dag Bryn.

Det nye landsrådet har ved utgangen av 1945 denne sammensetningen:

Fra Det norske Arbeiderparti: Hans Sundrønning, Werna Gerhardsen og Stein Fossgard. Varamann: Bjørn Fougli.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Arthur Ruud og Erling Johansen.

Fra Arbeidernes Ungdomsfylking: Aud Ruud og Dagfinn Rimestad. Varamenn: Odd Kjus og Egil Larsen.

Fra Arbeidernes Avholdslandslag: Rolf Kristiansen.

Landsleder: Hans Sundrønning.

Nestlandsledere: Werna Gerhardsen og Erling Johansen.

Sekretær: Rolf Hansen.

Forhandlingene om samling av DNA og NKP.

Utgangspunktet.

På Grini ble det mellom representanter for Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti opptatt drøfting av spørsmålet om samling av de to partier til ett parti. Fra Arbeiderpartiet deltok ordfører Einar Gerhardsen, sekretær Gunnar Bråthen, Tromsø, og skattekrever Olaf Watnebryn,

Drammen. Fra Kommunistpartiet møtte redaktør Jørgen Vogt, Trondheim, ordfører i Laksevåg, Alf Pettersen og maler Arne Pettersen, Oslo.

Det lyktes å nå fram til enighet om følgende uttalelse:

I kampen for landets frihet og selvstendighet er viljen til enhet og samhold i den norske arbeiderbevegelse blitt sterkere og mer levende. En politisk samling av arbeiderklassen vil styrke dens makt og innflytelse og øke dens ansvar overfor det norske folket og dets framtid. Den vil være av avgjørende betydning i kampen for det arbeidende folks dagsinteresser og en nødvendig forutsetning på veien mot dets historiske mål. En politisk samling av arbeiderne vil være av verdi, ikke bare for arbeiderklassen, men for hele det norske folket.

I Norges nasjonale fridomsstrid har enhetsviljen i arbeiderbevegelsen manifestert seg i den store fellesoppgave: å rense landet for nazismen og gjenreise et fritt, selvstendig Norge, der folket selv former sin egen utvikling og selv bestemmer landets styresett. Denne oppgaven kunne bare løses gjennom et samarbeid i en bred, nasjonal front og ved å utløse hele folkets kraft i kamp mot Hitler-Tyskland mot quislingene og deres hjelpesmenn og for landets og folkets frihet. På dette grunnlag er det skapt et kampfelleskap av alle de krefter i folket som vil frihet og framsteg. Den nasjonale fridomsreisningen må føres videre også etter at krigen er slutt, for å trygge konstitusjonen, landets demokratiske utvikling og folkets levevilkår. Etterkrigstidens politiske utvikling må sees som en fortsettelse av krigstidens politikk. Enheten i kampen under krigen har skapt forutsetningene for enhet også i kampen etter krigen. Men den nasjonale enhet trues av en klikk uansvarlige, reaksjonære elementer, som omgås med kupplaner for å hindre en fri, demokratisk utvikling. Enhver slik tendens til kupmakeri i strid med Norges grunnlov og demokratiske forfatning, må klart bekjempes. Den konstitusjonelle kontinuitet må sikres ved at det folkevalgte storting igjen overtar sine funksjoner. Nye valg holdes så snart det er teknisk og praktisk mulig. Norge må igjen bli et demokratisk rettssamfunn med de grunnleggende demokratiske rettigheter som talefrihet, pressefrihet og organisasjonsfrihet. Gjenreisningen og utviklingen av folkets demokratiske rettigheter både i statsstyrelsen og det offentlige liv ellers, i den økonomiske produksjonsprosess og i organisasjonslivet, er den sentrale politiske oppgave i tia. I flukt med en slik demokratiseringsprosess må det føres en bevisst sosial

økonomisk gjenreisingspolitikk med sikte på å øke landets produksjonskraft og høyne folkets materielle og kulturelle levestandard. En slik politikk kan med hell alene fremmes etter planøkonomiske linjer, båret oppe av folket selv, og med det formål å bedre folkets levestandard. Det må ikke bli det arbeidende folk som skal bære de tyngste byrder også etter at krigen er slutt. Et viktig politisk spørsmål i etterkrigstida blir oppgjøret med de hel- og halvnazistiske elementer, de som bevisst eller for egen vinnings skyld har virket for fiendens krigsmål og for nazifiseringen av landet. Dette oppgjør med landsforræderne må gjennomføres konsekvent på grunnlag av et hurtig og effektivt arbeidende rettsvesen.

Norge må føre en nasjonal selvstendig utenrikspolitikk for varetagelse av landets og folkets interesser. I samarbeid med våre allierte må landet virke for utbyggingen av den internasjonale fredsorganisasjon. Den sosialistiske bevegelse ser en særlig trygghet for fred mellom folkene og for folkenes frihet i at det sosialistiske Sovjet-Samveldet inntar en sterk stilling i dette internasjonale samarbeid. Et nært, vennskapelig forhold til Sovjet-Samveldet må opprettholdes og i egen interesse må Norge gå inn for et økt økonomisk og kulturelt samkvem med arbeider- og bondestaten. For gjennomføringen av denne politiske kurs er gjenreisningen av et enhetlig arbeiderparti av den største betydning. Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistisk Parti bør derfor sluttes sammen i ett parti. I det forente parti må det være et utstrakt indre demokrati med full rett for det enkelte medlem til å hevde sin oppfatning og med plikt til å bøye seg for organisasjonsmessig fattede vedtak. Innenfor partiet må det ikke drives organisert fraksjonsvirksomhet. Samlingen bør realiseres hurtigst mulig. Retningslinjene for sammenslutningen trekkes opp av en komité med representanter for de to partier og fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Partiets prinsipielle grunnlag utformes endelig av det første landsmøtet, idet en bygger på Det norske Arbeiderpartis nåværende prinsipielle program og på de erfaringer og lærdommer som den senere tid har gitt.

Et enhetlig parti vil stå rustet til å føre folket framover til hel og full nasjonal og sosial friedom. De som har ofret sitt liv i fridomskampen, skal ikke ha gjort det forgjeves. I deres ånd skal det skapes en sterk arbeiderbevegelse, ett parti som det norske folk trygt og tillitsfullt kan følge på dets marsj framover.

Vårt mål er: Arbeid og trygge kår for alle. Et fritt folk i et fritt Norge.

Initiativet.

I møte i Landsorganisasjonens sekretariat 12. mai ble samlingsspørsmålet reist første gang og i løpet av måneden utgikk sekretariatets innbydelse til de to arbeiderpartier om å delta i forhandlingen om samlingen sammen med representanter for landsorganisasjonen.

Det norske Arbeiderpartis landsstyre som på dette tidspunkt var samlet til møte, gjorde 29. mai dette vedtak i spørsmålet:

Det norske Arbeiderparti vil sette all sin kraft inn i et ærlig og tillitsfullt samarbeid til landets og folkets gagn. I samsvar med dette vil partiet søke å bringe i stand en samling av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti. De norske kommunister gir uttrykk for at de står på et demokratisk og nasjonalt grunnlag — på samme måten som Det norske Arbeiderparti — og det er da ikke lenger noen grunn til at arbeiderne skal stå splittet i to partier. Tiden maner sterkere enn noensinne til en samling av kreftene, ikke minst blant arbeiderne, og de bør derfor slutte seg sammen i ett parti uten organiserte fraksjoner.

Idet en viser til vedtaket av partifeller og kommunister på Grini, og vedtaket av det faglige tillitsmannsmøte i Stockholm, mottar Det norske Arbeiderpartis landsstyre innbydelsen fra sekretariatet for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon om å velge tre representanter til å møte til forhandlinger om en samling av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti.

Landsstyret gir sentralstyret bemyndigelse til å vedta de nødvendige praktiske foranstaltninger, hvis de forestående forhandlinger fører til et positivt resultat.

Forhandlingene begynner.

Samlingsforhandlingene tok sin begynnelse 9. juni. Fra Landsorganisasjonen deltok formannen Konrad Nordahl og sekretæren Gunnar Bråthen, fra Det norske Arbeiderparti Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli og Martin Tranmæl, og fra Norges kommunistiske Parti Johan Strand-Johansen, Samuel Titlestad og Roald Hålvorsen.

I den utsendte pressemelding heter det:

Forhandlingene ble ført i en vennskapelig ånd og med et

sterkt ønske fra begge partiers side om å nå fram til samling av de to partier i ett arbeiderparti. Forhandlingene fortsetter.

I en henvendelse fra Norges kommunistiske Parti til sekretariatet for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon av 12. juni heter det bl. a.:

Sekretariatet for Norges kommunistiske Parti vil rette en takk til sekretariatet for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon for at det har stilt seg i spissen for å få i stand forhandlinger mellom de to arbeiderpartier med sikte på å nå fram til politisk og organisatorisk samling innen arbeiderbevegelsen i vårt land. Etter den rapport N.K.P.s sekretariat har mottatt fra partiets forhandlingsutvalg har samlingsforhandlingene hittil forløpet meget tilfredsstillende. Dette går også fram av det utsendte kommuniqué, hvor det heter:

I møte i Landsorganisasjonens representantskap 22. juni ble det i forbindelse med samlingen gjort dette enstemmige vedtaket:

Representantskapet godkjenner det initiativ som er tatt av sekretariatet for å få forhandlinger om samling av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti.

Det vil være av avgjørende betydning for fagorganisasjonen i dens arbeid og kamp for å gjennomføre sitt program: «Arbeid og trygge kår for alle» at den kan støtte seg til et enhetlig politisk arbeiderparti.

Representantskapet forutsetter at de to partiers forhandlere gjør hva som er mulig for å bringe samlingen i orden hurtigst mulig, slik at de forestående valg føres fra en samlet arbeiderklasse — politisk og faglig.

Sekretariatet bemyndiges til å delta i de fortsatte forhandlinger. Videre bemyndiges sekretariatet til å treffe de nødvendige organisatoriske og økonomiske disposisjoner for å få et valgresultat som kan muliggjøre løsningen av det sosiale og økonomiske program som er trukket opp.

Enighet om samlingsgrunnlaget.

I forhandlingsmøtet onsdag 27. juni ble forhandlerne enige om å offentliggjøre dette forslaget til grunnlag for politisk og organisatorisk samling av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti:

A.

De forente Arbeiderpartier har til endelig mål å føre det norske folk fram til det sosialistiske samfunn, fram til et sosialistisk Norge. Den nåværende internasjonale og nasjonale politiske situasjon preges framfor alt av den kjensgjerning at den internasjonale reaksjons fortropp, det nazistiske Tyskland, er slått ned gjennom et krigsforbund av sosialismen og de borgerlige demokratier. Denne situasjon har skapt utgangspunkt for en utvikling som også i vårt land gir muligheter for en fredelig overgang til sosialismen.

B.

En fredelig overgang til sosialismen er bare mulig på grunnlag av et utviklet folkestyre. De forente Arbeiderpartier stiller seg derfor på demokratiets grunn. Det vil bygge vårt statsstyre på folkesuvereniteten slik den er utbygd i Grunnloven og under utviklingen av folkestyret. Det erklærer som sitt umiddelbare mål at det vil trygge vårt demokrati og utvikle det til et sant, et virkelig folkestyre. De forente Arbeiderpartier erklærer de demokratiske menneskerettigheter som ukrenkelige. Disse grunnrettigheter er:

1. Rett til arbeid og fritid.
2. Rett til utdanning.
3. Samme rettigheter for kvinner som for menn på alle samfunnslivets områder.
4. Religions- og samvittighetsfrihet.
5. Ytringsfrihet, trykkefrihet, forsamlings- og møtefrihet.
6. Rett til å slutte seg sammen i faglige, politiske, idretts- og kulturorganisasjoner.
7. Demonstrasjons- og streikerett.
8. Den enkelte borgers personlige ukrenkelighet.

Vårt land er i dag herjet og plyndret etter 5 års krig og fascistisk terror. Byer og bygder er svidd av. Hele landsdeler er lagt øde. Ved vårt eget arbeid skal vi reise landet på nytt. Vi skal gi folket helse og arbeidskraft tilbake etter års underernæring og vanstell. Vi skal bygge opp igjen og utbedre boliger, transportutstyr, maskiner og andre produksjonsmidler. Denne gjenoppbyggingen og nyreisningen kaller på alle krefter i vårt folk. I framtidens Norge skal hver kvinne og mann ha arbeid og trygge kår.

Under krigen løftet vi i flokk. Særinteressene måtte vike for samfunnets felles interesser. Slik er det også vi må reise landet igjen.

Gjennom sine demokratiske organisasjoner må arbeiderne, funksjonærene, bøndene, småbrukerne, skogsarbeiderne, fiskerne, sjøfolkene, åndsarbeiderne, handelens, industriens og håndverkets kvinner og menn være med i arbeidet, øve sin innflytelse og ta del i ansvaret. Alle krefter i vårt folk må finne sin plass, ikke bare i det politiske demokrati, men også i det økonomiske demokratiet vi må ha, for å kunne løse de nye oppgavene.

Ut fra dette syn vender De forente Arbeiderpartier seg til alle framstegsvennlige krefter i folket, alle sanne demokrater, landets kvinner, som har så stort ansvar for den kommende slekt, Norges ungdom, Hjemmestyrkene og de øvrige væpnede styrker som er det organiserte uttrykk for folkets vilje til å trygge landets selvstendighet og vårt demokrati, alle folkets yrkes-, kultur- og religiøse sammenslutninger og oppfordrer dem alle til å gå sammen om å løse de mest nærliggende oppgaver.

Hver norsk mann og kvinne som er sann og oppriktig demokrat må være med å trygge det vi har ofret og lidd for gjennom fem års kamp.

La oss skape et fritt og godt samfunn for alle gode nordmenn.

De forente Arbeiderpartier ser følgende oppgaver som de mest nærliggende og sammenfatter dem i dette.

ARBEIDSPROGRAM

Innenrikspolitikken.

I.

Hovedlinjen i landets økonomiske politikk må være å utvikle landets produktivkrefter i samsvar med den produksjonsteknikk som moderne vitenskap har gjort mulig så vel når det gjelder industrien som landbruket, skogsdriften, fiskeriene og transporten.

Med andre ord: Vårt folk står overfor den store nasjonale oppgave: *Å utvikle landets produktivkrefter med det formål å tilfredsstille folkets materielle og kulturelle behov.*

Dette innebærer:

1. Vitenskapen og forskingen samordnes, gis rommelige arbeidskår og stiller sine skapende krefter i samfunnets, i folkets tjeneste.

2. En aktiv og målbevisst økonomisk politikk for å utnytte all privat og offentlig virkelyst, initiativ og foretaksomhet fullt ut for derved å bygge opp et moderne produksjonsapparat.

3. Rasjonell utbygging av næringslivet ved å nytte landets egne ressurser, naturherligheter, vannkraften og råstoffkildene. Jernbanene elektrifiseres og samferdsmidlene til sjøs, til lands og i luften utbygges og samordnes.

4. Bonde- og fiskerieringene gjøres lønnsomme med effektiv og tilstrekkelig hjelp fra statens side til mekanisering og rasjonalisering av driften, slik at arbeidet lettes og arbeidskraftproblemet løses.

5. Utenrikshandelen må tjene hovedlinjen i landets økonomiske politikk. Derfor må staten

a) opprettholde kontroll med all import som må reguleres under hensyntaken til folkets virkelige behov og til de arbeidsmuligheter de importerte varer skaffer. Staten overtar varig importen av masseprodukter som kull, bensin, olje, sukker, kaffe, fórstoffer m. v. i samarbeid med næringsorganisasjonene.

b) opprettholde kontroll med all eksport, som fremmes ved fagkyndige representanter på de viktigste markeder, effektiv kvalitetskontroll og samarbeid i eksporten.

6. Skips- og hvalfangstflåten gjenoppbygges og vår handelsflåte sikres varig beskjeftigelse ved oppretting av nye linjer under hensyntaken til de nye veier for vareutvekslingen mellom landene, som er skapt som følge av krigen.

7. Registrering av all privat formue, sedler, ihendehaverobligasjoner, pantobligasjoner, andre verdipapirer, verdigjenstander og fast eiendom.

8. Valuta-, penge- og kredittvesen bringes inn under en effektiv samfunnsmessig kontroll og ordnes i samsvar med den framstegsvennlige oppbyggingspolitikk, samtidig som lønnsinntakernes, de små spares og mellomstore næringsdrivendes interesser vernes.

9. Det tas skritt til konfiskasjon av all eiendom og formue som tilhører krigsforbrytere, landssvikere og andre som har ervervet seg eiendom og formue ved å arbeide for tyskerne under krigen og ved å spekulere i folkets nød. De økonomiske midler og driftsmidler som på denne måte blir overført til samfunnet, skal først og fremst brukes til beste for de landsmenn som er blitt uten erverv og inntekter som følge av okkupasjonen og Gestapos terror.

10. Skattepolitikken innordnes under den framstegsvennlige produksjonspolitikks oppgaver med progressiv beskatning av formuer og inntekter, slik at byrdene blir rettferdig fordelt etter økonomisk bæreevne. Ekstra skattelettelser for barnerike familier. Gjenoppbyggingen av landet nødvendiggjør særskilt

krigsskadeavgift på formue til dekking av krigsskader og visse velferdstap, progressiv beskatning av all formuesstigning under krigen som blir rammet av inndragningen, og verdaukskatt på fast eiendom.

11. Effektiv prisregulering og priskontroll med rabattsystem på nødvendighetsartikler for de barnerike og lavest lønte familier.

12. Det opprettes de nødvendige organer som veileder, stimulerer og samordner næringslivet. Ved de enkelte bedrifter velges produksjonsnemnder av arbeidere og funksjonærer.

13. Den offentlige statistikk utbygges slik at den kan danne arbeidsgrunnlag for løsningen av de arbeidsoppgaver som samfunnet nå står foran.

II.

Alle norske borgeres rett og plikt til arbeid grunnlovfestes.

III.

Parallelt med utviklingen av produksjonskreftene høynes folkets levestandard, velstand og kultur.

IV.

All ungdom, uansett økonomisk stilling, sikres utdanning og opplæring i samsvar med evner og anlegg. Ungdommen styrkes og herdes fysisk og åndelig. Økt støtte fra staten og kommunene til ungdommens selvstyrte idretts- og kulturorganisasjoner.

V.

Utbygging av en moderne folkehelsepolitikk. Folket åpnes uhindret adgang til sjø, fjell og skog med sikte på effektiv utnyttning av ferie og fritid og styrking av folkehelsa.

VI.

Forsterket boligbygging etter sosiale retningslinjer. Elektrifisering av hjemmene.

VII.

Fattigvesenet avvikles og erstattes helt ut med sosiale trygder som må utbygges til en sammenhengende, landsomfattende trygd for uforskyldt tap av inntekt.

VIII.

Fascismen må ryddes ut med røttene og demokratiet i hele vårt samfunnsliv utvikles og utbygges slik at folkets eget initia-

tiv vekkes og stimuleres. Pressefrihet. Allsidig og virkelighetstro film-, radio- og nyhetstjeneste til fremme av produksjonslivet og folkekulturen. Stemmeretts- og valgbarhetsalderen nedsettes til 21 år.

IX.

Det skapes en demokratisk folkehær på grunnlag av alminnelig verneplikt, fri for fascistisk infiserte offiserer og for offiserer som har vist feighet og unnfallenhet under krigen og okkupasjonen, en folkehær hvor offiserskorpsets kjerne blir de aktive krefter i de væpnede formasjoner som er skapt under krigen og frihetskampen.

X.

Det skapes et helt ut demokratisk politi, som sikrer samfunnet mot at fascistvennlige og landsforræderske elementer trenger inn i samfunnets demokratiske organer for å undergrave og uthule demokratiet.

XI.

For å virkeliggjøre hovedlinjen i landets økonomiske politikk må vårt land for det første ha en bred demokratisk folkeregjering, og for det annet må det føre en demokratisk, nasjonal og selvstendig utenrikspolitikk med utgangspunkt i vårt folks materielle og kulturelle interesser.

U t e n r i k s p o l i t i k k e n .

Med utgangspunkt i vårt folks materielle og kulturelle interesser må vårt land føre en demokratisk, nasjonal og selvstendig utenrikspolitikk. Sammen med alle fredselkende land og alle positive krefter må vårt land aktivt delta i oppbyggingen av De forente nasjoners organisasjon til sikring av freden. De tiltak som treffes av De forente nasjoner for å trygge og verne freden, må vårt land støtte gjennom sin aktive deltakelse for å sette dem ut i livet. Det gode forhold til de allierte makter må utbygges. Den gode forståelse og samarbeidet med våre nordiske grannfolk og med Sovjet-Unionen, som vi nå har felles grense med, styrkes og utbygges innenfor denne internasjonale ramme.

Vår utenrikshandel, som innordnes under den politiske hovedlinjen i den økonomiske politikk, skal bidra til å fremme det internasjonale samarbeid på det økonomiske område.

Vår representasjon i utlandet må fornyes og styrkes med sikte på å vareta norske økonomiske og kulturelle interesser og hevde Norges stilling i andre land under de nye internasjonale forhold. Det bygges ut en effektiv informasjonstjeneste som kan sørge for at det norske folk blir holdt levende orientert om internasjonale forhold og at utlandet får faktiske opplysninger om Norge.

Til støtte for informasjonstjenesten tar staten initiativet til å få opprettet et institutt for studium av internasjonale forhold og utenrikspolitikk.

Det innføres en ordning med arbeiderattachéer i de viktigste hovedsteder.

Arbeiderklassen trenger ikke bare nasjonal, faglig og politisk enhet. Likeså nødvendig er enheten i internasjonal målestokk. De forente Arbeiderpartier ser det derfor som en av sine fremste oppgaver aktivt å delta i arbeidet for å utvikle og styrke arbeiderklassens internasjonale solidaritet og samarbeid med det for øye å nå fram til en internasjonal samling av arbeiderklassen både på det faglige og politiske område.

Særlig vekt legger De forente Arbeiderpartier på å utbygge det nære samarbeid mellom den faglige og politiske arbeiderbevegelse i våre nordiske granneland.

Det er her framfor alt grunn til å framheve at punkt A i grunnlaget for samlingsen, et grunnlag som Kommunistpartiet har godkjent, aksepterer muligheten av en fredelig overgang til sosialismen. Kommunistene har siden forrige verdenskrig med den største lidenskap *benektet* at det forelå noen slik mulighet og tvert om hevdet at kampen for sosialismen i siste instans ville og måtte bli en revolusjonær kamp «med våpen i hånd». Det var denne teorien som var *hovedårsaken* til splittelsen av arbeiderbevegelsen i tiden etter forrige verdenskrig. Når denne teorien nå er oppgitt, er også det politiske grunnlaget for splittelsen bortfalt.

I samlingsgrunnlagets punkt B aksepterer kommunistene videre en rekke av de friheter som ikke anerkjennes under et diktatur: Religions- og samvittighetsfrihet, ytrings-, trykke-, forsamlings- og møtefrihet samt den enkelte borgers personlige ukrenkelighet. Hermed er også teorien om proletariatets diktatur oppgitt, og denne teorien var det andre store splittelses-

grunnlaget i etterkrigsårene. Det teoretiske skillet mellom kommunisme og sosialdemokrati er hermed bortfalt. Om andre spørsmål, vesentlig av organisatorisk art, er det nok fortsatt delte meninger, men ingen av disse stridsspørsmål er av den art at de nødvendiggjør en politisk splittelse. Om dem kan det strides innenfor rammen av et enhetlig parti uten noen fare for at det vil medføre fraksjonsdannelse eller sprekning.

Med godkjenningen av det politiske samlingsgrunnlaget har kommunistene tydelig erkjent at det ikke lenger foreligger noe politisk grunnlag for to arbeiderpartier i Norge. Opprettholder de etter dette fortsatt splittelsen, så må det utelukkende være for å fremme personlige eller andre usaklige formål.

FORHANDLINGENE I SIN FØRSTE KRISE

Sentralkomitéens møte.

Kommunistpartiets sentralkomité som er partiets høyeste myndighet mellom landsmøtene, trådte sammen til møte i Oslo 8. juli. Her møtte bl. a. også representanter for Det norske Arbeiderparti. Etter flere dagers forhandlinger vedtok sentralkomitéen en uttalelse som gjorde det klart at sentralkomitéen ikke ønsket en organisatorisk samling av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti på det nåværende tidspunkt.

Med omsyn til det fellesprogram som det er oppnådd enighet om mellom partienes forhandlere, uttaler sentralkomitéen sin glede over det, men oppfordrer sine medlemmer til å behandle det videre, berike det med nye idéer og sende forslagene inn til forhandlingsutvalget og N.K.P.s propaganda- og agitasjonsutvalg. Den samme oppfordring retter sentralkomitéen til medlemmer av Det norske Arbeiderparti.

Hele uttalelsen er bygd på at det skal være to arbeiderpartier, men at medlemmene av de to partiene skal holde felles nominasjonsmøter og stille enhetslister. Uttalelsen munner ut i disse forslagene:

1) Det nedsettes en kommisjon av representanter for de to arbeiderpartier og Landsorganisasjonen, de interesserte fagforbund og sakkyndige for å legge til rette de praktiske arbeids tiltak i samband med gjennomføringen av de enkelte punkter i arbeidsprogrammet.

2) Det nedsettes en kommisjon av representanter fra de to arbeiderpartier og Landsorganisasjonen, de interesserte fagforbund og sakkyndige for å utrede spørsmålet om nasjonalisering av de produksjonsmidler som ikke blir drevet på en slik måte at de blir nyttet med det formål å tilfredsstille folkets materielle og kulturelle behov.

3) Gjennom Arbeidernes Opplysningsforbund settes i gang et bredt opplysningsarbeid i samband med samlingsspørsmålet og den politikk det forente arbeiderparti blir bæreren av. Ledelsen for dette arbeid blir lagt i hendene på et utvalg bestående av representanter fra Opplysningsforbundet, de to arbeiderpartier og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Det utvidede møte av sentralkomitéen for N.K.P. vil understreke at hele dette opplegget i politikken tar sikte på å legge et riktig politisk grunnlag for en mektig oppmarsj av det norske folk til høstens stortingsvalg med arbeiderklassen som den bærende kraft. Derfor bør det innkalles nominasjonsmøter av alle medlemmer av de to partier for å sette opp *enhetslister* ved valget. Under nominasjonen må overalt gjennomføres det prinsipp at de dyktigste forkjempere for det felles politiske program stilles opp.

Det er av særlig betydning at de beste krefter fra den unge generasjon blir nominert til stortingsvalget.

Det utvidede CK-møte har gitt partisekretariatet i oppdrag å bestemme tidspunktet for landsmøtet under hensyn til det som er tjenlig for en positiv løsning av samlingssspørsmålet.

Sentralkomitéens vedtak var i virkeligheten en underkjennelse av det som partiets forhandlere hadde gått med på. Selv om sentralkomitéen godkjente det prinsipielle samlingsgrunnlaget, lot den spørsmålet om den praktiske gjennomføring av samlingen stå åpent og fremmet i stedet forslag om oppstilling av felleslister etc. Trolig sto en her ved kjernepunktet i det ansvarsløse spillet som er drevet. Kommunistpartiets *ledelse* eller en bestemt fraksjon innen denne ønsket ingen sam-

ling før valget. De håpet og trodde at valgresultatet skulle vise en så stor oppslutning omkring Kommunistpartiet at de skulle kunne tvinge seg til store praktiske og organisatoriske innrømmelser ved eventuelle nye forhandlinger etter samlingen. Hva disse innrømmelser egentlig skulle gå ut på var ikke godt å vite, men en kan vel anta at det fortrinnsvis dreide seg om personspørsmål og ønsket om å kunne anbringe et så stort antall kommunister som mulig i arbeiderbevegelsens ledelse. Hva som begrunnet dette etter at det ikke lenger forelå vesentlige politiske spørsmål som skilte, var ikke godt å si, men vitnet iallfall faretruende om en fraksjonsånd som ville umuliggjøre reell samling.

Sentralkomiteéns vedtak om felles nominasjonsmøter og oppstilling av såkalte felleslister ved valgene viste også tydelig at en ikke lenger regnet med organisatorisk samling før valgene. Men det viste også tydelig ønsket om å spekulere i samlings-trangen til egen fordel og vel også om å skape forvirring i Arbeiderpartiets rekker. Hvis det som skiller de to partier ikke er større enn at de kan godta det samme program og holde felles nominasjonsmøter, så sier det seg selv at det heller ikke er noe grunnlag for å opprettholde to selvstendige partiorganisasjoner. Skal det likevel være to arbeiderpartier ved valgene, så må de selvsagt nominere sine stortingskandidater hver for seg. Det tilsier jo den aller enkleste organisasjons-ABC. Men på fellesmøtene hadde kommunistene tenkt å presse fram sine egne kandidater i en uforholdsmessig utstrekning idet de håpet at de kunne skape såpass stor forvirring at deres egentlige hensikter ble tåkelagt.

Vi kjenner ikke til det som er skjedd bak kulissene under sentralkomiteéns møter og kan derfor ikke vite noe sikkert om den virkelige årsaken til at partiet på denne måte desavuerte sine egne forhandlere. Men en synes å merke Furubotns hånd i alt dette, både i det tåkete språkbruket og de besynderlige idéene som i mangt og meget minner om de sletteste postulater fra fraksjonsstridens verste tid.

Grunnlaget for den organisatoriske samling.

Det er utvilsomt nær sammenheng mellom sentralkomiteéns negative vedtak og det forslag til organisatorisk samling av de to partier som Arbeiderpartiets forhandlere la fram i forhandlingskomitéens møte 5. juli. Vi offentliggjør derfor allerede her dette forslaget:

A. Samlingsgrunnlaget.

1. Samlingen av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti fullbyrdes ved vedtak av landsstyremøte i Det norske Arbeiderparti 23. juli d. å. og av sentralkomiteén for Norges kommunistiske Parti samtidig. Samlingen skjer uten organiserte fraksjoner.
2. Det samlede parti skal hete «Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier)».
3. De to partiers aktiva og passiva inngår i Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier).

B. Interimsstyre og valgkamp.

4. I tiden fra 23. juli til 2. september ledes Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti av forhandlingsutvalget (Konrad Nordahl, Gunnar Bråthen, Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Martin Tranmæl, Johan Strand-Johansen, Samuel Titlestad og Roald Halvorsen), med de to partiers administrasjoner som utførende organer.
5. Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier) skal forberede og gjennomføre valgkampen til stortingsvalget og kommunevalgene.
6. Møter for valg av utsendinger til nominasjon av stortingskandidater kunngjøres senest 4. august. Møtene innkalles av Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier) med adgang for stemmeberettigede medlemmer av de to partier.
7. For nominasjonen til stortingsvalget treffes en landsomfattende avtale. Avtalen skal for det første gjelde de stortingsplasser som etter De forente Arbeiderpartiers samlede stemmetall kan anses sikret. Til disse plasser nomineres 10 fra Norges kommunistiske Parti og resten fra Det norske Arbeiderparti. Resten av listeplassene besettes etter forholdstallet 3—1 for henholdsvis Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti. Landsavtalen fastsetter i

hvilke valgdistrikter medlemmene av Norges kommunistiske Parti skal stilles opp på sikre plasser på De forente Arbeiderpartiers lister.

8. Ved nominasjonen til kommunevalgene skal medlemmer av henholdsvis Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti stilles opp på de sikre plasser etter forholdstallet 4—1. Resten av listeplassene besettes også etter forholdstallet 4—1. Hvis representantskapet for vedkommende by- eller herredsparti av Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier) treffer enstemmig vedtak om det, kan nominasjonen skje på annen måte enn etter nevnte forholdstall.

C. Samlingskongressen.

9. Det endelige vedtaket om samlingen blir gjort av en samlingskongress i Oslo 2. september 1945. Umiddelbart før samlingskongressen har hvert av de to partier landsmøter for å treffe vedtak om grunnlaget for samlingen.
10. Det av forhandlingskomitéen utarbeidede utkast til program legges fram for samlingskongressen til behandling og vedtak som program for Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier).
11. Avtalen om samlingen legges fram for samlingskongressen til behandling og vedtak.
12. Til samlingskongressen velger Det norske Arbeiderparti 400 representanter etter reglene i lovens paragraf 6—1. Norges kommunistiske Parti skal velge 150 representanter etter sine lover.
13. For samlingskongressen følges bestemmelsene i lover for Det norske Arbeiderparti, paragraf 6—2 og 5.
14. Fullmakter skal av de respektive styrer være sendt til forhandlingsutvalget senest 8 dager før samlingskongressen. Forhandlingsutvalget legger fram innstilling om fullmaktene for samlingskongressen.

D. Landsstyre og sentralstyre.

15. Samlingskongressen velger et landsstyre på 38 medlemmer, hvorav 15 skal være fra Oslo og omland. Av de 23 utenbys medlemmer velges 15 fra Det norske Arbeiderparti og 8 fra Norges kommunistiske Parti. For disse 23 medlemmer velges personlige varamenn.

16. De 15 medlemmer fra Oslo og omland danner sentralstyret for Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier). 2 av medlemmene velges av kvinnesekretariatet, med 1 fra hvert parti. 1 av medlemmene velges av sentralstyret for ungdomsorganisasjonen. De andre 12 medlemmer velges med 8 fra Det norske Arbeiderparti og 4 fra Norges kommunistiske Parti. For de 12 medlemmene velges 8 varamenn etter forholdstallet 5—3.

E. Lover.

17. Inntil nye lover er vedtatt for Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier) og hvor ikke annerledes er bestemt i avtalen om samlingen, gjelder for De forente Arbeiderpartier bestemmelsene i lover for Det norske Arbeiderparti, paragrafene 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 og 15.
18. Samlingskongressen velger en lovkomité med 3 medlemmer fra hvert parti. Komitéen legger fram forslag for første landsstyremøte som vedtar lover for Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier). Endelig vedtak om lovene blir gjort av første landsmøte i partiet.

F. Ungdomsorganisasjonen.

19. Begge partier henstiller til sine ungdomsorganisasjoner å samle seg i én sosialistisk ungdomsorganisasjon.

G. Pressen.

20. På de steder der begge partier utgir aviser, skal disse slåes sammen til én avis.

I Oslo utgis en avis med navnet «Arbeiderbladet». Redaktør fra Det norske Arbeiderparti.

I Trondheim utgis én avis med navnet «Ny Tid». Redaktør fra Norges kommunistiske Parti.

I Bergen utgis én avis med navnet «Arbeidet». Redaktør fra Det norske Arbeiderparti.

H. Lokal samling.

21. Spørsmålet om samlingen lokalt ordnes av sentralstyret i forståelse med de lokale organisasjonene. Samtidig med samlingen opptas også spørsmålet om ordningen av Folkets Hus, hvor disse eies av de to partiers foreninger, partiavdelingers gjeldsforpliktelser osv.

I. Landsmøte.

22. Det første ordinære landsmøte i Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier) holdes i 1947. Landsmøtet holdes i samsvar med bestemmelsene i lovene for Det norske Arbeiderparti.
23. Ekstraordinært landsmøte kan holdes etter vedtak av landsstyret eller når det kreves av distriktsorganisasjoner som representerer minst $\frac{2}{5}$ av partiets medlemstall.

K. Kontingenten.

24. Fra 1. september 1945 betales det i Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier) kontingent etter bestemmelsene i lovene for Det norske Arbeiderparti.

På den tid dette forslaget ble lagt fram i fellesstyret, begynte en å få følelsen av at de kommunistiske forhandlere hadde vanskeligheter med sitt eget parti. Det var således ikke mulig straks å komme til realitetsbehandling av forslaget. N.K.P.s folk stakk det i lomma uten å gå nærmere inn på sitt standpunkt til de enkelte punkter i det. Muligens ville de ha Sentralkomiteens avgjørelse før forhandlingene fortsatte. Som nevnt ovenfor gjorde Sentralkomiteen et vedtak som innebar at det ikke kunne bli noen samling før valget. Forutsetningen for forslaget var at Det norske Arbeiderparti skulle treffe sin avgjørelse på landsstyremøtet 23. juli. Etter den avgjørelse N.K.P.s sentralstyre hadde tatt, så det på det tidspunkt ut som det ikke skulle være mulig å få samling i stand. Imidlertid var Arbeidernes faglige Landsorganisasjon sterkt interessert i å få vekk fra fagforeningene og arbeidsplassene den uro som følger av splittelse i to partier. Derfor valgte den å ta et nytt initiativ.

Sekretariatets nye initiativ.

Landsorganisasjonens sekretariat kunne ikke oppgi tanken om å få gjennomført samlingen før valget. Fra arbeidermøter strømmet det inn nye krav om at alt måtte gjøres for å få forhandlingene i gang igjen — på tross av den avvisende holdning i Sentralkomiteen. Men Landsorganisasjonen ville denne gang sikre seg mot nye manøvrer fra kommunistenes side og forlangte grei beskjed før forhandlingene ble gjenopptatt.

Sekretariatet la fram dette forslag:

«Den organisatoriske samling av D.N.A. og N.K.P. må gjennomføres før valget således at valgkampen kan føres av det sammensluttede parti og med hele fagorganisasjonens tilslutning.

Som praktisk tiltak til gjennomføring av samlingen foreslåes som bindende for begge parter:

Samlingen av Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti fullbyrdes ved vedtak av landsstyremøte i D.N.A. 23. juli d. å. og av ledelsen for N.K.P. samtidig. Samlingen skjer uten organisatoriske fraksjoner.

Det samlede parti skal hete «Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier).»

I tiden fra 24. juli til 2. september ledes D.N.A. og N.K.P. av et fellesstyre bestående av tre representanter med varamenn for hvert av de to partier, og to representanter med varamenn fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, med de to partiers administrasjon som utførende organer.

D.N.A. (De forente Arbeiderpartier) skal forberede og gjennomføre valgkampen til stortingsvalget og kommunevalgene.

Møter for valg av utsendinger til nominasjon av stortingskandidater kunngjøres senest 4. august. Møtene innkalles av D.N.A. (De forente Arbeiderpartier), med adgang for stemmeberettigede medlemmer av de to partier.

Det endelige vedtaket om samlingen blir gjort av en samlingskongress i Oslo 2. september 1945. Umiddelbart før samlingskongressen har hvert av de to partier landsmøter for å treffe vedtak om grunnlaget for samlingen.

Det av forhandlingskomiteen utarbeidede utkast til program legges fram for samlingskongressen til behandling og vedtak som program for Det norske Arbeiderparti (De forente Arbeiderpartier).

Pressespørsmålet løses på grunnlag av en avis på hvert sted.

Alle øvrige punkter i D.N.A.s utkast av 5. juli og de forslag som foreligger fra N.K.P. er gjenstand for fortsatt behandling i fellesstyret.»

Forslaget ble godtatt av Det norske Arbeiderpartis landsstyre og også av Kommunistpartiets ledelse uten andre forbehold enn at de ville komme tilbake til spørsmålet om partiets navn.

Ifølge det godkjente forslag til organisatorisk samling av de to arbeiderpartier, skulle det velges et fellesstyre som skulle lede virksomheten inntil samlingskongressen.

Som representanter for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon i fellesstyret valgte sekretariatet Konrad Nordahl og Gunnar Bråthen med Jens Berg og Torbjørn Henriksen som varamenn.

Norges kommunistiske Parti valgte Peder Furubotn, Ørnulf Egge og Kjell Kviberg med Strand-Johansen, Samuel Titlestad og Roald Halvorsen som varamenn.

Det norske Arbeiderparti utpekte som sine representanter til styret medlemmene av forhandlingsutvalget: Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli og Martin Tranmæl med Oscar Torp, Arnfinn Vik og John Johansen som varamenn.

På ny utløste Landsorganisasjonens initiativ alminnelig tilfredshet blant arbeiderne over hele landet, og atter en gang gikk en ut fra at Kommunistpartiet mente det ærlig og oppriktig med sin tilslutning til tanken om organisatorisk samling før valget.

Nominasjonene.

En av de aller viktigste oppgaver for det nye fellesstyre var å ta fatt på nominasjonsreglene. Lokale nominasjonsmøter var på dette tidspunkt allerede berammet for en rekke av Det norske Arbeiderpartis avdelinger. Fellesstyret vedtok 27. juli disse regler for nominasjonen:

N o m i n a s j o n s m ø t e n e.

1. Lov om nominasjon ved stortingsvalg følges over alt hvor dette er praktisk.
2. I alle valgdistrikter holdes felles nominasjonsmøter 25. eller 26. august etter lov om nominasjon ved stortingsvalg pg. 2 ledd III.
3. Der nominasjonsmøter alt er innkalt til en tidligere dato enn nevnt i punkt 2, tilbakekalles disse innkallelser straks.
4. Innkallelse av nominasjonsmøtene som nevnt i punkt 2, eller ny innkallelse som følge av punkt 3, blir ikke avertert før fellesstyret om kort tid sender ut ny beskjed om det parti-navn som skal brukes ved innkallelsen.

Møter for valg av utsendinger.

5. Da tida er knapp, og da mange møter for valg av utsendinger til nominasjonsmøtet alt er holdt, skal de to partier hver for seg holde møter for valg av utsendinger til nominasjonsmøtet.
6. De lokale møter som er nevnt i punkt 5, innkalles under de tidligere partibetegnelser, respektive Det norske Arbeiderparti for dets møter, og Norges kommunistiske Parti for dets møter.

Når partiene følger nominasjonslovens bestemmelser, skal utsendingene til distriktsnominasjonsmøtene velges i henhold til det stemmetall vedkommende parti hadde ved siste valg. For et parti som ikke deltok i det forutgående valg har loven spesielle bestemmelser. Det norske Arbeiderparti skulle velge utsendinger til nominasjonsmøtet etter sitt stemmetall i 1936. N.K.P. skulle velge utsendinger etter et skjønn for hvor mange stemmer partiet ville kunne få hvis det gikk til valg på egen liste. Det var en avtalt forutsetning at Kommunistpartiets kontor skulle sende sine distriktpartier beskjed om hvordan det skulle foregå. Imidlertid oppsto det her «misforståelser», idet Kommunistpartiet i flere valgkretser, bl. a. i Akershus, Østfold og Vestfold, også valgte nominasjonsmenn på grunnlag av Det norske Arbeiderpartis stemmetall i 1936. Da Det norske Arbeiderparti i et par av disse fylker hadde flertall, ville fremgangsmåten ha ført til at de felles nominasjonsmøter hadde fått flere utsendinger enn det i det hele tatt finnes velgere til fra alle partier i disse kretser. Dette kunne vanskelig kalles et skjønn gjort i god tro.

Kommunistpartiet henvendte seg til Justisdepartementet om saken og dette fortolket loven slik at Norges kommunistiske Parti bare kunne nominere kandidater etter skjønn for hva en kunne regne med av økning av det forente partis stemmetall i forhold til Det norske Arbeiderpartis stemmetall i 1936.

Fellesstyret måtte derfor ta saken opp igjen og vedtok følgende landsplan for nominasjonene:

Ved forberedelsene av nominasjonsmøtene er det av Det norske Arbeiderparti innkalt til møter til valg av utsendinger etter bestemmelsene i nominasjonsloven og på grunnlag av partiets stemmetall i 1936. Disse nominasjonsmøtene blir derfor som foreskrevet i loven, og slik at partiet slipper å betale reise- og dietutgifter for dem.

Norges kommunistiske Partis møter til valg av utsendinger måtte foretas i henhold til bestemmelsene i nominasjonsloven for nominasjon av kandidater fra et parti som ikke har stilt kandidater ved forrige valg.

Etter Justisdepartementets fortolkning av loven i skriv av 3. august gis det bare adgang for Norges kommunistiske Parti til å nominere kandidater etter skjønn for hva en kan regne med av økning av det forente partis stemmer i forhold til Det norske Arbeiderpartis stemmetall i 1936. Tida er nå for knapp til på forsvarlig måte å gjøre dette om igjen.

For å sikre at nominasjonene skjer i lovlige former som ikke kan underkjennes, skal derfor listene settes opp av nominasjonsmøtene for Det norske Arbeiderparti. Ved oppsettingen av listene skal landsplanen følges.

Distriktsmøtene for Norges kommunistiske Parti bringer i forslag deres representanter til listene.

På valglistene skal, som før meldt, settes som overskrift: Det norske Arbeiderparti — De forente Arbeiderpartier.

I hvert av følgende valgdistrikter nomineres en kandidat fra Norges kommunistiske Parti på en av de sikre plasser, bygd på valgresultatet fra 1936:

Byvalgkretser:

1. Oslo.
2. Bergen.
3. Trondheim.

Landvalgdistrikter:

4. Akershus.
5. Vestfold.
6. Opland.
7. Hedmark.
8. Telemark.
9. Hordaland.
10. Nordland.

For øvrig pålegges nominasjonsmøtene for Det norske Arbeiderparti ved oppsetting av listene å ta forsvarlig hensyn til den samling av de to partier som finner sted.

De distriktsvise samarbeidskomiteer bør før nominasjonsmøtene drøfte kandidatene som er brakt i forslag fra de to partier for at det kan stilles kandidater som ved sin dyktighet nyter alminnelig tillit blant arbeiderklassen og velgerne.

N.K.P.s representanter i fellesstyret reiste forslag om felles distriktsnominasjonsmøter selv om dette skulle medføre at arbeiderpartiene sjøl skulle måtte bære utgiftene, men da dette forslaget ikke oppnådde flertall i styret, godtok N.K.P.s representanter det ovenfor gjengitte forslag «for at strid på dette spørsmål ikke skulle lamme den samlede kampkraften». («Friheten» 8. august.)

Mistenkelig var det imidlertid at P. Furubotn nå uteble fra møtene i fellesstyret. Til tross for det tydelige vedtaket i nominasjonsspørsmålet fortsatte «Friheten» å kreve felles nominasjonsmøter og flere av Kommunistpartiets talere var inne på det samme.

Etter henstilling fra N.K.P.s sekretariat tok fellesstyret nominasjonsordningen opp til ennå en ny behandling, for om mulig å finne en tilfredsstillende ordning. Vi gjengir fellesstyrets protokoll for møtet 17. august:

Fellesstyret holdt møte fredag 17. august 1945. Til stede var Gunnar Bråthen, Strand-Johansen, Oscar Torp, Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Roald Halvorsen, Kjell Grude Kviberg, Samuel Titlestad, Arnfinn Vik og Jens Berg.

1. Protokoll fra fellesstyremøte 15. august referertes og godkjentes.

2. Nominasjonene: Fornytt behandling av nominasjonsordningen forelå. Roald Halvorsen meddelte at N.K.P.s sekretariat ikke hadde kunnet godta det av Bråthen i fellesstyremøtet 15. august framsatte forslag, men gikk tilbake til fellesstyrets vedtak av 1. august.

Gunnar Bråthen foreslo:

1. N.K.P. velger nominasjonsmenn i henhold til nominasjonslovens bestemmelser. Den skjønnsmessige øking i stemmer for det samlede parti sammenlignet med D.N.A.s stemmetall i 1933 fastsettes til ca. 25 pst.

2. Den endelige oppsetting av valglistene foretas på fellesmøte av de to partiers nominasjonsmøter i henhold til fellesstyrets vedtak av 1. august og den oppsatte landsplan.

Etter at saken igjen var diskutert og Norges kommunistiske Partis representanter hadde holdt særsmøte, framla disse følgende forslag:

1. Oppsettingen av valglistene foretas på fellesmøtet av de to partiers nominasjonsmøte i henhold til fellesstyrets vedtak av 1. august. Nominasjonsmøtenes vedtak er bindende.

2. Loven om nominasjon ved stortingsvalg følges overalt hvor dette er praktisk, i samsvar med fellesstyrets vedtak av 25. juli, punkt 1.

3. For øvrig følges de regler som er vedtatt av fellesstyret 1. august.

4. Fellesstyret fastholder sin beslutning av 7. august om fordeling av minimum 10 sikre kandidater for N.K.P.

5. Prinsippet for oppsettingen av kandidatene skal være at de dyktigste og mest hengivne for gjennomføringen av det vedtatte enhetsprogram nomineres uavhengig av om de har medlemskap i D.N.A. eller N.K.P.

Ved votering ble Bråthens forslag vedtatt med 5 mot 3 stemmer.

Gerhardsen foreslo at Gunnar Bråthen, Roald Halvorsen og Trygve Bratteli i henhold til den foretatte votering får i oppdrag å gjennomgå valgdistriktene og fastsette som bindende det stemmetall hvoretter N.K.P. skulle velge utsendinger til de felles nominasjonsmøter.

N.K.P.s representanter foreslo: Begge forslag (Bråthens og N.K.P.s) oversendes sekretariatet for Landsorganisasjonen til utesking av dets standpunkt hvoretter det straks innkalles til nytt møte i fellesstyret.

Torp rettet en direkte forespørsel om N.K.P. ville respektere og lojalt bøye seg for et vedtak av Landsorganisasjonens sekretariat. Spørsmålet ble ikke besvart. Gunnar Bråthen spurte hvorfor N.K.P. i den senere tid ikke hadde kunnet sende sine valgte medlemmer, bl. a. partiets politiske leder, Peder Furu- botn, til fellesstyrets møter og om dette skyldtes fravær fra byen. Det ble opplyst at Furubotn oppholder seg i Oslo.

Etter at N.K.P.s representanter hadde hatt en ny særkonferanse ble ved votering Gerhardsens forslag enstemmig vedtatt. Dermed var spørsmålet om oversendelse til sekretariatet falt bort.

Det ble besluttet å holde nytt møte i fellesstyret mandag 20. august kl. 17 til behandling av de spørsmål som står i forbindelse med samlingskongressen.

Møtet hevet.

Gunnar Bråthen. Jens Berg.

Umiddelbart etter fellesstyrets møte hadde det nedsatte utvalg, Gunnar Bråthen, Halvorsen og Bratteli, møte. Protokollen ble ført av Jens Berg. Utvalget gjennomgikk valgdistriktene og ble enige om oppsettingen av de stemmetall, hvoretter N.K.P. skulle velge utsendinger til nominasjonsmøtene. Det ble vedtatt å sende fylkes- og distriktsstyrene for N.K.P. og D.N.A. et sirkulære om fellesstyrets vedtak.

Alle vedtak var enstemmige.

Utvalget vedtok videre enstemmig at det bare skulle gis denne meldingen i partienes aviser:

«Fellesstyret har i kveld vedtatt ordningen av de felles nominasjonsmøter og beskjed om framgangsmåten blir sendt fylkes- og distriktsstyrene for begge partier.»

Gunnar Bråthen. Jens Berg.

Nedenfor gjengir vi det sirkulære som utvalget besluttet å sende fylkes- og distriktsstyrene:

Oslo, 18. august 1945.

Til fylkes- og distriktsstyrene for Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti.

Ad nominasjonsmøtene.

Fellesstyret har i møte 17. ds. gjort endelig vedtak om hvordan nominasjonsmøtene skal ordnes. I samsvar med vedtaket av 1. august skal de to partier i hver sine navn innkalle til nominasjonsmøter. Etter forslag av de respektive styrer skal de to nominasjonsmøter etter å ha godkjent fullmaktene beslutte å tre sammen til *felles nominasjonsmøte*. Forutsetningen for denne ordningen er at avdelingene av Norges kommunistiske Parti i distriktene sender til nominasjonsmøtet det antall utsendinger som svarer til det skjønnsmessige stemmetall som av fellesstyret er fastsatt i nedenstående liste.

Ved oppsettingen av valglistene skal nominasjonsmøtene følge landsplanen av 6. august som på grunnlag av valgresultatet i 1936 sikrer Norges kommunistiske Parti 10 represen-

tanter fordelt med én på hver av byvalgkretsene Oslo, Bergen og Trondheim, og én i hver av landvalgkretsene Akershus, Vestfold, Opland, Hedmark, Telemark, Hordaland og Nordland.

For Norges kommunistiske Parti skal det i de enkelte valgdistrikter velges utsendinger til nominasjonsmøtene etter disse skjønnsmessige stemmetallene:

Aust-Agder fylke 2 500. Vest-Agder fylke 2 000. Kjøpstedene i Vest-Agder og Rogaland fylke 5 000. Akershus fylke 25 000. Bergen 4 373. Buskerud fylke 10 000. Kjøpstedene i Buskerud fylke 4 000. Finnmark fylke 5 000. Hedmark 15 000. Kjøpstedene i Hedmark og Opland fylker 2 000. Hordaland fylke 6 000. Møre og Romsdal fylke 4 000. Kjøpstedene i Møre og Romsdal 2 500. Nordland fylke 12 000. Kjøpstedene i Nordland, Troms og Finnmark fylker 2 500. Opland fylke 10 000. Oslo 25 000. Rogaland fylke 2 500. Sogn og Fjordane fylke 3 000. Telemark fylke 7 000. Kjøpstedene i Aust-Agder og Telemark fylke 4 000. Troms fylke 6 000. Nord-Trøndelag fylke 7 000. Sør-Trøndelag fylke 8 000. Kjøpstedene i Sør- og Nord-Trøndelag fylke 6 000. Vestfold fylke 4 000. Kjøpstedene i Vestfold fylke 3 500. Østfold fylke 8 000. Kjøpstedene i Østfold og Akershus fylker 5 000.

Distriktsstyrene for Norges kommunistiske Parti, i samråd med samarbeidskomitéen med Det norske Arbeiderparti skal fordele på de forskjellige valgsoqn det antall nominasjonsmenn som etter nominasjonslovens regler skal velges på grunnlag av ovennevnte skjønnsmessig fastsatte stemmetall.

Fellesstyret for Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti:

Gunnar Bråthen.

Jens Berg.

Nominasjonslovens § 3 bestemmer:

Antallet av de utsendinger til et partis nominasjonsmøte som skal velges fra hvert valgsoqn, beregnes på grunnlag av partiets velgertall i valgsoqnet ved det nærmest foregående stortingsvalg således: For 20—150 velgere: 1 utsending. For overskytende antall inntil 1 900: 1 utsending for hver påbegynt 250. For ytterligere overskytende inntil 7 900: 1 utsending for hvert påbegynt 4 000. Og for ytterligere overskytende antall: 1 utsending for hvert påbegynt 700.

Samlingen torpederes!

Kommunistenes mening var at det skulle ha kommet til definitivt brudd i fellesstyrets møte 17. august. Borgerpressen ble gjort bekjent med at forhandlingene befant seg i en krise, og Kommunistpartiets formann, postmester Egede Nissen, uttalte til «Aftenposten» dagen etter fellesstyremøtet at «det ikke kom til noe *definitivt* brudd mellom partiene.»

Nei, som protokollen viser kom det ikke til noe brudd. Det ble derimot oppnådd *enighet* om de spørsmål som det var strid om, nemlig om framgangsmåten ved nominasjonene.

Dagen etter fellesstyremøtet tente imidlertid «Friheten», en ny brannfakkell. Bladet lanserte en rekke alvorlige siktelser mot et par av Arbeiderpartiets mest framtrepende menn, Martin Tranmæl og Lars Evensen. Det var Kommunistpartiets «politiske fører» som på ny var ute. Han meddelte endog at det var sendt anmeldelse på de to nevnte partifeller til Rikspolisjefen. Samtidig fortsatte bladet sine angrep på de nominasjonsregler som Kommunistpartiets representanter selv hadde godkjent.

En sto tydelig overfor et bevisst forsøk på å sprengre samlingsforhandlingene i siste minutt.

Landsorganisasjonens representanter i fellesstyret besluttet seg derfor til at det måtte bringes klarhet over hvorvidt Kommunistpartiet fremdeles var villig til en samling av de to partier. Til fellesstyrets møte den 20. august ble det derfor lagt fram et samlet forslag om løsningen av de praktiske spørsmålene som måtte avgjøres hvis samlingskongressen overhodet skulle holdes. Forslaget tok først med de to partiers vedtak av 24. juli, som nevnt ovenfor. Videre fellesstyrets vedtak om nominasjonsordningen med felles nominasjonsmøter, slik den var endelig vedtatt 17. august; vedtaket om lokale og distriktvis samarbeidskomitéer; og hvor det videre var tatt med forslag om representasjonsordningen til samlingskongressen, og om avisspørsmålet.

Det ble vedtatt å innby 400 representanter fra Det norske Arbeiderparti, 150 fra Norges kommunistiske Parti og dessuten

representantskapet for Landsorganisasjonen. Kommunistene stemte imot dette vedtaket og for at begge partier skulle sende like mange representanter.

Om pressen vedtok fellesstyret at partiets vedtak av 24. juli om én avis på hvert sted skulle tre i kraft fra 10. september. I Oslo skulle avisen gis ut med navnet «Arbeiderbladet» og med «Friheten» som undertitel. Den skulle komme ut med morgen- og aftenutgave og samlingskongressen skulle velge sjefredaktør. På de andre steder hvor det er to aviser, skulle saken først søkes løst med forhandlinger mellom de lokale organisasjoner. Kommunistenes representanter stemte imot vedtakene i avis-spørsmålet og erklærte at deres vedtak om én avis blant annet i Oslo var slik å forstå at det måtte løses ved at «Arbeiderbladet» gikk inn.

Det norske Arbeiderpartis sentralstyre hadde også behandlet situasjonen. Det standpunkt det tok, var at en for å få samlingen i stand vel kunne overse de voldsomme angrep partiet og partiets tillitsmenn var utsatt for i «Friheten» og av en del av Kommunistpartiets talere, hvis det bare kunne bringes absolutt sikkerhet for at Kommunistpartiet ville samling av de to partier på grunnlag av samlingsprogrammet og samlingsgrunnlaget, slik det var endelig vedtatt 20. august.

Fellesstyret rettet i sitt møte 20. august et bestemt krav til «de to partiers ansvarlige ledelse om de lojalt vil godta og respektere de vedtak som fellesstyret har gjort». Det norske Arbeiderpartis sentralstyre svarte klart og bestemt ja. Kommunistpartiets sentralstyre svarte at de måtte respektere fellesstyrets vedtak inntil partiets landsmøte, men sentralstyret ville ikke slik som Arbeiderpartiets sentralstyre gjorde, forplikte seg til å gå inn for gjennomføringen av fellesstyrets vedtak på sitt landsmøte. Svaret betydde dessuten en utsettelse som ville umuliggjøre en forsvarlig gjennomføring av nominasjonene.

For Det norske Arbeiderparti var den organisatoriske samlingen i ett parti forutsetningen for felles nominasjonsmøter og valglistene.

Kommunistpartiets svar ga ingen opplysning om det det egentlig var spurt om.

Det er klart for enhver at de to partiers landsmøter kunne underkjenne fellesstyret og sine sentralstyrer og gjøre vedtak som kunne bryte samlingen. Spørsmålet var imidlertid om de to sentralstyrer ville avgi bindende erklæring om at de ville foreslå for sine landsmøter samlingen på det foreliggende grunnlaget. Det er dette spørsmålet Det norske Arbeiderpartis sentralstyre enstemmig svarte *ja* på, mens Kommunistpartiets sentralstyre hverken i sin skrivelse eller ved sine representanter i fellesstyret ville gi noe svar på spørsmålet.

Etter at de to partiers svar var referert i fellesstyrets siste møte, førte Landsorganisasjonens representanter følgende uttalelse til protokolls: Landsorganisasjonens representanter i fellesstyret, Nordahl og Bråthen, vil under henvisning til svaret fra N.K.P.s sekretariat den 22. august — som utsatte den endelige standpunkttagen til samlingsspørsmålet på det foreslåtte grunnlag til N.K.P.s landsmøte — og den ukameratslige ånd som er skapt ved artikler i «Friheten» i den seinere tid, særlig lørdag den 18. august, uttale: at det på det nåværende tidspunkt er nytteløst å fortsette arbeidet med å få gjennomført en organisatorisk samling mellom Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske parti.

Landsorganisasjonens representanter anser derfor sitt arbeid i fellesstyret som avsluttet og vil gi Landsorganisasjonens sekretariat rapport om dette.

De vedtak som er fattet i fellesstyret er derfor ikke lenger bindende for de to partier.

Landsorganisasjonens sekretariat tiltrådte enstemmig det standpunkt som Nordahl og Bråthen hadde meddelt i protokollen i fellesstyrets møte.

Samling om Det norske Arbeiderparti.

Det norske Arbeiderpartis sentralstyre har vedtatt følgende uttalelse:

I tyske fengsler og konsentrasjonsleirer oppsto ønsket om en

samling av de norske arbeidere i ett politisk parti. Så snart landet var fritt, sluttet arbeiderne seg med begeistring til kravet om samling.

Landsorganisasjonen tok initiativet til forhandlinger mellom de to arbeiderpartier, og man ble hurtig enig om det politiske grunnlaget for et forent arbeiderparti. Om praktiske og organisatoriske spørsmål viste det seg vanskeligere å nå fram til enighet. Og særlig var det vanskelig å bli enig om representasjonen til nominasjonsmøtene. Det norske Arbeiderparti har fra første stund vist den største imøtekommenhet og alltid uten forbehold godtatt de forslag som er lagt fram av Landsorganisasjonens representanter. Kommunistene derimot har stadig lagt vanskeligheter i veien og gang på gang ved sin holdning truet samlingen. Dette kom klart fram ved den beslutning som sentralkomiteen for det kommunistiske parti fattet den 12. juli og som i realiteten betydde at kommunistene avviste organisatorisk samling. Det definitive brudd ble den gang bare avverget ved de skarpe protester som arbeiderorganisasjonene vedtok og den inntrengende henstilling Landsorganisasjonen rettet til kommunistene om å fortsette forhandlingene. Selv om forhandlingene deretter fortsatte, viste det seg umulig å få kommunistene med på en klar avgjørelse i de spørsmål som fellesstyret måtte ta standpunkt til, hvis samlingen skulle komme i stand. I «Friheten» for 18. august kastes masken. I en rekke artikler blir det rettet de voldsomste angrep på Det norske Arbeiderparti og dets tillitsmenn, og dermed var det helt på det rene at kommunistene ikke vil noen samling. Til overflod kommer Kommunistpartiets svar på fellesstyrets henvendelse av 20. august, et svar som gjorde det umulig for Landsorganisasjonen å fortsette samlingsforhandlingene.

Det norske Arbeiderpartis sentralstyre beklager dypt at det heller ikke denne gang skulle lykkes å få realisert de norske arbeideres ønske om en samling av de to arbeiderpartier. Vårt parti kan imidlertid trygt stå fram for de norske arbeidere i bevisstheten om at vi har gjort alt det som en anstendigvis kunne vente av oss for å få samlingen i stand.

Kostbar tid er gått tapt. Men vi vet likevel at det var riktig av vårt parti å strekke seg lengst mulig. Nå må vi ta igjen det forsømte. Alle partiets trofaste medlemmer må kaste seg inn i arbeidet for sitt parti. Det norske Arbeiderparti har stolte tradisjoner som det arbeidende folks fremste forkjemper. Vi står nå i vårt land foran kjempemessige oppgaver i forbindelse med gjenreisningen og oppbyggingen av det nye Norge. I dette arbeid må Det norske Arbeiderparti ha ledelsen. Intet annet parti har de samme forutsetninger.

Alle de i arbeiderbevegelsen som ønsker en samling må nå vite at denne bare kan virkeliggjøres ved å styrke Arbeiderpartiet. Vi appellerer til det norske folket — håndens og åndens arbeidere — om å slutte opp om Det norske Arbeiderparti. Bli med i dets organisasjoner og dets arbeid. Slutt opp om det ved valget. Det norske Arbeiderparti skal være det førende parti i Norge — et parti som det norske folket trygt og tilitsfullt kan følge!

Välget og samlngen.

Enhver som uhildet går gjennom samlingsforhandlingenes dokumenter, må bli slått av de to store krumspringene som kommunistene har gjort i denne viktige saken.

Først aksepterer de tanken om organisatorisk samling i ett parti før valget.

Så kommer sentralkomiteens møte i begynnelsen av juli som kullkaster hele planen.

Og så går partiet likevel med på sekretariatets nye forslag av 24. juli som atter knesetter prinsippet om samling i ett parti før valgene.

Inntil partiet et par dager før nominasjonsmøtene bryter forhandlingene ved å kaste inn nye stridsspørsmål av en slik art at det tilmed sendes inn politianmeldelser og ved at partiets sentralstyre ikke vil gi noen bindende erklæring om at det ville foreslå for sitt landsmøte sammenslutningen av de to partier på grunnlag av samlingsprogrammet og samlingsgrunnlaget slik det var vedtatt i fellesstyrets møte 20. august.

Enten har der i dette spørsmål vært så stor uenighet innen Kommunistpartiets ledelse at det av den grunn ikke har kunnet følge noen fast linje.

Eller så har det vært drevet et ansvarsløst spill med arbeiderklassens dyreste interesser i den hensikt å skade Det norske Arbeiderparti i dets valgforberedelser og organisatoriske gjenoppbygging.

Likegyldig hvordan det enn forholder seg med årsaken til denne meningsløse vakling eller ansvarsløse svindel, så står den kjensgjerning fast at den norske arbeiderklasse nå må gå splittet til et valg som under andre omstendigheter ville ha sikret arbeiderklassen den politiske makt i landet i den vanskelige gjenoppbyggingsperioden som nå forestår. Ingen kan være i tvil om hvor ansvaret denne gang ligger. Det er atter de kroniske splittelseelementer som har vært på ferde. På ny har de ødelagt mulighetene for en fullstendig klassesamling i vårt land, med de skjebnesvangre følger det kan ha for hele folket vårt. Men vi tviler ikke på at arbeiderne nå som før vil innse at det eneste samlingsgrunlaget i vårt land ligger i en oppslutning omkring Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Jo større splittelsen blir ved det kommende valg, desto vanskeligere vil det bli å gjennomføre samlingen.

Kommunistenes ledelse vil ikke sammenslutning i ett arbeiderparti. Oppgaven er da å samle i ett parti de som vil. Denne samling må skje ved at alle positivt innstilte krefter slutter opp om Det norske Arbeiderparti.

Landsmøtene klarla spørsmålene.

De to partienes stilling til samlingen ble ytterligere klarlagt på selve landsmøtene. Kommunistpartiets landsmøte trådte sammen 30. august, og sendte et vedtak til Arbeiderpartiets landsmøte. I dette vedtaket foreslo kommunistene «*enhetslister*» eller subsidiært *listesamband*. Men de klarla ikke sin stilling til spørsmålet om sammenslutning til ett parti. De ba videre om å få foretrede for Arbeiderpartiets landsmøte med en *deputasjon*. Dette ble imøtekommet, og dens ordfører, *Egede-*

Nissen, refererte en ny skrivelse med saklig sett samme innhold som det før nevnte vedtak.

Etter redegjørelsen spurte *Oscar Torp*: «Har Kommunistpartiets landsmøte vedtatt det grunnlag for en organisatorisk samling som er foreslått i beslutningen i fellesstyrets møte 20. august?» På deputasjonens vegne tok *Ørnulf Egge* ordet og erklærte at Kommunistpartiets standpunkt var det som var kommet til uttrykk i den oversendte henvendelse. Han føyde til: «Når *Oscar Torp* spør om grunnlaget for vedtaket og forhandlingene, kan jeg således si at vårt landsmøte ikke kan godta den formulering av spørsmålet som fellesstyret vedtok.» Til dette bemerket *Oscar Torp*: «Svaret er klart nok for oss. Jeg kan love at landsmøtet skal behandle saken med det alvor vi legger i den.» Dermed forlot deputasjonen møtet.

Dagen etter gjorde landsmøtet et enstemmig vedtak. Det var en mindre dissens når det gjaldt spørsmålet om listesamband, hvor 28 av 400 representanter stemte for dette. For øvrig var vedtaket enstemmig:

«Det norske Arbeiderparti vil fortsette arbeidet for en ærlig og redelig samling av arbeiderne på den veien hvor partiet i de siste årene før krigen hadde nådd så langt: Oppslutning av alle positive og byggende krefter om Arbeiderpartiet. Vi vil holde klare linjer. I samsvar med vårt partis tidligere holdning ved valg og ut fra det prinsipielle syn at en velger har krav på å vite hvilket parti og hvilke representanter han gir sin stemme, kan Det norske Arbeiderparti ikke være med på listesamband med andre partier.

Idet en viser til den avtale som alle politiske partier har sluttet om årets valgkamp, erklærer landsmøtet at D.N.A. for sin del vil føre en saklig og redelig argumentasjon i valgkampen, uten skjellsord eller mistenkeliggjøring eller annet som kan skjemme et verdig ordskifte.

Det er i Det norske Arbeiderparti i samarbeid med de faglige organisasjonene at arbeidsfolket og alle framstegsvennlige krefter i landet vårt må samles for å trygge seieren og bygge landet.»

N.K.P. ute på nye manøvrer.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon fikk Sentralstyret oversendt denne henvendelse av 12. oktober som Norges kommunistiske Parti hadde rettet til Sekretariatet:

Den kjensgjerning at de to arbeiderpartiene ved stortingsvalget i år ikke bare har fått et mandatflertall i Stortinget, men at de også har erobret et sikkert flertall blant velgermassene, må karakteriseres som den viktigste foreteelsen i vårt lands politiske historie.

I og med dette historiske faktum er grunnlaget lagt for på konstitusjonell basis å omsette i praksis den demokratiske politikk som er i samsvar med *hele* folkets virkelige interesser. I enhetsprogrammet for de to arbeiderpartiene heter det:

«De forente arbeiderpartier har til *endelig* mål å føre det norske folk fram til det sosialistiske samfunn, fram til et sosialistisk Norge. Den nåværende internasjonale og nasjonale politiske situasjon preges framfor alt av den kjensgjerning at den internasjonale reaksjons fortropp, det nazistiske Tyskland, er slått ned gjennom et krigsforbund av sosialismen og de borgerlige demokratier. Denne situasjon har skapt utgangspunkt for en utvikling som også for vårt land gir muligheter for *en fredelig overgang til sosialismen.*»

Om den umiddelbare oppgaven heter det i enhetsprogrammet:

«Hovedlinjen i landets økonomiske politikk må være å utvikle landets produktivkrefter i samsvar med den produksjonsteknikk som moderne vitenskap har gjort mulig så vel når det gjelder industrien som landbruket, skogdriften, fiskeriene og transporten.

Med andre ord: Vårt folk står overfor den store nasjonale oppgave: *Å utvikle landets produktivkrefter med det formål å tilfredsstille folkets materielle og kulturelle behov.*»

Den første forutsetningen for å realisere denne politikken er at den nye regjering sammensettes slik at den har et sikkert flertall i folket. Dette er grunnlaget for at Regjeringen blir sterk og handlekraftig: *et uttrykk for at landets styre er i folkets hånd.*

Den andre forutsetningen for å realisere denne politikken er at den nye regjering stiller seg oppgaven å framkalle en moralsk og intellektuell gjenfødelse i folket som rydder av veien alle utslagene av forfall og som skaper en sunn livsinnstilling i hele det norske folket. Denne historiske oppgaven hviler først og

fremst på vårt lands demokratiske intellektuelle. Det kommunistiske parti er overbevist om at våre demokratiske intellektuelle vil løse denne oppgave med ære.

Sekretariatet for Norges kommunistiske Parti ønsker å fremme følgende forslag:

1. Landsorganisasjonen utvirker at representanter for de to arbeiderpartiene sammen med representanter for fagorganisasjonen trer sammen for å drøfte sammensetningen av den nye regjering.

2. Landsorganisasjonen tar initiativ til å gjenoppta forhandlingene mellom de to arbeiderpartiene om å nå fram til et marxistisk enhetsparti for det norske folk.

3. Spørsmålet opptas om å bringe den opprivende og nedbrytende broderstrid innen arbeiderbevegelsen til opphør, slik at den samlede pressen kan konsentrere seg om realiseringen av dagens oppgaver i politikken.

4. Alle spørsmål som har framkalt strid og som henger sammen med okkupasjonen av landet vårt, henvises til en granskingskomité som nedsettes av de to arbeiderpartiene og Landsorganisasjonen.

5. Personer innen den politiske og faglige arbeiderbevegelse som det kan reises innvendinger mot for ikke til enhver tid under krigen å ha handlet til landets og folkets beste, trer tilbake fra sine tillitsverv inntil forholdet deres er behandlet i granskingskomitéen.

6. Spørsmål av den art at de må granskes av Statens granskingskomité, henvises til denne. Begge arbeiderpartiene og Landsorganisasjonen stiller alt sitt materiale til rådighet for Statens granskingskomité.

Det kommunistiske parti er av den oppfatning at spørsmålet om å utvikle landets produktivkrefter med det formål å tilfredsstillende folkets materielle og kulturelle behov, må forelegges de øvrige politiske partier i vårt land, slik at det blir brakt full klarhet i dette spørsmål. Særlig gjelder dette Venstre og Kristelig Folkeparti.

Norges kommunistiske Parti henstiller til sekretariatet for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon om umiddelbart å ta initiativet til at alle disse spørsmål kan bli gjenstand for felles rådslagning.

Med solidarisk hilsen
Norges kommunistiske Parti
sekretariatet
P. Furubotn (sign.).

I oversendelsesskrivelsen rettet sekretariatet forespørsel til sentralstyret om D.N.A. er villig til å møte til forhandlinger om samling, og i tilfelle på hvilket grunnlag.

Landsstyret behandlet Kommunistpartiets henvendelse i møte 22. oktober. Landsstyret bemyndiget sentralstyret til å gi beskjed når kommunevalgene var over om vårt partis grunnlag for samling.

Den 29. desember sendte så sentralstyret denne henvendelse til Landsorganisasjonen:

«Valgene i høst betegner et vendepunkt i den norske arbeiderbevegelses historie, idet de har gitt et klart arbeiderflertall i folket. Ved stortingsvalget erobret Det norske Arbeiderparti et flertall i Norges Storting, ved kommunevalgene ble det arbeiderflertall i storparten av landets kommuner. Grunnlaget er nå lagt for en sosialistisk omdanning av det norske samfunn. En organisatorisk samling av den politiske arbeiderbevegelse er i denne situasjonen mer påkrevd enn noen gang før.

Imidlertid ga Norges kommunistiske Parti i sine vedtak og opptreden under samlingsforhandlingene i sommer klart til kjenne at det ikke var rede til sammenslutning i ett parti. Dette kom til uttrykk i sentralkomiteéns vedtak den 12. juli, i vedtaket av 22. august i partiets sekretariat, og endelig i landsmøtevedtaket de siste dagene av august. Disse vedtakene ble enn mer understreket av «Friheten»s kommentarer til forhandlingene, særlig i utgaven av 18. august 1945.

Forutsetningen for at arbeidet for å slutte de to partier sammen til ett kan bli tatt opp igjen, er at Norges kommunistiske Parti klart gir uttrykk for at det vil ta en ny holdning til samlingsspørsmålet. Dette innebærer at partiet uten forbehold svarer *ja* på følgende punkter:

1. Sammenslutning av de to partier til ett parti uten organiserte fraksjoner.
2. Sammenslutningen skjer på det politiske grunnlaget som er fastlagt i samlingsprogrammet av juni 1945. Programmet utdypes og konkretiseres på samme måten som det nye arbeidsprogrammet til Det norske Arbeiderparti.
3. Pressespørsmålet løses på grunnlag av én avis på hvert sted. I Oslo utgis «Friheten» og «Arbeiderbladet» under felles redaksjon og ledelse. Redaktøren velges på samlingskongressen. I andre byer hvor begge partier har avis,

søkes sammenslutningen løst ved forhandlinger mellom de lokale avdelinger. Hvis disse ikke blir enige, avgjøres saken av sentralstyret for det sammensluttede parti.

4. Kommunistpartiet sender forhandlere som har den nødvendige fullmakt til å føre samlingsforhandlingene fram til et positivt resultat.
5. Kommunistpartiet tar avstand fra de medlemmer som under krigen tok standpunkt for fred og samarbeid med Tyskland og for brudd på samarbeidet med de allierte.
6. Det forutsettes at de to partier og fagorganisasjonen hver for seg gransker sine medlemmers forhold under krigen. Skulle det etter dette gjenstå spørsmål som det er av felles interesse for de tre parter å få klarlagt, kan slike granskings spørsmål av en av partene bringes inn for en felles granskingsnemnd, for så vidt forutsetningen for en sammenslutning av de to partier for øvrig er til stede.
7. Sammenslutningen av de to partier fullbyrdes av en samlingskongress med 400 representanter, hvor hvert av de to partier er representert i forhold til den styrke i stemmetallene de oppnådde ved stortingsvalget 1945.
8. Sentral- og landsstyret for det nye parti velges av samlingskongressen etter det prinsipp at de dyktigste skal velges uten hensyn til tidligere partimedlemskap.
9. Tidspunktet for samlingskongressen fastsettes så tidlig som det er praktisk mulig.

Forutsetningen for videre forhandlinger er et klart bekreftende svar på samtlige disse punkter.»

Stortingsvalget.

Valgprogrammet.

I samsvar med vedtak på landsmøtet formet sentralstyret ut følgende valgmanifest, som samtidig tjente som et valgprogram:

Til det norske folk!

Den 8. oktober går vårt folk til stortingsvalg for første gang siden 1936. Etter 5 års fremmedstyre, kan vi på ny selv velge våre styresmenn og bestemme den politikk de skal føre. Landet vårt ble fritt etter en lang og seig kamp som krevde felles innsats fra alle. Nå står vi foran den oppgaven samlet å fylke oss om gjenreisningen og tryggingen av folkets kår.

I sitt fellesprogram har de politiske partiene i Norge formet ut de retningslinjer som alle partier står samlet om for gjenreisningen og nyorganiseringen av vårt samfunnsliv. Det norske Arbeiderparti vil gi sin udelte støtte til gjennomføringen av dette programmet.

I samsvar med sitt prinsipielle program og arbeidsprogram, vil Det norske Arbeiderparti i kommende stortingsperiode samle sin kraft om disse merkesakene:

Fart i gjenreising og boligbygging.

Folkets helse og arbeidskraft, landets produksjons- og samferdselsmidler bygges opp raskest mulig etter en samlet plan for hele landet. Det føres en effektiv forsyningspolitikk, samtidig som det sørges for en rettferdig fordeling av alle forbruksvarer. Aktiv samfunnsmessig innsats for en omfattende boligbygging både på landsbygda, i industrisentrene og byene, slik at bolignøden kan avskaffes, og hele folket sikres menneskeverdige hjem.

Plan og samvirke i arbeidslivet.

Samfunnsmessig kontroll og regulering av bank- og kredittvesen, industri og utenrikshandel med sikte på full utnyttelse av landets naturlige rikdomskilder, kapital og arbeidskraft. Samordning og samvirke mellom og innenfor de enkelte næringer, også med sikte på å utnytte alle resultater av moderne forskning i produksjonens tjeneste. Arbeidere og funksjonærer gis andel i ledelsen av næringene og bedriftene, slik at de i større grad kan bidra til å øke produksjonen og arbeidsproduktiviteten i landets næringsliv. Derved åpnes også nye muligheter til å sikre en rettferdig fordeling av arbeidets avkastning.

Arbeid for alle.

Retten til arbeid for alle grunnlovfestes. Sterkt utvidet industrireiseing og rasjonalisering av industriproduksjonen. Løsning av jernsaken. Skipsbyggingsindustrien utbygges for å sikre en snarlig gjenreiseing av handelsflåten. Rask opp-

bygging og utviding av vår fiskeforedlingsindustri. Fart i vei- bygging og elektrifiseringen av jernbanene. Planmessig utviding av elektrisitetsforsyningen. Økt fart i skogreisningen og moder- nisering av jordbruket.

Bedre levestandard i by og bygd.

Lønnsinntakernes reallønninger som er sunket sterkt under krigen, må heves. Priskontroll, familievennlig skattepolitikk og sosialpolitiske tiltak gjennomføres med sikte på heving av levestandarden for de brede lag av folket. Lønnsomme priser på skogsprodukter, jordbruksvarer og fisk.

Plass for Norges ungdom.

Økt plass for ungdommen i arbeids- og næringslivet. Uten omsyn til foreldrenes økonomiske kår, sikres alle barn og ung- dom en skolegang som svarer til deres evner og anlegg. Ut- bygging av skolestellet, yrkesopplæring og det folkelige kul- turarbeidet.

Vern om menneskerettighetene:

retten til arbeid og fritid, samme rettigheter for kvinner som menn på alle samfunnslivets områder, religions- og samvittig- hetsfrihet, organisasjonsfrihet, den enkelte borgers ukrenke- lighet.

Samarbeid mellom folkene og vern om landet.

I bevisstheten om at disse menneskerettighetene bare kan trygges i et fritt, selvstendig Norge, må alle krefter settes inn på å fremme vennskapelig samarbeid med alle demokratiske folk, samtidig som et tidsmessig forsvar bygges ut, forankret i det norske folk.

I en menneskealder har Det norske Arbeiderparti gått i brodden for et sosialt framstegsarbeid i Norge. I dag vender partiet seg til hele det norske folket og ber om dets støtte til gjennomføringen av en politikk som vil betinge:

full produksjon og arbeid for alle,
 høyere levestandard,
 økonomisk og sosial tryggleik
 i et Norge hvor folkets demokratiske rettigheter er sikret.
 Bygg landet! Trygg seieren!

Det norske Arbeiderparti.

Manifestet ble trykt både på riksmål og landsmål.

Avtalen om formene for valgkampen.

Stortingsvalgkampen ble ført i samsvar med de reglene som Det norske Arbeiderparti, Bondepartiet, Høyre og Norges Kommunistiske Parti hadde vedtatt. Disse hadde følgende ordlyd:

1. Valgkampen gjennomføres i tiden 1. september til 8. oktober. Med valgkampen menes her åpne valg møter, oppsetting av valgplakater, utdeling av valg brosjyrer o. l.
2. Medlemsmøter og tillitsmannsmøter for orientering og instruksjon av partiens tillitsmenn omfattes ikke av bestemmelsen i punkt 1. Bestemmelsen gjelder heller ikke sommerstevner eller liknende ordinære tilstillinger som ledd i arbeidet med å gjenreise partiens organisasjoner.
3. Ingen av partiene skal bruke propagandaannonser i den illustrerte eller upolitiske pressen.
4. Partiene skal ikke forstyrre hverandres valgkamp med nedrivning av plakater eller demonstrasjoner på andres valg møter.
5. Ikke noen av partiene skal lage spesielle valg filmer 1945. Denne bestemmelsen gjelder ikke bruk av leid film som underholdning på møter.
6. For øvrig forplikter partiene seg til en saklig valgkamp i samsvar med ånden og bestemmelsene i det vedtatte felles program.

Avtalen ble stort sett fulgt av alle politiske partier.

Nominasjonene.

På tross av de mange vanskene som kommunistene søkte å legge i veien for en regelrett gjennomføring av nominasjonsmøtene, ble disse avvirket i samsvar med de offentlige nomina-

sjonsreglene. Forut for nominasjonene ble følgende vedtak i Landsstyret sendt alle fylkes- og kretspartier:

Fra de store ungdomsorganisasjonene har Det norske Arbeiderparti mottatt en alvorlig oppfordring om å «stille unge kvinner og menn opp på slike plasser på valglistene, at de kommer inn som faste, arbeidende representanter på det nye Stortinget».

Landsstyret slutter seg til det synet som kommer til uttrykk i ungdomsorganisasjonenes henvendelse. Det er nå 9 år siden siste stortingsvalg. De fem årene under okkupasjon og stolt og bitter strid for nasjonalt sjølstende har satt dype merker etter seg. Dens opplevelser har på mange vis gitt det norske folket et nytt syn og en ny holdning. Det lever i vårt folk en sterk følelse av at vi i fellesskap skal reise landet igjen, og vi møter en sterk og aktiv vilje til nyreiseing på mange felter. Denne sterke innstillingen må komme til uttrykk ved fornyelse og foryngelse i vårt politiske liv.

Nye krefter må slippe til fra den ungdommen som har stått sin prøve og vist hva den duger til i de tunge årene som gikk. Folk som kan gå til arbeidet med friskt syn og friske krefter, og som er preget og herdet av disse kampårene. Denne ungdommen er i levende kontakt med og kan gi uttrykk for de nye krefter som kampen har utløst.

Landsstyret retter derfor den alvorligste henstilling til partiets nominasjonsmøter om ikke å kjenne seg bundet av formelle eller personlige omsyn. Kandidatene må vurderes etter sine kvalifikasjoner og arbeidsevne, og etter det de har gjort eller ikke gjort i okkupasjonstiden. De må velges ut etter sine forutsetninger for å løse de store nye oppgaver vi står foran. Oppgaver som krever en sterk vilje til å få programmer og planer satt om i levende virkelighet.

De kandidater som stilles opp på de fremste plasser på valglistene, vil i år få den største betydning for velgernes vurdering av det enkelte parti. Ved å gi plass for den ungdommen som trofast og oppofrende har tatt sin tårn i frihetskampen, vil vi derfor gi vårt parti den best mulige posisjon ved den forestående styrkeprøve.

Denne fornyelse og foryngelse er viktig, ikke minst for Stortingets stilling i folkets bevissthet, og dermed for hele den fremtidige utvikling av folkestyret her i landet.

Det norske Arbeiderparti
Landsstyret.

Einar Gerhardsen.

Trygve Bratteli.

Nominasjonene.

Sentralstyret godkjente samtlige nominasjoner.

Landkretsene:

Østfold: 1. K. M. Johansen, Tune, 2. Klara A. Skoglund, Askim, 3. A. Arntzen, Borge, 4. S. Høgaas, Eidsberg, 5. O. Günther Kveseth, Glemmen, 6. E. M. Hult, Berg, 7. H. W. Henriksen, Rygge, 8. A. Haraldsen, Kråkerøy, 9. Anna Wehler, Borge, 10. A. Hultmann, Hvaler, 11. A. Wang, Idd, 12. E. Eriksen, Mysen.

Akershus: 1. Trygve Lie, Aker, 2. H. Svendsen, Ski, 3. A. T. Strøm, Lillestrøm, 4. Liv Tomter, Nes, 5. A. H. Andersen, Aker, 6. Kirsten Brunvoll, Bærum, 7. R. H. Olsen, Skedsmo, 8. I. Hansen, Oppegård, 9. H. Stordalen, Asker, 10. H. M. Gystad, Ullensaker, 11. H. Karlsen, Aker.

Hedmark: 1. K. Fjeld, Stange, 2. A. Johansen, Sør-Odal, 3. H. J. Løbak, Trysil, 4. Johanne S. Pedersen, Brandval, 5. R. M. Aamo, Os, 6. L. Hansen, Ringsaker, 7. S. O. Lindberget, Våler, 8. O. A. R. Beck, Foldal, 9. Walborg M. Sund, Vang, 10. H. Sørli, Eidskog, 11. H. H. Hagestuen, Stor-Elvdal, 12. O. Gulbrandsen, Furnes, 13. K. Vardenær Brøten, Øvre Rendal.

Opland: 1. L. M. Moen, Dovre, 2. M. Smeby, Søndre Land, 3. O. Meisdalshagen, Nord-Aurdal, 4. G. Kalrasten, Biri, 5. T. Ulsnes, Brandbu, 6. H. Høistad, Vestre Gausdal, 7. H. Dokken, Nord-Aurdal, 8. J. A. Schiong, Lunner, 9. A. Strand, Vestre Toten, 10. O. O. Langleite, Skjåk, 11. N. Minaberg, Fluberg, 12. M. Langbakke, Gran.

Buskerud: 1. K. G. Knudsen, Norderhov, 2. L. Breie, Ål, 3. Astrid Skare, Røyken, 4. K. Eidsaaen, Nore, 5. O. Nilsedalen, Ådal, 6. G. Kyrkjebø, Øvre Eiker, 7. B. Støvern, Sigdal, 8. E. Holmsen, Modum, 9. Helga Hansen, Lier, 10. L. Kaspersen, Hurum, 11. H. Kristensen, Røyken.

Vestfold: 1. L. Grønland, Skoger, 2. E. K. Eriksen, Nøtterøy, 3. Marie I. Skau, Borre, 4. N. Østby, Tjølling, 5. L. Kristiansen, Sandar, 6. O. Nordskog, Sem, 7. L. Anfinsen, Våle, 8. K. Demberg, Sande, 9. Olga Jansen, Hedrum, 10. G. Lysholm, Stokke.

Telemark: 1. O. A. Versto, Vinje, 2. H. Selås, Tinn, 3. T. Even-
sen, Solum, 4. Kari J. Dalen, Drangedal, 5. A. Nymoens, Bamble,
6. H. Storhaug, Bø, 7. H. Tjønnaas, Gransherad, 8. Maren Peder-
sen, Gjerpen, 9. S. Mastrød, Skåtøy, 10. K. Byrjall, Gjerpen, 11.
H. Aarneshaugen, Lårdal.

Aust-Agder: 1. A. A. Rysstad, Hylestad, 2. O. Nylund, Amli,
3. E. Dahlen, Stokken, 4. Magnhild Hagelia, Gjerstad, 5. J. G. Mo,
Birkenes, 6. A. Hanssen, Dypvåg, 7. K. Glømmen, Hornnes,
8. O. Hegna, Gjerstad, 9. Teresia Stiansen, Øyestad, 10. Karoline
Yndestad, Stokken.

Vest-Agder: 1. A. Kulien, Greipstad, 2. H. Andersen, Hægbo-
stad, 3. J. Nygaard, Vennesla, 4. H. O. Jupskås, Kvinesdal,
5. T. Lund, Oddernes, 6. S. Olsen, Farsund, 7. E. B. Kvaale, Søgne,
8. A. Udland, Sør-Audnedal.

Rogaland: 1. I. K. Hognestad, Time, 2. J. M. Remseth, Sauda,
3. E. Andreassen, Akra, 4. E. M. Edvardsen, Egersund, 5. K. F.
Løyning, Hetland, 6. H. Svendsen, Sokndal, 7. A. Bjordal, Skåre,
8. A. J. Båstøl, Sandnes, 9. J. Selvåg, Mosterøy, 10. R. Knoph,
Helleland, 11. K. Hjertenes, Strand.

Hordaland: 1. J. M. Pettersen, Odda, 2. O. J. Rong, Herdla,
3. I. L. Flatabø, Kvam, 4. Herborg Havsgård, Odda, 5. J. O. H.
Vevatne, Etne, 6. A. N. Kristiansen, Laksevåg, 7. P. J. Ukvitne,
Voss, 8. O. Bruvik, Haus, 9. K. J. Ulevik, Bruvik, 10. E. Evanger,
Stord, 11. A. Hagen, Hosanger, 12. J. Rosland, Kvinnherad, 13.
B. Børretzen, Os, 14. A. Ulvøy, Austrheim.

Sogn og Fjordane: 1. E. M. Stavang, Florø, 2. I. Norevik,
Kyrkjebø, 3. E. A. Solheim, Gloppen, 4. H. Offerdal, Lærdal, 5.
H. M. Nystad, Sør-Vågsøy, 6. J. Beinnes, Innvik, 7. J. Skrede,
Jølster, 8. K. Walaker, Hafslø, 9. G. Raae, Lavik, 10. O. Fagerheim,
Fjaler, 11. A. J. Skåre, Stryn.

Møre og Romsdal: 1. O. B. Oksvik, Bolsøy, 2. P. Alsvik,
Bremsnes, 3. G. O. Rønnestad, Volda, 4. A. Sæterøy, Surnadal,
5. A. S. Roald, Vigra, 6. A. Lillevik, Eid, 7. Aslaug Eidskrem,
Borgund, 8. E. P. Huse, Sandøy, 9. S. Haltbakk, Aure, 10. A. Ha-
sund, Ullstein, 11. O. Rausandhaug, Nettet, 12. E. Torhus, Stang-
vik, 13. E. Øyehaug, Ørstad.

Sør-Trøndelag: 1. J. Nygaardsvold, Malvik, 2. A. R. Skarholt, Orkdal, 3. P. M. Dahlø, Sør-Frøya, 4. J. Ryen, Brekken, 5. T. Nervik, Selbu, 6. Else A. Thams Lyche, Strinda, 7. Asgeir Jørum, Orkanger, 8. N. Lysø, Jøssund, 9. J. Berg, Støren, 10. K. Rathe, Ørland, 11. Anne Eggen, Melhus, 12. S. Hæverstøl, Rennebu.

Nord-Trøndelag: 1. J. Wiik, Vemundvik, 2. G. Engelstad, Veran, 3. L. Granli, Frol, 4. E. Åsgard, Vikna, 5. A. E. Karlsen, Meråker, 6. O. Haugen, Grong, 7. Borghild Norgård, Sparbu, 8. A. Graven, Leksvik, 9. H. Hansen, Steinkjer, 10. A. Holm, Namsos, 11. J. Berkåk, Vemundvik.

Nordland: 1. J. O. Steffensen, Bø, 2. P. H. B. Berntsen, Nord-Rana, 3. R. Carlsen, Bodin, 4. H. O. Wika, Vega, 5. S. L. Hamran, Moskenes, 6. O. K. Øines, Ballangen, 7. J. Mælan, Hamarøy, 8. O. I. Børresen, Herøy, 9. Gjertrud Lium, Meløy, 10. S. Sand, Buksnes, 11. S. G. Trolid, Beiarn, 12. A. Rødli, Velfjord, 13. N. Hillestad, Meløy, 14. P. M. Stordal, Vefsn.

Troms: 1. W. A. Ingebrigtsen, Tromsøysund, 2. H. M. Breivoll, Ibestad, 3. S. B. S. Moen, Lenvik, 4. N. K. Jacobsen, Skjervøy, 5. P. N. L. Jacobsen, Sandtorg, 6. E. K. Midtgård, Berg, 7. E. B. Kristiansen, Andørja, 8. Dagmar M. Andreassen, Harstad, 9. M. Foshaug, Målselv, 10. M. Rubås, Dyrøy, 11. A. Elvestad, Nordreisa.

Finnmark: 1. J. O. Olsen, Måsøy, 2. T. Wold, Tromsø, 3. I. W. Mikkelsen, Sør-Varanger, 4. P. Sivertsen, Kistrand, 5. J. Jensen, Berlevåg, 6. P. Johansen, Sørøysund, 7. P. Skjærvik, Tana, 8. H. Samuelsberg, Loppa, 9. P. Berg, Alta.

Bykretsene:

Østfold: 1. N. Hønsvold, Sarpsborg, 2. H. Jacobsen, Moss, 3. R. M. Gundersen, Fredrikstad, 4. T. Olsen, Halden, 5. R. J. Hansen, Drøbak, 6. Ingrid Knapstad, Sarpsborg, 7. B. Eriksen, Moss, 8. Dagny Jacobsen, Halden, 9. H. Hansen, Fredrikstad, 10. J. Simonsen, Drøbak.

Oslo: 1. E. H. Gerhardsen, Oslo, 2. O. F. Torp, Oslo, 3. I. Haugen, Oslo, 4. Rakel Seweriin, Oslo, 5. H. Larsen, Oslo, 6. F. Moe, Oslo, 7. E. A. Pettersen, Oslo, 8. Ragna Karlsen, Oslo, 9. R. H.

Hofmo, Oslo, 10. P. Framnes, Oslo, 11. Thyra Hansen, Oslo, 12. H. Cappelen, Oslo, 13. E. Johannessen, Oslo.

Hedmark og Opland: 1. C. F. Monsen, Hamar, 2. A. Hove, Lillehammer, 3. I. Eriksen, Gjøvik, 4. O. T. Carlsen, Kongsvinger, 5. K. B. Gundersen, Hamar, 6. S. Christiansen, Gjøvik.

Buskerud: 1. O. F. Watnebryn, Drammen, 2. O. Sørensen, Kongsberg, 3. E. Halvorsen, Hønefoss, 4. Anna L. Sandberg, Drammen, 5. A. M. Grindrud, Kongsberg, 6. N. N. Sandli, Drammen, 7. Bertha Gulbrandsen, Hønefoss, 8. P. Fossum, Drammen.

Vestfold: 1. J. Andersen, Horten, 2. C. Henry, Larvik, 3. R. A. Holmen, Tønsberg, 4. A. Kristoffersen, Sandefjord, 5. E. D. Olsen, Holmestrand, 6. Gunvor Eker, Larvik, 7. B. Larsen, Stavern, 8. B. Christiansen, Horten, 9. Ebba Lodden, Tønsberg, 10. K. G. Andersen, Holmestrand.

Telemark og Aust-Agder: 1. S. O. Løberg, Skien, 2. P. T. Sunde, Arendal, 3. P. B. Bentsen, Kragerø, 4. K. B. Knudsen, Notodden, 5. Agnes M. Nilsen, Porsgrunn, 6. S. Marcussen, Risør, 7. M. Gundersen, Grimstad, 8. O. Humblen, Brevik, 9. P. Hovd-Nilsen, Arendal, 10. Martha Løvås, Skien.

Vest-Agder og Rogaland: 1. G. Natvig Pedersen, Stavanger, 2. J. J. S. Friis, Kristiansand, 3. C. J. A. Westerlund, Haugesund, 4. S. Oftedal, Stavanger, 5. E. Eriksen, Mandal, 6. O. Aase, Mandal, 7. I. M. Kristiansen, Haugesund, 8. O. Aadnesen, Stavanger, 9. K. H. Rosenløv, Kristiansand, 10. Olene Dahl, Stavanger, 11. Lilly Abrahamsen, Kristiansand, 12. P. Johannessen, Stavanger, 13. Elisabeth Stange Nygård, Haugesund.

Bergen: 1. M. Lid, Bergen, 2. J. Dahl, Bergen, 3. N. Langhelle, Bergen, 4. Aslaug Blytt, Bergen, 5. B. D. Dahlberg, Bergen, 6. L. Tyse, Bergen, 7. Elisa Rognaldsen, Bergen, 8. J. Jakobsen, Bergen, 9. O. Aldersen, Bergen, 10. Gudrun Nord, Bergen, 11. P. Berg, Bergen.

Møre og Romsdal: 1. J. U. Olsen, Kristiansund, 2. K. Foster-voll, Ålesund, 3. G. Hoem, Molde, 4. Bertha Bele, Ålesund, 5. S. B. Vandvik, Kristiansund, 6. O. Brækken, Molde.

Sør-Trøndelag og Levanger: 1. S. K. E. Støstad, Trondheim, 2. H. A. M. Johnsen, 3. S. O. Øraker, 4. Gudrun T. Jacobsen,

5. R. A. Lyseth, 6. J. M. Mjøsund, 7. H. Thesen, 8. O. Haarberg, 9. Signe Bye, 10. A. Nilssen, 11. B. Søraker.

Nordland, Troms og Finnmark: 1. J. Andrå, Vardø, 2. P. T. Broch, Narvik, 3. I. J. Jaklin, Tromsø, 4. L. O. M. Braseth, Bodø, 5. A. Seppelæ, Vadsø, 6. T. Albrigtsen, Hammerfest, 7. A. Johansen, Tromsø, 8. E. Hansen, Narvik, 9. G. Gabrielsen, Vardø, 10. W. Robertsen, Tromsø.

Valgkampen.

Det er sjelden partiet vårt har ført en valgkamp, hvor det har møtt så mange tekniske vansker som vi gjorde sommeren 1945. På alle områder hersket alvorlige mangler. Det var vanskelig å få tak i papir, vanskelig å skaffe trykkerier som kunne levere større opplag av propagandamateriell, vanskelig å skaffe film, vanskelig å komme fram i mindre sentrale strøk av landet. Ikke var det lett å få folk fram til møter heller. I tillegg til disse vanskene kom alle de hindringene som de langvarige samlingsforhandlinger la i veien for en skikkelig forberedelse av valgkampen ute i distriktene. Kommunistenes manøvrer virket faktisk helt lammende i somme organisasjoner. Våre partifeller forutsatte at det skulle velges nye styrer etterat samlingen var gjennomført og ventet derfor på at disse valgene skulle avvikes før de tok fatt på selve valgkampen. Det må derfor sies at mange partiavdelinger viste liten evne til å få «dampen opp», da vi nærmet oss valgene. Likevel var vårt parti det eneste som formådde å drive en landsomfattende propaganda.

Valgmateriellet.

På tross av mange tekniske hindringer lyktes det å få ut en omfattende samling brosjyrer, valgviser og flyveblad. Det beklagelige var at materiellet på grunn av trykningsvanskene til dels ble meget forsinket. Vi kan likevel regne med at vårt valgmaterieell spilte en stor rolle, når det gjaldt å spre politisk opplysning etter 5 års tysk okkupasjon.

Brosjyrer.

Følgende brosjyrer ble sendt ut:

- «Arbeiderreisningen i norsk samfunnsliv.»
- «Arbeid og samvirke.»
- «Skogen og jorda.»
- «Fiskerne og valget.»
- «Bygg landet.»
- «Sosial trygghet.»
- «Arbeid og trygge kår for alle.»
- «Lys over land — det er det vi vil.»
- «Kjensgjerninger om kommunistenes politikk.»
- «Kvinnene og valget.»
- «Slipp ungdommen til.»

Dessuten ble sendt ut et stort opplag av Arbeidsprogrammet, likeledes Ungdomsfylkingens sosialprogram.

Illustrerte valgaviser.

Forut for valget ble det utarbeidet en valgavis på 16 sider. Den ble sendt ut til alle husstander i Norge, bortsett fra enkelte byer. En lignende avis, spesielt med sikte på byer og industri-samfunn, ble sendt ut.

«Arbeider-Kvinnen» ble sendt ut i en spesialutgave i stort opplag. «Arbeider-Ungdommen» kom med ikke mindre enn 3 spesialnummer i dyptrykk.

Flyveblad.

Det ble trykt følgende flyveblad, som ble delt ut i til dels meget store opplag:

- «Opprop til de fagorganiserte.»
- «Fakta om samlingen.»
- «Velgernes bok.»
- «Sett fart i boligbyggingen.»
- «Arbeid for alle.»
- «Landet er fritt.»
- «Landet er ditt.»
- «Vårt mål: et sunt og lykkelig folk.»
- «Vi fagorganiserte.»

Plakater.

Det ble trykt en spesiell plakat med sikte på bygdene, en for byene, en for kvinnene og en ungdomsplakat. Dessuten ble det sendt ut en møteplakat til reklame for valg møtene.

Valgmerke.

Ved hjelp av det svenske broderpartiet ble det mulig å framstille et valgmerke i metall, som ble solgt i 100 000 eksemplarer.

Valgsanger.

Et hefte med de mest kjente arbeidersanger ble sendt ut. Arne Paasche Aasen og Jolly Kramer Johansen skrev sammen en valgsang som også ble spilt på grammofon.

Instruksjonsmateriell.

Forut for valget ble det holdt en rekke instruksjonsmøter og -kursur for partiets medlemmer. Til bruk her ble det gitt ut en spesiell veiledning for agitasjon i hjem og på arbeidsplassen, «Råd og vink for talere», foredragsdisposisjon om arbeidsprogrammet m. m.

Film.

Det var ikke mulig å få framstilt en spesiell valgfilm. Ved imøtekommenhet fra mange hold lyktes det imidlertid å samle et ganske stort utvalg av kortfilmer som ble synt fram på møtene. Takket være våre svenske broderorganisasjoner ble det også mulig å disponere ikke mindre enn 25 transportable lydapparater under valgkampen.

De valgte representanter
for Det norske Arbeiderparti:

I landdistriktene:

Østfold: K. M. Johansen, Klara A. Skoglund, A. Arntzen. Akershus: Trygve Lie, H. Svendsen, A. T. Strøm. Hedmark: K. Fjeld, A. Johansen, H. J. Løbak, Johanne S. Pedersen. Opland: L. M. Moen, M. Smeby, O. Meisdalshagen. Buskerud: K. G.

Knudsen, L. Breie, Astrid Skare. Vestfold: L. Grønland, E. K. Eriksen. Telemark: O. A. Versto, H. Selås, Tideman Evensen. Aust-Agder: A. A. Rysstad, O. Nylund. Vest-Agder: A. Kulien. Rogaland: I. K. Hognestad, J. M. Remseth. Hordaland: J. M. Pettersen, O. J. Rong, I. L. Flatabø. Sogn og Fjordane: E. M. Stavang, I. Norevik. Møre og Romsdal: O. B. Oksvik, P. Alsvik. Sør-Trøndelag: Johan Nygaardsvold, A. R. Skarholt, P. M. Dahlø. Nord-Trøndelag: J. Wiik, G. Engelstad, L. Granli. Nordland: J. O. Steffensen, P. H. B. Berntsen, R. Carlsen, H. O. Wika. Troms: W. A. Ingebrigtsen, H. M. Breivoll, S. B. S. Moen, N. K. Jacobsen. Finnmark: J. O. Olsen, T. Wold.

I bykretsene:

Østfold og Akershus: N. Hønsvold, H. Jacobsen. Oslo: Einar Gerhardsen, Oscar Torp, I. Haugen, Rakel Seweriin. Hedmark og Opland: Fr. Monsen, A. Hove. Buskerud: O. F. Watnebryn, O. Sørensen. Vestfold: J. Andersen, C. Henry. Telemark og Aust-Agder: S. O. Løberg, P. T. Sunde. Vest-Agder og Rogaland: G. Natvig Pedersen, Jakob Friis, C. J. A. Westerlund, Sven Oftedal. Bergen: Mons Lid, J. Dahl. Møre og Romsdal: J. U. Olsen, K. Fostervoll. Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag: Sverre Støstad, H. A. M. Johnsen, S. O. Øraker. Nordland, Troms og Finnmark: J. Andrå, P. T. Broch.

Valgoversikt.

Valget foregikk 8. oktober. Av de 1 961 977 effektive stemmeberettigede deltok 1 498 194, dvs. 76.36 pst. Ved foregående stortingsvalg var deltakerprosenten 84.02 pst. Av partier som deltok ved valget i 1936, men som nå ikke telte med, var Samfunnspartiet, som hadde 45 109 stemmer og N.S. 26 577. Kristelig Folkeparti, som ved valget i 1936 hadde lister bare i Hordaland og Bergen, stilte denne gang lister i Østfold, Akershus, Telemark, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og i byvalgdistriktene Østfold, Oslo, Bergen og Møre og Romsdal. Partiet fikk i alt 117 813 stemmer mot ved forrige valg 19 612 stemmer.

Norges kommunistiske Parti hadde ved forrige valg liste bare i Bergen og fikk 4 376. Denne gang hadde partiet liste i alle valgdistrikter unntatt i fylkene Vest-Agder og Sogn og Fjordane.

Vårt parti fikk 609 348 stemmer, som er 41.03 pst. av avgitte stemmer. Ved valget i 1936 hadde vårt parti 618 616 stemmer som var 42.51 pst. av avgitte stemmer. Det er således en tilbakegang fra valget i 1936 på 9 268 stemmer og i prosent 1.48.

Norges kommunistiske Parti oppnådde 176 535 stemmer mot sist 4 376. Kommunistpartiets prosent av avgitte stemmer var 11.89.

Framgangen i arbeiderstemmer fra forrige valg var 162 891 og i prosent 10.11.

Det samlede antall arbeiderstemmer var 785 883 som er 52.92 pst. av avgitte stemmer.

Det norske Arbeiderparti fikk valgt 76 representanter mot forrige gang 70.

Norges kommunistiske Parti, som ved forrige valg ikke oppnådde å få valgt noen representant, fikk nå 11 representanter.

Vårt parti gikk tilbake i forhold til valget i 1936, med 3 representanter — en i hvert av landdistriktene Akershus, Hedmark og Opland. I Akershus og i Hedmark gikk det tapte mandat til Kommunistpartiet. I Opland hadde Kommunistpartiet så stort antall stemmer at vår 4. kandidat ikke rakk opp, men for lite stemmetall til selv å få mandat.

Vårt parti erobret 9 mandater, således ett i hvert av landdistriktene Aust-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms, og i bykretsene, Vest-Agder, Rogaland og Møre og Romsdal.

DNA og NKP. De enkelte valgdistrikter. Fylkene.

Fylke	År	D. N. A.	Pct.	Repr.	N. K. P.	Pct.	Repr.
		Stemmer			Stemmer		
Østfold	1936	29 840	49.0	3	-	-	-
	1945	25 283	42.1	3	5 756	9.6	-
		÷ 4 557	÷ 6.9		+ 5 756	+ 9.6	-
Akershus	1936	64 483	49.4	4	-	-	-
	1945	59 928	39.7	3	20 015	13.3	1
		÷ 4 555	÷ 9.7	÷ 1	+20 015	+13.3	+ 1
Hedmark	1936	43 494	61.1	5	-	-	-
	1945	41 608	53.8	4	15 057	19.5	1
		÷ 1 886	÷ 7.3	÷ 1	+15 057	+19.5	+ 1
Oppland	1936	30 849	48.7	4	-	-	-
	1945	32 054	47.5	3	6 293	9.3	-
		+ 1 205	÷ 1.2	÷ 1	+ 6 293	+ 9.3	-
Buskerud	1936	28 957	54.6	3	-	-	1
	1945	27 922	49.1	3	9 281	16.3	1
		÷ 1 035	÷ 5.5	-	+ 9 281	+16.3	-
Vestfold	1936	16 404	35.0	2	-	-	-
	1945	20 292	41.0	2	3 571	7.2	-
		+ 3 888	+ 6.0	-	+ 3 571	+ 7.2	-
Telemark	1936	20 750	46.5	3	-	-	-
	1945	21 179	44.2	3	6 012	12.5	-
		+ 429	÷ 2.3	-	+ 6 012	+12.5	-
Aust-Agder	1936	9 582	33.9	1	-	-	-
	1945	11 683	43.0	2	1 053	3.9	-
		+ 2 101	+ 9.1	+ 1	+ 1 053	+ 3.9	-
Vest-Agder	1936	6 188	21.1	1	-	-	-
	1945	8 467	30.2	1	-	-	-
		+ 2 279	+ 9.1	-	-	-	-
Rogaland	1936	9 898	18.6	1	-	-	-
	1945	16 737	29.1	2	2 262	3.9	-
		+ 6 839	+10.5	+ 1	+ 2 262	+ 3.9	-

DNA og NKP. De enkelte valgdistrikter. Fylkene. Forts.

Fylke	År	D. N. A.	Pct.	Repr.	N. K. P.	Pct.	Repr.
		Stemmer			Stemmer		
Hordaland	1936	18 354	25.0	2	-	-	-
	1945	22 019	27.7	3	6 324	7.9	-
		+ 3 765	+ 2.7	+ 1	+ 6 324	+ 7.9	-
Sogn og Fjordane	1936	10 141	23.2	1	-	-	-
	1945	12 689	30.1	2	-	-	-
		+ 2 548	+ 6.9	+ 1	-	-	-
Møre og Romsdal	1936	15 803	25.5	2	-	-	-
	1945	18 495	29.3	2	1 079	1.7	-
		+ 2 692	+ 3.8	-	+ 1 079	+ 1.7	-
Sør-Trøndelag	1936	23 005	38.9	3	-	-	-
	1945	25 362	41.7	3	4 411	7.3	-
		+ 2 357	+ 2.8	-	+ 4 411	+ 7.3	-
Nord-Trøndelag	1936	19 348	41.9	2	-	-	-
	1945	20 242	46.3	3	3 224	7.4	-
		+ 894	+ 4.4	+ 1	+ 3 224	+ 7.4	-
Nordland	1936	31 263	40.1	3	-	-	-
	1945	35 255	50.7	4	7 952	11.4	1
		+ 3 992	+ 10.6	+ 1	+ 7 952	+ 11.4	+ 1
Troms	1936	20 074	52.9	3	-	-	-
	1945	18 407	57.5	4	4 195	13.1	-
		÷ 1 667	+ 4.6	+ 1	+ 4 195	+ 13.1	-
Finnmark	1936	11 235	58.7	2	-	-	-
	1945	6 021	60.8	2	2 271	22.9	1
		÷ 5 214	+ 2.1	-	+ 2 271	+ 22.9	+ -

DNA og NKP. De enkelte valgdistrikter. Byene.

Bykretser	År	D. N. A.	Pct.	Repr.	N. K. P.	Pct.	Repr.
		Stemmer			Stemmer		
Østfold/Akershus	1936	15 011	56.8	2	-	-	-
	1945	14 602	45.7	2	5 087	15.8	1
		÷ 409	÷ 10.1	-	+ 5 087	+ 15.8	1
Oslo	1936	86 345	51.3	4	-	-	-
	1945	68 670	40.2	4	28 301	16.6	1
		÷ 17 675	÷ 11.1	-	+ 28 301	+ 16.6	1
Hedmark/Opland	1936	5 786	50.9	2	-	-	-
	1945	5 586	47.4	2	1 472	12.5	-
		÷ 200	+ 3.5	-	+ 1 472	+ 12.5	-
Buskerud	1936	11 374	52.4	2	-	-	-
	1945	11 280	50.0	2	3 532	15.7	-
		÷ 94	÷ 2.4	-	+ 3 532	+ 15.7	-
Vestfold	1936	10 183	45.1	2	-	-	-
	1945	9 353	41.1	2	3 241	14.2	-
		÷ 830	÷ 4.0	-	+ 3 241	+ 14.2	-
Telemark/Aust-Agder ...	1936	12 192	42.9	2	-	-	-
	1945	11 571	40.0	2	4 882	16.9	1
		÷ 621	÷ 2.9	-	+ 4 882	+ 16.9	1
Vest-Agder/Rogaland ...	1936	17 423	35.3	3	-	-	-
	1945	21 839	42.8	4	5 396	10.6	-
		+ 4 416	+ 7.5	+ 1	+ 5 396	+ 10.6	-
Bergen	1936	18 139	31.6	2	4 376	7.6	-
	1945	16 287	28.1	2	14 477	25.0	1
		÷ 1 852	÷ 3.5	-	+ 10 101	+ 17.4	1
Møre og Romsdal	1936	8 438	43.8	1	-	-	-
	1945	7 192	38.7	2	2 281	12.3	-
		÷ 1 246	÷ 5.1	+ 1	+ 2 281	+ 12.3	-
Trondheim og Levanger .	1936	15 302	48.9	3	-	-	-
	1945	12 884	42.2	3	6 498	21.3	1
		÷ 2 418	÷ 6.7	-	+ 6 498	+ 21.3	1
Nord-Norge	1936	8 782	49.6	2	-	-	-
	1945	6 441	45.3	2	2 612	18.4	1
		÷ 2 341	÷ 4.3	-	+ 2 612	+ 18.4	1

Sammenlignende oversikt for de 7 siste valg.

(Etter innførelsen av forholdstallsvalg.)

I. Stemmemfordeling.

	1921	1924	1927	1930	1933	1936	1945
Arb.partiet ...	192 616	179 567	368 106	374 854	500 526	618 616	609 348
Soc. Arb.parti .	83 629	85 743					
Høyre ¹⁾	301 372	316 846	240 091	327 731	252 506	310 324	252 608
Venstre ²⁾	181 989	180 979	172 568	241 355	213 153	232 784	204 852
Bondepartiet .	118 657	131 706	149 026	190 220	173 634	168 038	119 362
Samfundsp. ...					18 786	45 109	—
Nasj. Saml. ...					27 850 ³⁾	26 577	—
Kr. Folkep. . .					10 272	19 612	117 813
Fris. Folkep. .			14 439	31 003	20 184	19 236	—
Rad. Folkep. .	22 970	17 144	13 459	9 228	6 858	6 407	—
N. komm. parti		59 401	40 975	20 351	22 773	4 376	176 535
Nytt Norge ..							1 845
Førskj. særll. .	2 811	2 493	1 518		2 130	4 132 ⁴⁾	2 809 ⁵⁾
Ville	655	62	15	13	14	27	53
	904 699	973 941	999 297	1 194 755	1 248 686	1 455 238	1 485 225

II. Stemmetall prosentvis beregnet.

	1921	1924	1927	1930	1933	1936	1945
Arb.partiet	21.30	18.43	36.82	31.38	40.09	42.51	41.03
Soc. Arb.parti	9.24	8.80					—
Høyre ⁶⁾	33.36	32.53	24.03	27.43	20.22	21.32	17.01
Venstre	20.13	18.58	17.27	20.20	17.07	16.00	13.79
Bondepartiet	13.12	13.52	14.91	15.92	13.91	11.55	8.04
Samf.partiet					1.50	3.10	—
Nasj. Saml.					2.23	1.83	—
Krist. Folkeparti					0.82	1.35	7.93
Fris. Folkeparti ⁷⁾			1.45	2.60	1.62	1.32	—
Rad. Folkeparti ⁷⁾	2.54	1.78	1.35	0.77	0.55	0.44	—
Kommunistp.		6.10	4.02	1.70	1.82	0.30	11.89
Nytt Norge							0.12
Små særllister	0.31	0.26	0.15		0.17	0.28	0.19
	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

III. Fordeling av mandater.

	1921	1924	1927	1930	1933	1936	1945
Arb.partiet	29	24	59	47	69	70	76
Soc. Arb.parti	8	8					—
Høyre (og Fris. i forb.)	57 ⁸⁾	54 ⁹⁾	30 ¹⁰⁾	41 ¹¹⁾	30	36	25
Venstre	37	34	30	33	24	23	20
Bondepartiet	17	22	26	25	23	18	10
Kommunistpartiet		6	3				11
Samf.partiet						1	—
Krist. Folkeparti					1	2	8
Fris. Folkeparti (særllister) .			1	3	1		—
Rad. Folkeparti	2	2	1	1	1		—
	150	150	150	150	150	150	150

¹⁾ Særskilt og på felleslister med Fris. Folkeparti (Venstre). Borgerl. Saml., Borgerl. velgerf. m. m. er regnet til Høyre. — ²⁾ Enkelte steder Venstre på fellesliste med Rad. Folkep. — ³⁾ I 1933 Nasj. Saml. og Bygdefolket. — ⁴⁾ En særliste: Fiskernes Venstre er regnet til Venstre. — ⁵⁾ Sogn og Fjordane fisker- og små-

Kommunevalgene.

Kommunevalgkampen kom i år så tett opp i stortingsvalget at det på forhånd var avgjort at det ikke ville bli lett å drive en valgagitasjon i stort omfang. Likevel ble det i somme distrikter drevet et omfattende arbeid før kommunevalget.

Valgmateriell.

Det ble utarbeidet 2 valgbrosjyrer om partiets kommune-politikk, en for spredning i byene og en for bygdene. Dessuten ble det sendt ut en brosjyre: «Fakta om Kommunistpartiets manøvrer 1940 og 1945».

En valgavis, «Rydd og bygg», ble sendt som adresseløs forsendelse over hele landet. «Arbeiderkvinnen» kom med et spesialnummer i dyptrykk. To valgaviser i dyptrykk ble også utarbeidet med sikte på agitasjonen blant de fagorganiserte.

Retningslinjer for kommunevalgene.

Landsmøtet vedtok de organisatoriske og politiske retningslinjer for kommunevalget som gjengis her.

Organisatoriske retningslinjer.

Det norske Arbeiderparti stiller egne lister i alle kommuner der det er partiavdelinger. Dette er i samsvar med de regler partiene er blitt enig om for stortingsvalget. Det må ikke stilles felleslister med andre partier.

I kommuner der Arbeiderpartiet har flertall skal det overta ordførerstillingen. Partiet må også stille egen ordførerkandidat der det har halvparten av representantene.

I de kommuner der Arbeiderpartiet ikke har flertall kan det overta ordførerstillingen i de tilfelle der arbeiderklassens interesser og kommunens velferd tilsier det.

Partiet krever forholdsmessig representasjon i kommunale styrer og utvalg.

brukerparti. — ⁶⁾ Særskilt og på felleslister med Fris. Folkep. (Venstre). — ⁷⁾ På særlistes. Se også notene til I. — ⁸⁾ H., 15 F. V. — ⁹⁾ 43 H., 11 F. V. — ¹⁰⁾ 29 H., 1 F. V. — ¹¹⁾ 39 H., 2 F. V.

Politiske retningslinjer.

Mange av de saker som Det norske Arbeiderparti har kjempet for, melder seg nå som aktuelle arbeidsoppgaver i et *samlet* framstøt for å gjenreise landet. Sakene er modnet til løsning, og storparten av det norske folk står samlet om dem. Arbeiderpartiet er beredt til å samarbeide med alle som vil sette evner og krefter inn i et aktivt gjenreisings- og nyreisingsarbeid på demokratisk grunn.

Gjennom et årelangt strev for avvikling av gjeldskrisen, var vi i årene straks før krigen kommet inn i arbeidsreisingsens periode. Det er der vi skal fortsette nå, først gjenreise det som er brutt ned, men samtidig og på lengre sikt bygge opp et sunt og trygt arbeidsliv.

De planer som legges for å gjenreise Norge har sin rot i forslag og ideer som Arbeiderpartiet har båret fram. Men det er ikke nok å forme planene, en må også sørge for å sette dem ut i livet på en slik måte at de svarer til hensikten og til folkets behov. Velgerne må derfor sørge for at folkerepresentasjonen får en slik sammensetning at den gir sikkerhet for en effektiv gjennomføring.

Dette gjelder ikke bare arbeidsreisningen og utviklingen av næringslivet, det gjelder skattepolitikken, sosialpolitikken, skolepolitikken og kulturpolitikken — kort sagt alt det som bygger og trykker landet. Det som gjøres for å gjenreise Norge etter mørkeårene, må ha et framtidsmål i seg. Det må gi muligheter for en sunn utvikling med sosial ro og gode arbeidsvilkår.

Det er ikke bare et skippertak vi nå står overfor, det er et kontinuerlig arbeid for å skape et bedre samfunn. Vårt gjen-vunne folkestyre skal brukes til dette. Ved et aktivisert og handlekraftig demokrati, der likhets- og frihetsprinsippet hevdes, kan en nå målet. For Arbeiderpartiet er målet et helt solidarisk samfunn uten fattigdom og arbeidsløshet.

Dette har fått uttrykk i Arbeiderpartiets arbeidsprogram, der retningslinjene er trukket opp for samfunnspolitikken. Den kommunale forvaltning blir et viktig ledd i gjenreisings- og

nyreisingsarbeidet, og det vil i mange henseende bero på kommunenes foretaksomhet og arbeidsdugelighet om dette arbeidet skal lykkes. Derfor er det av livsviktig betydning for folkets framtid at kommunestyrene får en partimessig sammensetning som garanterer at arbeidslinjen blir fulgt. Vi må få kommune-styrer som viser vilje og evne til å tre inn som effektive ledd i samfunnsforvaltningen under de nye forhold.

Arbeiderpartiet baserer sin kommunepolitikk på dette og vil nytte det lokale folkestyre og det lokale initiativ til et frigjøringsarbeid på lengre sikt.

I samsvar med det arbeidsprogram som Det norske Arbeiderparti har stilt opp, peker en på disse oppgavene som de nærmeste krav i kommunepolitikken:

1. Et handlekraftig folkestyre.

Kommunestyrene er folkestyrets lokale organer. Som ledd i samfunnsforvaltningen skal de gå aktivt inn for utviklingen av det sosiale og økonomiske demokrati. Arbeiderpartiet legger vekt på at kommunene blir handlekraftige organer i gjenreisingsarbeidet.

2. Økonomi og skatter.

Arbeiderpartiet krever sunn økonomisk forvaltning i all kommunal virksomhet og reelle budsjetter. I den utstrekning det er mulig avsettes beløp på de årlige budsjetter til løsning av bestemte framtidsoppgaver.

Arbeiderpartiet går inn for en beskatning som fordeler byrdene etter den økonomiske evnen til å bære dem. Ved valg av skattetabeller må en ha dette for øye, og skatteloven nyttes så langt råd er til å lette byrdene for småkårsfolk. Tilleggsskatt på større inntekter og formuesskatt utlignes i den utstrekning loven gir adgang til det. Effektiv kontroll og tilsyn med ligningen.

Arbeiderpartiet går fortsatt inn for en skatteutjamning som kan sikre vanskelig stilte kommuner med liten skatteevne en forsvarlig kommunal standard.

3. Arbeid til alle.

Arbeiderpartiet ser det som en av sine hovedoppgaver å trygge arbeidslivet. Det understreker retten og plikten til arbeid for alle arbeidsføre og vil fjerne arbeidsløsheten. For å kunne skape et jamt og trygt arbeidsliv kreves aktiv innsats også av kommunene.

Arbeiderpartiet vil undersøke og nytte alle arbeidsmuligheter i by og bygd og gjennom kommunal foretaksomhet bidra til organisering av arbeidstiltak. Herunder vil en legge vekt på utbygging av en tidsmessig arbeidsformidling. Arbeid som kommunen selv setter i gang for å beskjefteige arbeidsløse, lønnes etter ordinære tariffsatser.

Jord og skog og andre naturherligheter skal nyttes forsvarlig. I samarbeid med staten må kommunene overvåke og støtte bu-reisingen og lette adgangen til jord for ubemidlede.

I fiskeridistriktene må kommunen tre aktivt inn i gjen-reisingen av fiskerinæringen.

4. Yrkesopplæring.

Skal arbeidslivet gjenreises på trygg grunn, kreves faglig innsikt og tidsmessige arbeidsmidler. Arbeiderpartiet går inn for en utvidet og systematisk yrkesopplæring og yrkesrettleiing.

Den nye lov om yrkesskolestellet nyttes så langt råd er ved kommunale yrkeskoler, kveldsskoler og kurser. Bygdene og fiskeridistriktene må komme med i dette arbeid. Der den enkelte kommune ikke makter oppgaven, vil en interkommunal eller fylkeskommunal løsning være mulig. Behovet for red-skapskurser i enkelte yrker tilgodeses.

I krigens år har ungdommen ikke fått nødvendig faglig opp-læring. Dette rammer titusener av unge mennesker, og det er stort underskudd på fagarbeidere i alle næringer. Arbeiderpar-tiet går inn for en ekstraordinær og sterkt utvidet yrkesopplæ-ring gjennom tiltak fra statens side. Kommunene tar del i orga-niseringen av denne opplæring.

5. Boligreising og regulering.

Det norske Arbeiderparti vil sette fart i arbeidet for bolig-saken og gjøre kommunene til tjenlige organer i dette arbeid. Kommunene må sikre seg eiendommer som kan nyttes til bolig-tomter. I samarbeid med staten organiseres et planmessig bolig-arbeid, så vel nybygg som husforbedringer. Boligbanken og sta-tens bevilgninger nyttes fullt ut. Kommunene må hjelpe til ved dannelse av boligselskaper på samvirke-basis og fremme bygging av Egne Hjem.

Sakkyndig rettleiing i byggesaker er nødvendig også i land-kommunene. De mer tettbygde strøk (stasjonsbyer o. l.) må få sin reguleringsplan som nøye overvåkes. Det bør gjennomføres en ordning med fylkesarkitekter eller distriktsarkitekter.

Også i boligarbeidet kreves ekstraordinære tiltak for å komme over den verste nød. I krigsårene har dette arbeid ligget nede, og resultatet er skrikende husnød i de fleste byer og mange landdistrikter. I første rekke må de krigsherjede strøk hjelpes. Staten vil tre til for å sette i gang ekstraordinære boligtiltak og kommunene må passes inn i dette arbeid.

6. Sosiale tiltak.

Ved utbygging av de sosiale trygder og reising av arbeids-livet, kan den gamle form for fattigunderstøttelse gjøres over-flødig. Arbeiderpartiet går inn for en slik utbygging av trygde-ordningene og vil gjennom kommunale ordninger supplere stats-tiltakene der det er mulig og nødvendig. Den kommunale barne-forsorg opptas til revisjon. Forsvarlig tilsyn med bortsatte og med barnehjem, skolehjem og gamlehjem.

Arbeidet for folkehelsa går inn som et viktig ledd i gjen-reisingsarbeidet. Arbeiderpartiet vil i sin kommunalpolitikk ta sikte på et planmessig samarbeid med statens organer for frem-me av folkehelsa og et bedre kosthold. Utvidet sykehusbehand-ling og større kraft i arbeidet for å bekjempe de store folke-sykdommer.

7. Folkeopplysning og kulturliv.

Ved den nye skoleordningen som ble vedtatt før krigen, er folkeskolen anerkjent som den eneste felles grunnskole for alle barn. Arbeiderpartiet vil i sin kommunalpolitikk utvikle og styrke folkeskolen så den helt ut kan fylle sin oppgave og gi et solid grunnlag for videre utdanning i teoretisk og praktisk lei. I dette vil Arbeiderpartiet ha for øye at *alle* barn har krav på et godt startgrunnlag, og at folkeskolen også på bygdene utrustes bedre.

Arbeiderpartiet vil gjennomføre tidsmessige undervisningsmetoder som kan øke elevenes interesse, selvvirksomhet, tenkevne og arbeidsevne. Framhaldsskolene støttes og utvikles. Partiet tar sikte på å lette adgangen til høyere undervisning og teknisk utdanning, avpasset etter evner og anlegg.

Alt undervisnings- og oppfostringsarbeid må ha til mål å skape frie karakttermennesker med sosialt ansvar og demokratisk innstilling.

Arbeidet for ungdommen skal bli vist større oppmerksomhet enn før. Folkeboksamlingene er et ledd i dette arbeid og må styrkes og utvikles. Samarbeid mellom byene og de tilgrensende landkommuner i bibliotekspørsmål. Arbeiderpartiet legger vekt på at ungdommens oppfostring og utdanning understøttes og fremmes gjennom et sunt kulturliv og idretts- og friluftsliv. Det velges særskilte ungdomsnemnder til å samordne disse oppgaver.

Arbeiderpartiet hevder at det almindennende opplysningsarbeid bør organiseres i fastere former også for voksne. Folk i bygdene må få bedre høve til å se bildende kunst (vandrestillinger) og teater. Folkeakademiene må reises på fote igjen og det frie foreningsliv gis bedre kår. For å nå dette bygges forsamlingshus, reist i samvirke av foreninger og kommuner.

Arbeiderpartiet vil i sin kommunalpolitikk føre an i arbeidet for å skape et edruelig folk. En planmessig undervisning om alkoholondet gjennomføres i folkeskolen og ungdomsskolen. En skal i dette arbeid ta sikte på å oppdra folket i edruelighet. Ved bevilling av salgs- og skjenkerettigheter må hensynet til hva som best fremmer edrueligheten, være avgjørende.

8. Administrasjon.

Arbeiderpartiet vil gjennomføre en rasjonell og praktisk arbeidsordning i kommunens styre og legger vekt på at sakene blir ekspedert uten forsinkelse.

Arbeidere og funksjonærer skal være representert med tale- og forslagsrett i kommunale styrer og utvalg for de etater der de arbeider. Representantene velges innen etaten.

Valgresultatet.

Kommunevalgene ble holdt 19. november 1945, unntatt for 10 av de verst herjede kommuner i Finnmark hvor valgene foregikk 24. juni 1946.

Kommunevalget kom således bare 7 uker etter Stortingsvalget. Det var derfor ikke noe overraskende at det var noe av valgtretthet som meldte seg i form av lavt oppmøte til kommunevalgene. Frammøtet ble således bare 65.5 pst. av de stemmeberettigede. Ved Stortingsvalget var fram møteprosenten 76. Så lav oppmøteprosent som ved kommunevalgene har det ikke vært siden 1928. Noen politisk jampføring med Stortingsvalgresultatet gir derfor ikke kommunevalgene. Det er da også så mange andre partikonstellasjoner ved kommunevalgene. Således de upolitiske lister, lokale lister for enkelte sogn i kommuner, arbeidere og småbrukernes lister m. fl.

Den lave oppmøteprosent gikk sikkert verst utover de borgerlige partier som gikk sterkest tilbake ved Stortingsvalget. Det ga ikke egentlig noen stimulans til å gå på på nytt til valg så nære etter.

I alt ble avgitt 1 324 401 stemmer. Ved forholdstallsvalgene 1 283 545.

Det norske Arbeiderparti fikk 510 674 stemmer, som utgjør 39.42 pst.

Ved valgene i 1937 hadde vårt parti 39.41 pst. av stemmene, men den gang hadde Kommunistpartiet bare 0.39 pst. mot nå 11.44 pst.

Antall representanter på vårt partis lister ble valgt 5 693

mot 5 702 ved valgene i 1937. Den gangen hadde Kommunistpartiet bare 128 representanter mot nå 1 004. Ved ordførervalgene fikk vårt parti valgt i alt 362 ordførere.

I 137 herreder fikk vi absolutt flertall og derved ordførere. I 85 herreder fikk vi akkurat halvparten av representantene, og vi fikk ordførere i alle disse unntatt 13. I 102 herreder fikk vi ikke så mye som halvparten av representantene, men er den sterkeste gruppen og ordføreren ble valgt fra vårt parti i alle disse herreder. Av de 680 ordførerne i herredene ble således valgt 309 fra vårt parti.

I byene fikk vårt parti absolutt flertall i 9 kommunestyre og dermed ordføreren i alle disse som i 1937. I 8 byer, hvor vårt parti har akkurat halvparten av representantene, fikk partiet ordføreren i alle. Likeledes ble ordfører av vårt parti valgt i 36 byer hvor vi var det sterkeste parti.

Av byenes 64 ordførere ble således 53 valgt fra vårt parti. I alt fikk vi valgt 362 ordførere.

Vårt parti fikk mer enn halvparten av ordførerne i fylkestingene i Østfold, Akershus, Hedmark, Opland, Buskerud, Telemark, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og i Finnmark.

Sammendrag av godkjente stemmer og valgte representanter på de forskjellige valglister ved forholdsvalgene 1937 og 1945.

	1937				1945			
	Godkjente stemmer		Valgte repr.		Godkjente stemmer		Valgte repr.	
	Antall	Pct.	Antall	Pct.	Antall	Pct.	Antall	Pct.
Bygder:								
Det Norske Arbeiderparti	*							
Norges Komm. Parti .	328 990	42.20	4 746	38.87	340 835	39.35	4 748	38.96
Småbrukere, Arbeidere og Fiskere	8 975	1.15	86	0.70	75 582	8.73	679	5.57
Høyre	13 664	1.75	249	2.04	15 215	1.76	332	2.72
Bondepartiet	40 228	5.16	414	3.41	43 812	5.06	227	1.86
Kristelig Folkeparti ..	82 016	10.52	1 426	11.66	49 611	5.73	784	6.43
Venstre og radikale folkeparti	2 699	0.35	35	0.29	60 320	6.96	614	5.04
Borgerlige felleslister .	80 110	10.27	1 308	10.70	62 219	7.18	853	7.00
Upolitiske, lokale og andre lister	131 340	16.85	2 057	16.85	74 727	8.63	1 320	10.83
Bygder i alt	91 609	11.75	1 890	15.48	143 760	16.60	2 631	21.59
	779 631	100.00	12 211	100.00	866 071	100.00	12 188	100.00
Byer:								
Det Norske Arbeiderparti	193 183	45.60	956	42.38	169 839	40.68	945	41.89
Norges Komm. Parti .	10 767	2.54	42	1.86	71 319	17.08	325	14.41
Høyre	131 605	31.07	495	21.94	80 871	19.25	328	14.54
Kristelig Folkeparti .	15 718	3.71	80	3.55	41 008	9.82	190	8.42
Venstre og radikale folkeparti	52 719	12.44	377	16.71	40 653	9.74	267	11.83
Borgerlige felleslister .	13 352	3.15	230	10.19	5 159	1.24	93	4.12
Upolitiske, lokale og andre lister	6 355	1.49	76	3.37	9 125	2.19	108	4.79
Byer i alt	423 699	99.70	2 256	100.00	417 474	100.00	2 266	100.00
Riket i alt:								
Det Norske Arbeiderparti	522 173	43.39	5 702	39.41	510 674	39.79	5 693	39.42
Norges Komm. Parti .	19 742	1.64	128	0.89	146 901	11.44	1 004	6.95
Småbrukere, Arbeidere og Fiskere	13 664	1.14	249	1.72	15 215	1.19	332	2.30
Høyre	171 833	14.28	909	6.28	124 183	9.68	555	3.84
Bondepartiet	82 016	6.82	1 426	9.86	49 611	3.87	784	5.43
Kristelig Folkeparti ..	18 417	1.53	115	0.79	101 328	7.89	804	5.57
Venstre og radikale folkeparti	132 829	11.04	1 685	11.65	102 872	8.01	1 120	7.75
Borgerlige felleslister .	144 692	12.02	2 287	15.81	79 886	6.22	1 413	9.78
Upolitiske, lokale og andre lister	97 994	8.14	1 966	13.59	152 875	11.91	2 739	18.96
	1 202 330	100.00	14 467	100.00	1 283 645	100.00	14 444	100.00

Antall ordførere.

Det norske Arbeiderparti og Norges kommunistiske Parti.

	1946		1938	
	D.N.A.	N.K.P.	D.N.A.	N.K.P.
Herredene	309	9	217	3
Byene	53	2	26	
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	362	11	243	3

Valg av formannskap og ordførere.

Sentralstyret besluttet å tilrå kommunegruppene å følge disse retningslinjene ved valg av formannskap og ordførere:

Det søkes samarbeid med Kommunistpartiet ved formannskapsvalgene hvor dette kan føre til at ett av de to partier får en representant mer i formannskapet. Representanten tilfaller det parti som ville fått den største brøk hvis de valgte hver for seg.

Arbeiderpartiet tar ordføreren og viseordføreren overalt der det har flertall.

Likeens stilles forslag om ordføreren og viseordføreren der Arbeiderpartiet har halvparten av representantene.

Arbeiderpartiet tar også ordføreren og viseordføreren i kommuner der det har flertallet sammen med Kommunistpartiet, men der kommunistenes gruppe er mindre enn halvparten av Arbeiderpartiets.

Når Kommunistpartiets gruppe er halvparten eller mer av Arbeiderpartiets gruppe, tar vårt parti ordføreren og stemmer på Kommunistpartiets kandidat til viseordfører.

Der Kommunistpartiets gruppe er større enn Arbeiderpartiets, stemmer vårt parti på Kommunistpartiets ordfører kandidat og stiller en fra vår gruppe som viseordfører.

I kommuner der Arbeiderpartiets og Kommunistpartiets grupper er like store, opptas forhandlinger på forhånd om valg av ordfører og viseordfører.

